

Громадська думка про правотворення

/Інформаційно-аналітичний бюлетень на базі оперативних матеріалів/

№ 3 (106) лютий 2016

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

- Електронну систему подання та оприлюднення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування буде запроваджено в поточному році.....*2
- Верховна Рада ухвалила проект Закону щодо виключення кандидатів у народні депутати України з виборчого списку в багатомандатному окрузі.....*2

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

- І. Беззуб*
*Іномовлення України: сучасний стан та перспективи розвитку.....*3
- О. Кривецький*
*Чи стане механізм Державного бюро розслідувань дієвим?.....*14
- С. Полтавець*
*Інститут світової політики презентував аналітичну записку «Досвід врегулювання конфліктів у світі. Уроки для України».....*19

У ЦЕНТРИ СУСПІЛЬНОЇ УВАГИ

- С. Закірова*
*Юридичні новації у статусі та гарантіях прав вимушених переселенців.....*27

ПРАВО: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

- О. Бусол*
Академічний плагіат: проблеми та способи законодавчого захисту авторського права...35

ІНФОРМАЦІЙНІ АКЦЕНТИ

- А. Берегельський*
*Основні тенденції висвітлення української тематики в іноземних ЗМІ (грудень 2015).....*43

ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ТА ПРОГНОЗИ

- Огляд валютного ринку.....*50
- Моніторинг законодавства.....*56

- ЩОДЕННИК БЛОГЕРА **59

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Електронну систему подання та оприлюднення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування буде запроваджено в поточному році

Верховна Рада України ухвалила Закон «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції»» (щодо роботи електронної системи подання та оприлюднення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування). Закон ухвалено 238 голосами.

Законопроектом пропонується вилучити положення, що обмежували час прийняття Національним агентством з питань запобігання корупції рішення про початок роботи системи подання та оприлюднення відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Таким чином, електронну систему подання та оприлюднення декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, відповідно до вимог Закону України «Про запобігання корупції» буде запроваджено вже у 2016 р. *(Офіційний веб-портал Верховної Ради України (<http://portal.rada.gov.ua/>)).*

Верховна Рада ухвалила проект Закону щодо виключення кандидатів у народні депутати України з виборчого списку в багатомандатному окрузі

Верховна Рада України на вечірньому засіданні у вівторок ухвалила проект Закону № 3700-ПІ «Про внесення змін до Закону України «Про вибори народних депутатів України»» (щодо виключення кандидатів у народні депутати України з виборчого списку в багатомандатному окрузі).

Законопроектом вносяться зміни до ч. 7 ст. 58 Закону України «Про вибори народних депутатів України», шляхом надання партії права винесення рішення, за яким буде виключено кандидатів у депутати у тій частині списку, де кандидати за встановленими результатами голосування не мають права на участь у розподілі депутатських мандатів у відповідному багатомандатному виборчому окрузі.

Метою прийняття законопроекту є надання партіям права вносити зміни до списків кандидатів у народні депутати України від партії після встановлення результатів виборів, шляхом виключення, прийнявши відповідне рішення з'їзду партії.

Як зазначається в пояснювальній записці, прийняття законопроекту має закріпити на законодавчому рівні права партій на кадрове корегування, забезпечити уникнення випадків непрофесійного здійснення повноважень депутата в майбутньому, та сприятиме зваженості й обдуманості в

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

I. Беззуб, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Іномовлення України: сучасний стан та перспективи розвитку

Сучасні глобалізаційні та геополітичні умови визначають необхідність у створенні ефективного механізму інформування світової спільноти про актуальні події в Україні.

Наразі у світовому медіа-просторі майже відсутній національний інформаційний продукт, що поширював би об'єктивну та актуальну інформацію про Україну. У результаті іноземці, українська діаспора та інші особи, отримуючи інформацію з іноземних джерел, що нерідко подають відомості про події в Україні в неповному обсязі або з викривленим змістом, майже нічого не знають про Україну. Крім того, події, що відбуваються на її території внаслідок зовнішньої військової агресії протягом двох останніх років, викликають резонанс у світі. Відповідно, формуються абсолютно різні думки й погляди на ситуацію в нашій країні. Водночас активно застосовується потужний медіа-ресурс, інформаційний вплив якого спрямований на викривлення реального стану речей. Наслідком цього є створення негативного іміджу нашої країни, що позначається на політичній, економічній, туристичній, інвестиційній та інших сферах.

Таким чином, першочергового значення набуває створення та забезпечення діяльності системи телерадіомовлення, що поширюватиме об'єктивну інформацію про Україну, сприятиме формуванню її позитивного іміджу, а також відкриє можливості до інтернаціонального діалогу та культурного обміну.

У розумінні законодавця, іноземне мовлення – це форма мовлення, скерована насамперед на інформування громадян інших країн про події в Україні, що здійснюється через трансляції інформаційних повідомлень, новин, різноманітних передач тощо. Принципи створення передач не відрізняються від узвичаєних, але до цих принципів додається обов'язок дбати про імідж своєї держави у світі.

Основною властивістю радіомовлення для закордонної аудиторії залишається належність до розряду державних або суспільних засобів масової інформації, а в ефірі іномовлення загалом переважають інформаційно-аналітичні та публіцистичні передачі над суто розважальними й рекламними. Аби якнайдоступніше донести до слухача свою позицію з тих чи тих питань, мовлення ведеться рідною для аудиторії мовою. Паралельно використовується і мова суб'єкта міжнародного радіомовлення.

Як пояснив засновник та экс-голова Національної радіокомпанії України, секретар вітчизняної Співки журналістів В. Набруско, іномовлення

– це окремий стиль мовлення, який має свою специфіку викладу будь-яких подій, адже люди з інших країн не живуть у наших реаліях, їм багато чого треба пояснювати, використовуючи певні технології. Такий інформаційний продукт – це офіційна точка зору будь-якої держави. Раніше така інформація відстежувалася і навіть лягала на стіл відповідним спецслужбам та політичним відомствам.

Але нині державні українські теле– та радіокомпанії не достатньо протистоять потужності інформаційних потоків, що спрямовані проти України. Наприклад, державний інформаційний ресурс Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ» (листопад 1996 р.), який мав поширювати інформацію про нашу державу за кордоном, питаннями зовнішньополітичного інформування займався недостатньою мірою, хоча мав всі передумови, аби бути конкурентоспроможним на інформаційному світовому ринку.

Задля кращого інформування української та міжнародної спільнот з ініціативи держави створено інтернет-портал Ukraine Today, мовлення якого розпочалося 24 серпня 2014 р. в українській і англійській версіях. Його телевізійний варіант можуть бачити громадяни США і деяких країн Європи (Німеччина, Італія, Іспанія, Люксембург, Болгарія, Польща, Литва, Естонія, Андорра). Мета порталу – стати впливовим міжнародним джерелом інформації для Заходу про події і новини, що відбуваються в Східній Європі.

Крім держави, ініціативи в рамках реалізації міжнародної інформаційної політики виявляє і громадянське суспільство. Дані, поширені Центром Разумкова, показують, що за 2014–2015 рр. кількість прихильників України в ЄС збільшилася на 7 % порівняно з минулими роками. Ставлення закордонної і вітчизняної спільноти до ситуації в нашій країні поступово змінюється в кращий для нас бік. Велику роль у цьому відіграють активісти.

За цей час з їхньої ініціативи було створено ряд центрів, що поширюють інформацію про події в Україні та нашу позицію в гібридній війні за кордон, займаються покращенням іміджу України за кордоном в інформаційній, бізнесовій і культурній сферах, зокрема, це: Український кризовий медіа-центр (березень 2014 р.), «Стопфейк» (березень 2014 р.), Free Voice Information Analysis Center (жовтень 2014 р.), Аналітичний центр «Борисфен Інтел» (грудень 2012 р.), I Promote Ukraine (жовтень 2014 р.) та ін.

Директор Інституту медіа права Т. Шевченко переконаний, що громадянське суспільство і громадські організації є рушійною силою в нашій країні. На його думку, у багатьох питаннях їхні ініціативи набагато корисніші, мобільніші та ефективніші за державні. Але, на жаль, недержавні центри і громадські організації майже не підтримуються українською владою. Більшість таких проектів живе за рахунок грантів, власних коштів та ідейності активістів. Деякі з них фінансуються партнерами з-за кордону. По суті, громадські та державні ініціативи ідуть паралельно, хоча мають майже однакові способи досягнення мети.

Останні ініціативи всіх рівнів дають змогу прогнозувати, що міжнародна інформаційна політика ставатиме дедалі сильнішою та ефективнішою.

Вже більше року Міністерство інформаційної політики працює над

реформою системи державного іномовлення України, до якої увійшли державне підприємство «Мультимедійна платформа іномовлення України UA|TV», яка запрацювала 1 жовтня 2015 р., та найстарше українське інформативне агентство «Укрінформ». Деякий час їхню діяльність не врегулював жоден закон, тому і виникла необхідність закріпити правові основи організації та діяльності іномовлення в Україні.

8 грудня 2015 р. Верховна Рада України ухвалила законопроект № 2334а «Про систему іномовлення України», що стало основним досягненням Міністерства інформаційної політики (внесений до ВР 13 липня 2015 р.).

Законодавчий акт розроблено з метою захисту національних інтересів України за кордоном, формування та підтримки позитивного іміджу країни у світі шляхом оперативного, об'єктивного інформування про події в Україні, офіційну внутрішню і зовнішню політику та позицію держави, діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Згідно з Законом, систему державного іномовлення України становитимуть державне підприємство «Мультимедійна платформа іномовлення України» (UA|TV) та Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ». У межах реформи Укрінформ лише піддали ребрендингу. Натомість UA|TV – новий проект, який фактично об'єднав два телеканали, що існували раніше, – УТР та БТБ (Банківське телебачення). Від БТБ, яке 2011 р. створив Національний банк України, залишилася технічна база, від УТР – мізки – весь склад редакції новин.

Юридичні особи, що входять до системи державного іномовлення, можуть створювати у своїй структурі відокремлені підрозділи – державні кореспондентські пункти для реалізації покладених на державне іномовлення завдань, а також з метою надання консультаційних та інших видів послуг представникам іноземних засобів масової інформації, які перебувають на території України на законних підставах з метою здійснення професійної діяльності у сфері масової інформації.

Цільовою аудиторією державного іномовлення є іноземці або українці, що живуть за межами України. Тому програмний продукт буде англійською (не менш 50 % контенту) та іншими мовами, залежно від доцільності. Зокрема, Укрінформ має бути доступним у 10 версіях: українська, російська, іспанська, англійська, німецька та китайська вже працюють, а запуснути планують ще французьку, польську, японську та кримськотатарську. Натомість на UA|TV англійською мовою поки що лише титри.

Основними завданнями державного іномовлення України є:

- об'єктивне, повне, своєчасне і неупереджене, всебічне і збалансоване інформування про суспільно значущі події в Україні, офіційну внутрішню і зовнішню політику та позицію держави, діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

- забезпечення платформи для дискусій стосовно офіційної позиції органів державної влади та органів місцевого самоврядування з важливих питань політики, культури, спорту, освіти, науки та економіки, обміну ідеями між різними культурами і народами світу;

- забезпечення збалансованого і прозорого доступу суб'єктів суспільно-

політичного, культурного та економічного життя до програм (передач) дискусійного формату, зокрема у формі дебатів;

– сприяння консолідації українського та іноземного суспільства шляхом поширення через міжнародні ЗМІ та інформаційні агенції матеріалів (програм) виробництва МПШУ;

– популяризація української культури, сприяння розвитку мов і культур національних меншин;

– сприяння задоволенню інформаційних, культурних та освітніх потреб іноземної аудиторії, у тому числі шляхом створення та поширення економічних, історично-документальних, культурно-мистецьких, навчально-пізнавальних, розважальних, спортивних програм, програм для дітей та молоді, людей з обмеженими фізичними можливостями, інших соціальних груп;

– сприяння зміцненню міжнародного авторитету України та підвищенню інвестиційної привабливості.

За Законом суб'єкти державного іномовлення провадять свою діяльність із дотриманням принципів вільного вираження поглядів, думок і переконань; узгодження із загальними цілями зовнішньої політики України, міжнародними стандартами та договірними зобов'язаннями України; невтручання у внутрішню політику держав, на території яких поширюється державне іномовлення України; незалежності редакційної політики суб'єктів державного іномовлення від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, політичних партій, підприємств, установ, організацій, фізичних осіб; найвищих професійних стандартів журналістики; достовірності інформації, чіткого відокремлення фактів від коментарів та оцінок; прозорості та відкритості діяльності; недопущення дискримінації за будь-якою ознакою; поваги до моральних, релігійних, ідеологічних та світоглядних переконань аудиторії.

Фінансування системи державного іномовлення має становити не менш як 0,06 % видатків загального фонду Державного бюджету за попередній рік.

Закон відповідає міжнародним стандартам стосовно того, як працює іномовлення в інших країнах, наголосила голова Комітету ВР з питань свободи слова та інформаційної політики В. Сюмар.

Підписуючи 28 грудня 2015 р. Закон «Про систему іномовлення України» (№ 856-VIII), Президент України П. Порошенко наголосив, що сьогодні, в умовах гібридної війни, це – питання виживання нашої країни, питання ефективної протидії пропагандистській роботі, яку здійснюють проти нашої країни, витрачаючи десятки і сотні мільйонів, пропагандисти країни-агресора.

Міністр інформаційної політики Ю. Стець запевнив главу держави, що за два місяці реформу іномовлення в Україні буде завершено. Як ініціатор розробки системи іномовлення в Україні, він упевнений, що про Україну мають знати не тільки як про країну, у якій зараз є велика кількість проблем, а й про її історію, культуру, привабливість, хороший інвестиційний клімат, можливості туризму і про те, що тут живуть добрі і хороші люди.

У свою чергу перший заступник голови Комітету з питань свободи слова

О. Червакова зазначила, що мультимедійна платформа іномовлення України – це фактично промо-агенція України у світі, дуже суттєва допомога українській дипломатії на міжнародній арені, яка нині щосили намагається донести правду про Україну до світових лідерів. Вона запевнила, що комітет буде тримати на контролі виконання Закону і в разі необхідності змін буде діяти відповідно, адже це «справа честі та репутації не тільки комітету ВР – це справа репутації країни у світі».

У процесі обговорення проблематики створення системи іномовлення взяли участь українські та зарубіжні медіа-експерти, юристи, представники Комітету ВР з питань свободи слова та інформаційної політики та Міністерства інформаційної політики.

Закон про іномовлення потрібен, але розроблений Міністерством інформаційної політики України проект «Про систему іномовлення України» має багато вад і не відповідає сучасним викликам. Таку думку висловили учасники експертного круглого столу «Правові основи організації та принципи діяльності іноземного телебачення і радіомовлення України» (липень 2015 р.), організованого ГО «Телекритика» за підтримки Фонду розвитку ЗМІ Посольства США. Зокрема, розроблений проект закону не дає відповіді на питання: заради чого створюється іномовлення, якою буде його аудиторія і як здійснюватиметься дистрибуція виробленого контенту? Відповідей на ці питання залежатиме, якою буде програмна політика каналу, вважає більшість експертів.

Думки медіа-експертів з приводу нової структури розділилися. Деякі виступили категорично проти системи іномовлення, стверджуючи, що йдеться про марне витрачання коштів. Щодо протидії інформаційній агресії Росії, запевняють медіа-експерти, краще підтримка вже наявних ініціатив, а не створення нового ресурсу.

Прийняття парламентом нового Закону досить негативно оцінює, президент Української асоціації медіа-юристів та головний юрисконсульт НСЖУ Т. Котюжинська, оскільки вважає появу іномовлення черговим марнотратним проектом, започаткованим міністром Ю. Стецем, який не підсилить позиції України у світі.

На думку представниці міжнародної організації «Репортери без кордонів» О. Романюк, у створенні ще одного англomовного каналу, який повідомлятиме на Заході про українські події, немає потреби. На нинішньому етапі, наголошує вона, необхідно інтегрувати Україну у світові новини, зокрема, забезпечуючи доступ іноземних кореспондентів, заохочуючи міжнародних мовників відкривати свої кореспондентські пункти в Україні, покращуючи швидкість та якість роботи прес-служб державних установ, зокрема, силових відомств, оскільки промахи в їхній роботі на сьогодні «є однією з причин поразок в інформаційній війні».

Досить дивним вважає запровадження ще одного телепроекту в умовах, коли існує HromadskeInternational та UkraineToday, експерт «Інтерньюз-Україна», ведучий «Громадського телебачення» В. Єрмоленко. Набагато кращим рішенням було б надати фінансову підтримку цим двом проектам і кільком іншим ініціативам, які працюють з міжнародною аудиторією:

UkraineCrisisMediaCentre, StopFake, EuromaidanPress тощо. А так видається, що дехто в державних структурах знову замість нормального аутсорсингу й залучення професійних гравців (як робиться вже скрізь у Європі: держава стає радше підтримувачем ініціатив, аніж їх виконавцем) намагається «освоїти кошти».

Не найефективнішою стратегією для України вважає іномовлення і професор Канадського університету Західного Онтаріо М. Дичок, адже для його ефективного провадження потрібні величезні фінансові ресурси та час. Тому, на її думку, найбільш дієвий шлях – це тримати зв'язок з наявними міжнародними медіа та поширювати серед них інформацію, розвиваючи співпрацю між медіа-організаціями, державними інституціями, групами громадянського суспільства, діловим світом, академічними установами. Спрямовувати зусилля на найбільш впливові медіа – BBC, CNN, AlJazeera, Deutsche Welle, EuroNews, RT тощо.

Деякі фахівці впевнені, що іномовлення є ефективним та виправданим лише на цьому історичному етапі. Але коли активна фаза агресії з боку РФ припиниться, іномовлення треба буде приєднувати до структури суспільного мовника, вважає медіа-експерт, юрист Інституту медіа права І. Розкладай. Або через два-три роки засновувати іномовник на інших принципах та формувати інші програмні концепції, додає А. Камуз, помічник голови парламентського Комітету з питань свободи слова та інформаційної політики.

Не так скептично висловився з приводу створення каналу іномовлення експерт з інформаційної безпеки Д. Золотухін, однак, вважає, що його успішність залежатиме від обсягів фінансування. На його думку, якщо очільнику Мінінформації вдасться знайти достатньо коштів, то проект може виявитися успішним, адже у нас немає проблем ні зі спеціалістами, ні з контентом, ні з відповідними технічними засобами.

Опоненти скептиків запевняють, що Україні потрібно всіма можливими засобами поширювати інформацію про себе.

Як повідомляють на сайті Чернівецької територіальної організації БПП, актуальність ухваленого парламентом Закону важко переоцінити. На думку народного депутата України Б. Онуфрика, прийнятий Закон покликаний створити позитивний імідж України і протидіяти кремлівській пропаганді. І для цього, вважає парламентарій, Україна має запропонувати ЄС ідею створення спільного європейського інформаційного простору.

Іномовлення в будь-якій країні – один із найважливіших інструментів комунікації з зовнішньою аудиторією. Відсутність якісного іномовлення поглиблює нерозуміння й утому від України серед закордонних політиків та експертів, відлякує потенційних інвесторів та партнерів, посилює недовіру іноземців до нашої держави та її громадян, наголошує почесний голова Незалежної асоціації телерадіомовників (НАМ) Т. Лебедева. Використовуючи його, Україна має інформувати світ про процеси в країні, про головні принципи зовнішньої і внутрішньої політики; спростовувати інсинуації щодо подій в Україні; висловлювати український погляд на події у світі; демонструвати високий культурний, науковий, економічний потенціал

країни як партнера.

Новостворена українська мультимедійна платформа іномовлення – серйозний крок до світового співтовариства. Цю тезу висловив віцепрезидент Міжнародної торгової палати ICC Ukraine, керівник тернопільського підрозділу Т. Демкура. Він упевнений, завдяки реформуванню іномовлення, ділові кола України напрацюватимуть ефективні відносини із зарубіжними партнерами через посередництво, інформаційну підтримку ICC Ukraine та організаторів мультимедійного проекту. На його думку, вивірені алгоритми співпраці Міжнародної торгової палати ICC Ukraine з мультимедійною платформою іномовлення України закладуть основу для кращого порозуміння між бізнесом, владою, громадськістю та журналістською спільнотою.

Як позитивний крок оцінив реформу іномовлення України Союз українських організацій Австралії (СУОА). На думку голови СУОА С. Романіва, це дасть можливість через платформу і телеканал озвучити про відкритість України до співпраці, готовність до економічного розвитку, необхідність України для стабільності Європи та для покращення економічного розвитку регіону.

З огляду на те, що про Україну бракує будь-якої інформації – політичної, історичної, культурної – головний редактор сайту historians.in.ua (Київ) А. Портнов вважає, що в ідеалі «іномовник» мав би фокусуватися не на власне Україні, а пропонувати широкий набір програм про світові проблеми, а Україна була б однією з тем, але не єдиною темою. Щодо протидії інформаційній агресії Росії, найефективнішою, на його думку, була б не «контрпропаганда», а систематичне раціональне інформування про стан справ в Україні. Для цього потрібні програми обміну для закордонних журналістів, покращення роботи прес-служб українських посольств, створення англійських повнотекстових версій веб-сторінок органів державної влади й місцевого самоврядування.

Як виявилось під час дискусій, у представників державних органів та медіа-експертів немає єдиного бачення, хто саме є цільовою аудиторією каналу іномовлення. А це не менш важливе питання, ніж фінансування, адже від типу аудиторії залежить контент та шляхи його створення.

Перший заступник міністра інформполітики А. Біденко вважає аудиторією іномовника – українців за кордоном, причому як діаспора, так і ті, які виїжджають у туристичних цілях, крім того, експертів, журналістів, політологів, політиків за кордоном, які не отримують інформацію про Україну.

Т. Лебедева додає, що це можуть бути співробітники українських дипломатичних представництв в інших країнах; бізнесмени, інвестори, аналітики; співвітчизники, що тимчасово чи постійно живуть за кордоном (у тому числі біженці); мешканці Росії та російськомовні громадяни інших держав, оскільки всі вони не мають зараз надійних джерел інформації про Україну.

У свою чергу професор М. Дичок вважає, що цільова аудиторія має бути настільки широкою, наскільки це можливо. Політичні, ділові кола, які

зацікавлені в Україні, вже стежать за перетвореннями, так само як і представники діаспори. Тому ціль має бути інша – зробити Україну відомою та зрозумілою для ширших аудиторій.

Експерт В. Єрмоленко також упевнений, що діаспора навряд чи може бути цільовою аудиторією – вона здебільшого має можливості стежити за українськими подіями в оригіналі або через уже наявні англomовні джерела (KyivPost, HromadskeInternational, UkraineToday тощо). На його думку, можливо, пріоритет треба давати бізнесу, показуючи перспективи країни для інвестицій та галузі /сфери, які можуть швидко розвиватися.

Майже одногосно медіа-експерти висловилися на підтримку мультимедійної платформи. Так, на думку Т. Лебедевої, зараз найбільш динамічно зростає аудиторія Інтернету. Нова генерація не уявляє життя без мережі та мобільних пристроїв. Це неодмінно потрібно враховувати, але не слід забувати й того, що більшість аудиторії досі вважає головним джерелом інформації традиційні медіа. Тому, на її погляд, іномовлення має бути мультиплатформним, його редакція – конвергентною, інформація – диференційованою залежно від каналу поширення. Тоді різні типи контенту будуть посилювати один одного та охоплюватимуть більшу аудиторію.

Після підписання Закону Президентом та вступу його у дію (16 січня 2016 р.) з'явилася можливість домовлятися з міжнародними кабельними компаніями та збільшувати кількість тих, хто стежить за «Мультимедійною платформою іномовлення».

Міністр інформаційної політики Ю. Стець провів ряд зустрічей з послами іноземних країн (Єгипту, Туреччини, Болгарії, Греції, Кіпру, Австралії, Канади, Естонії, Грузії, Ізраїлю, Румунії), де обговорювалося питання поширення контенту МПІУ в цих країнах.

Так, з 19 січня 2016 р. український телеканал іномовлення UA|TV почав трансляцію в кабельній мережі Азербайджану (KATV1).

Розширення міжнародного мовлення – це справа міжнародного престижу держави у світі, питання стратегічної ваги.

Історія іномовлення, як окремого феномену, бере свій початок з виникненням радіо у 20-х роках ХХ ст. Саме тоді керівництво різних держав усвідомило можливості радіо, минаючи кордони, впливати на громадську думку населення інших країн без будь-якої цензури і навіть рідною для цих країн мовою. У цей час виникають перші міжнародні іномовні служби: у СРСР у 1923 р. «Московское радио», у Німеччині в 1926 р. Nauen та Zeesen, в Італії на початку 1932 р. Vatican Radio, у Британії наприкінці 1932 р. BBC World Service. Під час Другої світової війни вищезазначені служби значно розширилися та були взяті на озброєння урядами й інших держав. Зокрема, у 1942 р. США запустили свою першу іномовну службу Voice of America.

Другий етап розвитку іномовлення пов'язаний з початком «холодної війни». Тоді змінився його характер – міжнародне іномовлення почало широко використовуватися державами комуністичного та антикомуністичного блоків для пропаганди та ідеологічного впливу на населення один одного. До найбільш впливових західних мовників того часу варто віднести американські – Voice of America, Radio Free Europe/Radio

Liberty, британську BBC World Service, німецьку – Deutsche Welle. На додаток до найпотужніших держав світу, міжнародне мовлення під час «холодної війни» почали розвивати країни Європи, Близького Сходу та Африки.

Третій етап становлення іномовлення припадає на закінчення «холодної війни» та падіння тоталітарних режимів у країнах колишнього соціалістичного табору. У цей час відбувається трансформація іномовлення західних країн з «альтернативного» в «інтегроване» телерадіомовлення молодих демократій у країнах Центральної та Південно-Східної Європи, а також легалізація іномовлення країн Заходу на Росію і колишні республіки СРСР. Серед головних завдань іномовних служб визначається інформування іноземних аудиторій про політичне, культурне та економічне життя власних країн, роз'яснення позицій з важливих внутрішніх і зовнішніх питань, для чого значне місце відводилося новинним, публіцистичним програмам і коментарям на актуальні теми, інтерв'ю, репортажам тощо. Водночас їх невід'ємним обов'язком залишається захист національних інтересів та підтримка позитивного іміджу власної держави у світі.

Початок ХХІ ст. ознаменувався ще одним трендом – приходом іномовних теле– та радіостанцій в інтернет-мережу та появою так званого «гібридного мовлення», коли їхні інтернет-сайти стають майданчиками для розміщення різних видів інформації: текстової, аудіо та відео. Варто зауважити, що інтернет-мережа створила іномовникам й інші переваги в порівнянні з традиційними теле– чи радіоплатформами, зокрема, надавати відвідувачам набагато більші обсяги оперативної інформації та змогу прослуховувати чи переглядати пропущені передачі, створювати можливості для інтерактивного спілкування тощо. Стає зрозумілим, що майбутнє іномовлення – це передовсім мультимедійні проекти в мережі Інтернет. Таким чином, можна констатувати, що Інтернет змінив формати роботи іномовлення. Наразі для більшості країн світу стає архаїзмом міжнародне радіомовлення. Водночас варто зауважити, що, незважаючи на велику кількість міжнародних телевізійних мовників та широкі можливості інтернет-ресурсів, кількість телевізійних та інтернет-глядачів порівняно з радіослухачами є меншою. Це пов'язано з кількома факторами, зокрема, короткохвильове радіо залишається єдиним джерелом інформації про події у світі для населення країн Африки, Південної та Східної Азії, з огляду на їх технологічну відсталість; доступ до Інтернету досі обмежується деякими країнами (зокрема, у Китаї та на Кубі), а програма, розповсюджена супутниковим оператором, може бути скорочена або замінена. Саме тому, поруч із розвитком іномовлення через Інтернет та супутник наразі виглядає актуальним збереження й радіомовлення.

У цілому, аналіз сучасного іномовлення в різних країнах світу дає змогу виділити такі його спільні ознаки:

1. Іномовні служби залишаються важливим інструментом не тільки в наданні допомоги іноземній аудиторії у знайомстві з власною країною та її народом, сприянні поширенню ідеологічних, культурних та інших цінностей мовника у світі та підтримки культурного, мовного й інших взаємозв'язків зі

співвітчизниками за кордоном, а й у просуванні та захисті національних інтересів за кордоном, формуванні й підтримці позитивного іміджу власної держави у світі. Найкращим прикладом діючої системи іномовлення у Європі є Deutsche Welle, яка вже протягом багатьох років розповідає всьому світу німецьку позицію з важливих внутрішніх і зовнішніх питань. На офіційному сайті Урядового бюро з міжнародного мовлення США зазначається, що його головна місія – «підтримувати національні інтереси США через інформування та залучення людей по всьому світу до підтримки свобод і демократії».

2. Іномовні теле– та радіоорганізації можуть мати різний статус (державний або суспільний), проте всі вони здійснюють свою діяльність під егідою держави. Зокрема, у США Voice of America, Radio Marti і TV Marti мають статус федеральних програм, а радіостанції Radio Free Europe/Radio Liberty, Radio Free Asia, Alhurra TV та Radio Sawa є приватними некомерційними організаціями, проте всі вони функціонують під егідою окремого незалежного федерального агентства – The Broadcasting Board of Governors (BBG) (Урядового бюро з міжнародного мовлення). Американський супутниковий канал CNN не є державним, проте він так само як інші національні супутникові канали відіграє надзвичайно важливу роль у реалізації зовнішньої політики власної держави. Як люблять повторювати американські журналісти «поки CNN не оголошує про перемогу американських військ, перемоги немає». У Великобританії BBC World Service, незважаючи на те що входить у загальну корпорацію BBC, що є суспільною телерадіоорганізацією, підпорядковується Міністерству закордонних справ Великобританії.

3. У більшості держав іномовлення здійснюється передовсім за рахунок коштів, що виділяються з державного бюджету. Зокрема, у США фінансування всіх іномовних служб, що входять до Урядового бюро з міжнародного мовлення, здійснюється з федерального бюджету за статтею витрат на зовнішньополітичну діяльність уряду США. Фінансування Deutsche Welle, на відміну від інших суспільно-правових телерадіостанцій Німеччини, здійснюється з федерального бюджету та за рахунок деяких позабюджетних коштів, а не абонентної плати. Федеральна дотація формується на щорічній основі з коштів федерального бюджету. Англійський BBC World Service Radio фінансується на кошти Міністерства закордонних справ, натомість супутниковий телеканал BBC World News фінансується за рахунок передплати та доходів від реклами. У Франції діяльність іномовних телеканалів TV5 MONDE та France 24, а також Міжнародного французького радіо також фінансується урядом. В Японії іномовні теле– та радіоканали частково отримують фінансову підтримку уряду, на противагу внутрішньодержавним, що функціонують за рахунок абонентської плати.

4. На сучасному етапі для досягнення своєї аудиторії іномовники використовують поєднання різноманітних платформ: довго-, середньо– та короткохвильове радіо, супутникове мовлення, а також дедалі ширше Інтернет. Зокрема BBC World Service своє міжнародне мовлення здійснює як мультимедійний мовник, що надає свої інформаційні послуги на радіо (BBC

World Service radio), телебаченні (World News TV), через Інтернет та бездротові портативні пристрої, використовуючи кілька платформ – короткі хвилі, АМ, FM, цифрові, супутникові та кабельні канали. Сайти BBC World Service включають у себе аудіо– та відеоконтент та надають можливість приєднуватися до глобальної дискусії. У Німеччині на сучасному етапі єдиною телерадіокомпанією, яка перебувала в розпорядженні федерації, є Deutsche Welle – велика мультимедійна компанія, яка працює на коротких та середніх хвилях, через супутник, а також в Інтернеті – з текстом, звуком і відео. Іномовні служби США наразі також функціонують у вигляді мультимедійного сервісу – інтернет-видань, телеканалів та радіостанцій.

А в Китаї спеціально для іномовлення в Інтернеті створено CIBN – державну телерадіостанцію, яка здійснює трансляцію різними мовами, у режимі онлайн на базі інформаційного інтернет-порталу – CRI Online та мобільного зв'язку.

5. Аби якнайдоступніше донести до слухача свою позицію з тих чи тих питань, мовлення ведеться рідною для аудиторії мовою, а також паралельно використовується і мова суб'єкта міжнародного радіомовлення. При цьому провідні іномовні служби зазвичай мають значну кількість мовних редакцій, кількість яких змінюється відповідно до зовнішньополітичних пріоритетів країни. Зокрема, наразі штат іномовних служб США здійснює підготовку і випуск програм англійською та 60 іноземними мовами. BBC World Service radio вела мовлення 44 мовами, проте, після закриття низки редакцій (яке було пов'язане з необхідністю економити кошти Міністерства закордонних справ), залишила мовлення 32 мовами світу та англійською. Deutsche Welle розміщує свою інформацію більше ніж 30 мовами: від англійської, німецької, португальської до амхарської та урду.

6. У деяких державах забороняється здійснювати іномовлення безпосередньо на аудиторію власної країни. Зокрема, це заборонено законодавством у США та Німеччині – метою цього є спроба захистити громадян від пропагандистських заяв свого власного уряду.

7. Трендом останніх кількох років постає об'єднання іномовних служб у медіа-холдинги. Так, у Франції основні ЗМІ країни, які здійснювали мовлення за кордон: телеканали TV5 MONDE та France 24, а також Міжнародне французьке радіо (Radio France internationale – RFI) функціонують у межах державного холдингу AEF Médias Monde. У КНР спеціально для іномовлення утворено Всесвітню мовну медіа-корпорацію «МРК-Планета». В Японії такі іномовні телеканали як NHK World TV, NHK World Premium та радіоканал NHK World Radio Japan (відомий у Європі як канал JSTV, а в США – як TV Japan) також об'єднані в телерадіомовну корпорацію – NHK, проте на відміну до вищезазначених медіа-холдингів, вони перебувають у її складі з часу заснування.

Іномовлення, як специфічна форма діяльності, залишається для більшості держав світу важливим інструментом у просуванні та захисті національних інтересів за кордоном, формуванні та підтримці позитивного іміджу власної держави у світі.

Слід зауважити, нині в іноземних країнах уявлення про Україну

залишається досить поверховим та фрагментарним, а почасти – викривленим, і це є не лише наслідком цілеспрямованої інформаційної діяльності зарубіжних суб'єктів інформаційних відносин, а й недостатньої уваги української влади (протягом усіх років незалежності) до формування і реалізації власної державної інформаційної політики, зокрема іномовлення. За таких умов розбудова іномовлення, професійне позиціонування України в міжнародних інформаційних потоках постає необхідною передумовою забезпечення як національних інтересів, так і національної безпеки нашої держави. Перетворити державний іномовний ресурс на дієвий інструмент провадження національної інформаційної політики за кордоном допоможе використання досвіду провідних країн світу в зазначеній сфері (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: офіційне інтернет-представництво Президента України П. Порошенка (<http://www.president.gov.ua>); Офіційний веб-портал Верховної Ради України (<http://www.rada.gov.ua>); сайт MYMEDIA (<http://mymedia.org.ua/>); сайт Free Voice Information Analysis Center (<http://iac.org.ua/uk/>); газета «Львівська Пошта» (<http://www.lvivpost.net/>); газета «Голос України» (<http://golosukraine.com/>); проект MediaSapiens (<http://osvita.mediasapiens.ua/>); сайт політичної партії «Народний фронт» (<https://nfront.org.ua/>); Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua>); сайт «Слово і Діло» (<http://www.slovoidilo.ua/>); Західна інформаційна корпорація (<http://zik.ua>); Національний інститут стратегічних досліджень (<http://www.niss.gov.ua/>); громадська організація «Центр підтримки журналістів» (<http://jsc.com.ua/>); Deutsche Welle (www.dw.com/ukrainian); видавнича медіа-група «Від і до» (<http://vidido.ua/>); Український погляд (<http://ukrpohliad.org/>); Незалежна асоціація телерадіомовників (<http://www.nam.org.ua/>).*

О. Кривецький, голов. ред. НЮБ НБУВ

Чи стане механізм Державного бюро розслідувань дієвим?

Нещодавно Президент України П. Порошенко підписав Закон «Про Державне бюро розслідувань» (прийнятий Верховною Радою наприкінці минулого року), що набирає чинності з 1 березня 2016 р. «Прийняття цього закону – важливий крок на шляху розбудови Української держави, – зазначив Президент. – Особливо важливим було домогтись забезпечення незалежності розслідування та нагляду за слідством, на що повноважень прокуратура відтепер уже не матиме – їх буде обмежено лише справою представництва інтересів держави у суді». Щодо корупційних справ, то, за словами Президента, ними повинні займатися Національне антикорупційне бюро та Спеціалізована антикорупційна прокуратура, відповідно до законодавства. Також П. Порошенко заявив, що ситуація з корупцією на середньому рівні влади досі не змінилася, і він не збирається з цим миритися.

«Цей закон наближає нас до Європи, потребу у ньому викликано часом!

Його ухваленню передували гострі дискусії, довготривала та клопітка робота правників», – заявив один з ініціаторів документа, голова Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності А. Кожем'якін.

Метою Закону є реалізація положень Кримінального процесуального кодексу, згідно з яким окремі його норми вводяться в дію з дня створення Державного бюро розслідування (ДБР). Цим документом визначено правові основи організації та діяльності ДБР, яке є центральним органом виконавчої влади, що здійснює правоохоронну діяльність з метою виявлення, розкриття та запобігання злочинам, віднесеним до його компетенції. Законом буде заборонено неправомірне втручання державних органів, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, політичних партій, громадських об'єднань, інших фізичних або юридичних осіб у діяльність ДБР.

Систему Державного бюро розслідувань становитимуть центральний апарат, територіальні органи, спеціальні підрозділи, навчальні заклади та науково-дослідні установи чисельністю в 1500 осіб. Директора Бюро призначатиме Президент України за поданням Прем'єр-міністра відповідно до рішення конкурсної комісії, яка займатиметься відбором кандидатів на цю посаду. Треба зазначити, що керівники Державного бюро розслідувань повинні відповідати ряду вимог. Зокрема, бути громадянином України не молодше 35 років, не належати до жодної політичної партії, мати досвід роботи в юриспруденції не менш ніж 10 років. Директор Державного бюро розслідувань буде призначаються строком на п'ять років без права обіймати цю посаду понад двох термінів поспіль.

Визначено основні завдання ДБР:

- виявлення, розкриття, припинення та розслідування злочинів, пов'язаних з діяльністю організованих груп і злочинних організацій;
- виявлення, розкриття та розслідування випадків тортур та інших злочинів, пов'язаних з жорстоким, нелюдським або принижуючим гідність поведінням або покаранням, здійснених працівниками правоохоронних органів;
- виявлення, розкриття та розслідування особливо тяжких насильницьких злочинів, за які Кримінальним кодексом України передбачено покарання у вигляді довічного позбавлення волі;
- розкриття та розслідування злочинів, здійснених посадовцями, які займають особливо відповідальне положення згідно з ч. 1 ст. 9 Закону про державну службу, особами, посади яких віднесено до I–III категорій посад держслужби, судьями та прокурорами (крім випадків, коли ці злочини віднесено до перебування під слідством детективів Національного антикорупційного бюро України);
- розкриття та розслідування злочинів, здійснених посадовцями Національного антикорупційного бюро України, прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесене до перебування під слідством детективів підрозділу внутрішнього контролю НАБУ);
- розкриття злочинів проти встановленого порядку несення військової

служби (військових злочинів), окрім злочинів, передбачених ст. 422 Кримінального кодексу України.

За своїми повноваженнями Державне бюро розслідувань у межах своєї компетенції братиме участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері протидії злочинності, із внесенням відповідних пропозицій на розгляд Кабміну України, та здійснюватиме розшук осіб, які приховуються від слідства та суду за злочини, розслідування яких віднесене до перебування під слідством Державного бюро розслідувань, а також буде вживати заходи щодо відшкодування завданих державі збитків і шкоди та забезпечувати можливості для конфіскації майна, отриманого в результаті скоєння злочинів, у порядку, визначеному законодавством. Крім того, здійснюватиме інформаційно-аналітичні заходи щодо встановлення системних причин і умов проявів організованої злочинності, а також забезпечуватиме відповідно до законодавства дотримання режиму таємниці, що охороняється законом, та іншої інформації з обмеженим доступом. До речі, до повноважень ДБР, серед іншого, відтепер за законом відноситиметься слідство у справах про тортури та розслідування правопорушень, здійснених співробітниками правоохоронних органів – Національної поліції, Служби безпеки, прокуратури, державними чиновниками, не пов'язані з корупційними правопорушеннями, якими займатиметься Антикорупційне бюро України. Законом встановлено особливості демократичного громадського контролю за діяльністю ДБР, порядку отримання заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, вирішення питань соціального, правового захисту та відповідальності працівників, взаємодії ДБР з іншими держорганами, забезпечення прозорості діяльності ДБР.

Проте деякі аналітики та фахівці стверджують, що рівень корупції в Україні жодним чином не знижується від часів правління экс-президента В. Януковича і навряд чи «новоспечений» Закон щось істотно змінить на політичному небосхилі Української держави.

Так, пропозиція за умов кризи створити нову структуру, вважають фахівці юриспруденції, говорить про високий рівень недовіри влади до свого оточення, адже за умов фінансової кризи, скорочення державного апарату, пропонується створення нової структури, функції якої вже виконують декілька правоохоронних органів. Кожна з державних інституцій намагається створити «під себе» серйозний механізм впливу. Тобто це не реформування, а таке собі «змагання» між органами, що може призвести до погіршення стану протидії злочинності. Як приклад: у минулому році було створено Національне антикорупційне бюро, повноваження якого в багатьох випадках дублюються з повноваженнями ДБР, і яке і досі належним чином не може запрацювати.

Доречно пригадати, що Генеральна прокуратура України ще у 2014 р. зверталася до Президента України щодо недоцільності створення НАБУ, яке буде вести досудове розслідування відносно одних і тих же високопосадовців, що і ДБР, відзначивши негативні наслідки такого дублювання функцій.

Крім того, запропонований законом рівень оплати праці співробітників

ДБР встановлюється від 20 до 30 розмірів мінімальної заробітної плати з різними доплатами, що значно перевищує навіть аналогічне забезпечення суддів. З одного боку, такі розбіжності в рівні оплати праці з прокурорами та працівниками інших правоохоронних органів аж ніяк не сприятимуть боротьбі з корупцією, а з іншого – такий стан речей зумовить необхідність здійснення додаткових вилучень з Державного бюджету України, що, відповідно, покладається на плечі платників податків. Постає логічне запитання, чи доцільно утримувати органи, повноваження яких дублюються?

На думку доктора юридичних наук, професора О. Татарова, проблемним є розслідування особливо тяжких злочинів, за скоєння яких передбачено довічне позбавлення волі. «Отримавши повідомлення про вчинення злочину, навряд чи можна зразу здійснити правильну кваліфікацію діяння, оскільки необхідно провести відповідні слідчі (розшукові) дії. – каже науковець. – Зазвичай, при розслідуванні вбивств кваліфікуючі ознаки, передбачені ч. 2 ст. 115 КК України (злочин підслідний ДБР), встановлюються, як правило, під час розслідування, а не на момент його реєстрації, і за таких умов ДБР буде забирати собі кримінальні провадження про факти вбивства тільки тоді, коли фактично в кримінальному провадженні зібрано вже достатньо доказів, що вказують на наявність ознак ч. 2 ст. 115 КК України». Простою мовою це означає, що слідчі ОВС проведуть розслідування, зберуть докази винуватості особи, після чого кримінальне провадження буде передано ДБР, яке у свою чергу направить кримінальне провадження до суду. У цьому аспекті підслідність злочинів ДБР визначена невірно, оскільки створюватиме ситуацію, за якої незрозуміло, хто саме має займатися розслідуванням. Лише чітке розмежування підслідності в КПК України, переконаний юрисконсульт з Київщини Б. Дементьєв, зможе усунути виникнення конфліктних ситуацій при визначенні органу розслідування. Тому, на його думку, при прийнятті Закону необхідно було внести відповідні зміни до КПК України, зокрема, до ст. 216 КПК України, у якій прописати чіткі критерії розмежування підслідності між НАБУ та ДБР, а також до інших норм КПК України щодо взаємодії при розслідуванні злочинів. За невиконання цих умов досягти мети зазначеного Закону – виявлення та розслідування злочинів, вчинених високопосадовцями – навряд чи вдасться. Альтернативою може стати створення єдиного органу досудового розслідування, до повноважень якого входить здійснення досудового розслідування всіх категорій кримінальних проваджень. Необхідно чітко виписати механізм призначення керівника, формування підрозділів і місце цього органу в системі правоохоронних органів держави з чітким розподілом повноважень. Тоді й відповідальність за стан розслідування та протидію злочинності в державі буде чітко окреслено. Як приклад: у Туреччині орган досудового розслідування притягнув до кримінальної відповідальності сина чинного прем'єр-міністра країни та кількох міністрів уряду за фінансові махінації. Чи можливе зараз подібне в Україні – залишається питанням. Єдиний позитивний момент, задля збереження принципу стримувань і противаг – це закріплення за ДБР розслідування злочинів, вчинених службовими особами Національного антикорупційного бюро України та прокурорами Спеціалізованої

антикорупційної прокуратури.

Президент України П. Порошенко заявив, що інфраструктуру для боротьби з корупцією створено і необхідно запуснути всі структури, що боротимуться з корупцією, а не тільки Національне антикорупційне бюро та Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру. Він також нагадав, що після введення електронного декларування доходів, згідно з яким кожен чиновник повинен оприлюднити, звідки у нього будинок, автомобіль, картини, цінності, коштовний годинник, і скільки з цього майна сплачено податків, через корупцію з органів прокуратури вже було звільнено 4 тис. працівників. У черговий раз Президент України закликав зняти депутатську недоторканність із народних обранців Верховної Ради, щоб ніхто не обмежував діяльність новостворених антикорупційних органів. «Ключова позиція цього закону – це те, що, незалежно від наближеності або віддаленості людини від президента, прем'єра, уряду, парламенту тощо, його ніщо не захистить від обґрунтованих антикорупційних розслідувань», – зазначив він.

Зі свого боку, Прем'єр-міністр України А. Яценюк висловив переконання, що закон про Державне бюро розслідування допоможе дерегулювати українську економіку, зменшити вплив влади на економічні процеси і, таким чином, боротися з корупцією, а уряд зможе забезпечити фінансування як незалежного Державного бюро розслідувань, так і Національного антикорупційного бюро як і всіх інших антикорупційних органів, що є незалежними від органів виконавчої влади.

Ю. Луценко, голова партії «БПП» у Верховній Раді: «Закон про державне бюро розслідувань – це справжня революція. Відтепер після підписання цього Закону Президентом, у Генеральній прокуратурі залишаться лише повноваження з нагляду за досудовим слідством і представлення державного звинувачення в суді, як це прийнято у будь-якій розвинутій європейській державі».

З ним погоджується і народний депутат України, секретар Комітету з питань законодавчого забезпечення діяльності правоохоронних органів А. Геращенко: «Це один з найважливіших законів, необхідних для наведення ладу в системі прокуратури, за яким органи прокуратури назавжди втрачають право проведення слідства. Цю вимогу було закладено ще в Конституції України у 1996 р., але протягом майже 20 років її ігнорували. Зараз боротьба за посаду Генпрокурора стане більш прозорою, адже у прокуратури відтепер не буде стільки “каральних” повноважень під дахом однієї організації».

Є незаперечним фактом, що цей Закон – це ще один важливий крок для побудови в Україні правової європейської держави. Адже неможливо покращити протидію злочинності без удосконалення законодавства. Дійсно, прокуратуру буде позбавлено функції досудового розслідування. Проте на сьогодні це поки що лише теорія, оскільки прокурори й надалі здійснюватимуть процесуальне керівництво у всіх кримінальних провадженнях. Тож, як воно буде на практиці – покаже час...

Інститут світової політики презентував аналітичну записку «Досвід врегулювання конфліктів у світі. Уроки для України»

(подію відвідав С. Полтавець, канд. політ. наук, ст. наук. співроб. Національної юридичної бібліотеки Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського)

11 лютого 2016 р. Інститут світової політики презентував аналітичну записку «*Досвід врегулювання конфліктів у світі. Уроки для України*». Презентація пройшла у формі публічної дискусії, на яку були запрошені експерти, дипломати та учасники переговорів щодо врегулювання конфлікту на Донбасі, які відбуваються в столиці Білорусі Мінську. Це дослідження підготовлено в рамках проекту «Ініціативи з розвитку українських аналітичних центрів» Міжнародного фонду «Відродження» (IRF) у співпраці з Фондом розвитку аналітичних центрів (ТТФ), за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні (SIDA).

Пропонуємо ознайомитися з перебігом дебатів з такого дражливого для нашої держави питання.

С. Солодкий, *перший заступник директора Інституту світової політики* (модератор): ...Щоб підкріпити позицію українських дипломатів, ми проаналізували низку конфліктів, різних за своєю природою, за своєю сутністю. Очевидно, що прямої паралелі з нинішнім українсько-російським конфліктом ми провести не можемо. Навряд чи знайдеться в історії схожий приклад. Ми всі розуміємо «унікальність» цього конфлікту. Є певні віхи (етапи) цього конфлікту, ми спробували проаналізувати їх, для того щоб розробити своєрідний «підкажчик» для української дипломатії. Наскільки нам відомо, наші поради були корисними для наших дипломатів.

К. Зарембо, *заступник директора Інституту світової політики*: Доброго дня шановні колеги. Сьогодні я маю честь представити результати дослідження, яке здійснила експертна команда Інституту світової політики, проаналізувавши найкращі світові практики врегулювання конфліктів. Ми використовували відкриті дані, а емпіричний матеріал збирали, беручи для аналізу конфлікти, що виникали на території Великобританії, Анголи, Ліберії, Хорватії, Боснії, Косова, Молдови, Грузії. Ми свідомі того, що застосування запропонованих тут рекомендацій можливе лише за умови виведення військ Російської Федерації з території України. Російсько-український військовий конфлікт на Сході нашої країни має «гібридний» характер та є безпрецедентним у світовій практиці. Проте досвід врегулювання подібних конфліктів у світі демонструє наявність певних «підводних каменів», а також пропонує практики та алгоритми, які могли б гарно працювати в українському випадку.

Досвід застосування миротворчих місій у Ліберії та Хорватії, Боснії та Герцеговині, Косові підтверджує, що подібні місії повинні мати відповідні повноваження та військовий компонент, тобто можливість погрожувати силою членам незаконних військових формувань. А також мати доступ до

всіх об'єктів та всієї території. У цьому контексті важливий компонент – контроль над кордоном та виведення іноземних військових формувань. Міжнародний досвід свідчить, що навіть місії таких авторитетних організацій як ООН та ОБСЄ, котрі не мали військового компонента, були невдалими, тобто не досягали потрібного результату. Бо в такому разі вони (місії) стають залежними від сторін конфлікту. Досвід України, на жаль, це підтверджує. Натомість місії, які мають можливість «примусу до миру», значно ефективніші. Тільки міжнародна миротворча місія матиме можливість забезпечити в Україні безпечне середовище.

Щодо питань демілітаризації та реінтеграції. Зараз, розглядаючи ці проблеми, багато експертів акцентують свою увагу на озброєнні як факторі власне мілітарному. Натомість поза увагою залишається така проблема: що буде відбуватись з членами незаконних збройних формувань після завершення конфлікту. У нашому випадку у військових діях проти ЗСУ беруть участь понад 20 тисяч українських громадян. І навіть якщо російські військові залишать окуповані території, на порядку денному залишиться питання реінтеграції цих людей в український соціум. Світова практика доводить, що поряд з власне роззброєнням важливим залишається і питання «повернення» у суспільство цих людей. Такі люди мають знайти роботу та легальні джерела доходу. Виходячи з досвіду інших країн, успішному роззброєнню та демілітаризації сприяє деталізація цих механізмів у мирній угоді. Серед цих деталей: графіки відведення озброєнь, порядок проведення виборів. Найважливішою умовою при цьому є наявність повного контролю миротворчої місії над кордоном, в іншому разі успіху навряд чи можна досягти. І нарешті, до процесу реінтеграції можна залучити міжнародних донорів та акторів, таких як ООН та Світовий банк. Ми переконані що програма реінтеграції повинна бути поширена не лише на учасників незаконних збройних формувань а й на колишніх військових Збройних сил України – учасників АТО.

Питання амністії. Дуже дискусійне та дражливе питання. Воно в українському дискурсі (власне не тільки в українському) постає часто як дихотомія: *мир проти справедливості*. Однак на практиці амністія застосовується не до всіх, а правосуддя може перетворитися на спосіб помсти. У міжнародній практиці під «амністією» розуміють відмову від кримінального переслідування, і, у певних випадках, цивільних позовів проти особи або групи осіб за певні злочини, скоєні в минулому, а також анулювання раніше встановленої юридичної відповідальності. Це відрізняє амністію від «помилування» – офіційного рішення, що звільняє вже засуджену особу чи групу осіб від відбуття покарання. Важливо, що є перелік злочинів, які не підпадають під амністію: геноцид, воєнні злочини, злочини проти людяності, грубі порушення прав людини. У світовій практиці є різноманітні практики забезпечення амністії. Так, наприклад, хорватський закон про амністію від 1996 р. передбачав амністію від кримінального переслідування та судового розгляду за злочинні діяння, вчинені під час війни. Водночас хорватський уряд на вимогу міжнародних посередників оприлюднив списки осіб, яких підозрювали у тяжких злочинах(списки

воєнних злочинців), які після цього фактично отримали змогу залишити територію Хорватії. Тобто сам факт розслідування або заочне засудження сприяли усуненню з політичного поля лідерів воєнного часу, підозрюваних у воєнних злочинах. Натомість у Північній Ірландії амністії як такої не було. Замість цього застосовувався механізм «пришвидшеного звільнення арештованих», передбачений Белфастською мирною угодою. Засуджені частину строку відбували у в'язниці (залежно від тяжкості скоєних злочинів) і на решту звільнялись під розписку. Принципово те, що колишні ув'язнені могли бути знову заарештовані, якщо їх підозрювали у сприянні тероризму, або їхнє озброєне угруповання порушувало режим припинення вогню. Це означало, що звільненим ув'язненим було вигідно, щоб режим припинення вогню дотримувався. Україні варто прийняти оновлений закон про амністію. Важливо, що паралельно з амністією повинні застосовуватись інші заходи, спрямовані на розслідування та люстрацію. У зв'язку з тим, що амністія має застосовуватись щодо великої кількості осіб, варто говорити про створення окремого незалежного органу за участю міжнародних правозахисників. Якщо ж вибір буде зроблений на користь українських суддів, то варто скористатися з досвіду Хорватії, коли іноземні спеціалісти допомагали місцевим судам у процесі розгляду справ. Це служитиме гарантією незалежності та неупередженості рішень.

І нарешті, **вибори**. Міжнародний досвід свідчить, що передчасне проведення виборів та/або неналежна підготовка до них не тільки не сприяє примиренню та реінтеграції, а й може спровокувати відновлення військових дій. Повинна бути дотримана чітка послідовність етапів мирного врегулювання. По-перше, вибори можна проводити лише на демілітаризованій території. Досвід Анголи показує, що при проведенні виборів до завершення процесу роззброєння зростає ймовірність відновлення збройного протистояння. Адаже сторона, яка програє вибори, може спробувати за допомогою зброї змінити результати волевиявлення. Вибори можна проводити тільки тоді, коли кордони держави перебувають під її повним контролем або контролем міжнародних спостерігачів. В успішних випадках (у Хорватії, Боснії, Косові та Ліберії) вибори відбувалися після встановлення ефективного контролю за перетином кордону. Вибори можна проводити лише за належного інституційного забезпечення. Для гарантування прозорості та незалежності процесу слід передбачити можливість включення до складу центральної та місцевих комісій представників міжнародних організацій, насамперед ОБСЄ. Тільки повернення внутрішньо переміщених осіб до місця їх постійного проживання здатне забезпечити довготривалий мир. Без їхньої участі можуть відбутися електоральні маніпуляції, які будуть нейтралізовані на наступних виборах або вже під час формування місцевих органів влади. Але для цього потрібен час.

Науковці проаналізували 58 випадків проведення виборів у постконфліктному середовищі з 1960 по 2002 р. і побачили таку взаємозалежність: якщо вибори проводять менш ніж через два роки після припинення вогню у випадку молодих демократій (до яких ми можемо

віднести й Україну) і менш ніж через один рік після припинення вогню у випадку розвинених демократій, це призводить до поновлення збройного протистояння. Проведення виборів через три роки після припинення вогню є найбільш сприятливим для стабілізації ситуації та збереження миру.

Ми вважаємо, що Україна та її міжнародні партнери повинні враховувати всі перелічені взаємозалежності при погодженні плану врегулювання конфлікту. Утім, ми усвідомлюємо, що всі представлені рекомендації є дискусійними та запрошуємо вас до їх обговорення. Дякую за увагу.

Р. Безсмертний, представник України в політичній підгрупі тристоронньої контактної групи на переговорах у Мінську: Я дуже радий, що такі нові форми співпраці мають місце. Зазвичай як відбувалося раніше: при державних структурах створювалась якась група, яка збирала певні матеріали та опрацьовувала їх. А що стосується громадського сектору (власне громадянського суспільства), то таких прикладів не було. Ми сьогодні є свідками того, як неурядова організація створює аналітичний документ, а приклади, наведені в ньому, дуже важливі. Разом з документами, які долучаються Інститутом світової політики, та документами міжнародних організацій вони створюють серйозний ґрунт для того, щоб у процесі переговорів аргументувати ту чи іншу позицію. Загалом ситуація є «терра інкогніта», вона є незвіданою для всіх учасників: як урядових, так і неурядових структур. Я дякую всім, хто наважився на підготовку таких важливих матеріалів. Це не тільки приклад пізнання, це, власне, методологія, пошук нових підходів. Подібна робота не тільки констатує те, що відбулося, вона сприяє пошуку нових шляхів. Вивчення будь-яких випадків, які розглянуті у цій доповіді, наштовхує на різноманітні варіанти вирішення складних ситуацій. Зіставлення випадків, які представлені тут, доводить, що ми маємо шукати ту дорогу, яку ми повинні пройти. Тут, з моєї точки зору, є дуже важлива річ: діалог із суспільством. Перехідний період, у якому продовжує перебувати Україна, не може дати відповіді на питання про механізми співпраці державних установ та громадянського суспільства. Невипадково ми наштовхуємося на емоційну оцінку суспільством різноманітних процесів. Такі заходи повинні відбуватися на всій території держави. Нехай спочатку вони відбуваються у «вузьких» професійних сегментах, але ці процеси повинні мати місце. Тепер, що стосується ситуації на сході країни. Для українського народу – це війна з Росією, для українського істеблішменту – це АТО, а для світу – це громадянський конфлікт на Сході України. Звісно, подібне в історії вже траплялося, коли під впливом різних компонентів розгорталися такі конфлікти. Зіставляючи, порівнюючи попередній досвід, нам вдається рухатись уперед. І в таких умовах, коли «пришпорюють коня», – лише заважають вирішувати конкретні важливі питання.

Наступна тема, яка була озвучена, це **міжнародна поліційна місія**, чи безпекова місія. Це перший камінь спотикання. Міжнародні методології показують, якщо одна зі сторін не визнає її, то в чому тоді її (місії) мета?

Інша проблема – **реінтеграція**. Її суттю є повернення в громадянство.

Це визнання конституційно-правових, суспільно-політичних та морально-етичних засад, які функціонують у цьому суспільстві. Основу нашої стратегії на Донбасі має становити розв'язання гуманітарних, економічних проблем. Міжнародний досвід показує, що, вирішуючи подібні конфлікти, наші попередники виходили з принципу: держава понад усе. Якщо ми формально підемо цією дорогою, то будемо дуже близькі до катастрофи. Ключовим принципом розв'язання проблеми для нас мають стати права людини.

Тема **амністії** та **виборів**. Тут ключовий компонент – безпека. Кількість зброї та боєприпасів, які переміщуються в центрі Європи, перевищує усі до цього часу описані випадки, враховуючи їхні характеристики та можливості. З 1946 р. підписано низку міжнародних актів, якими врегульовано ці питання. Залишається без відповіді запитання: чому вони не виконуються? Чому не застосовуються передбачені цими актами санкції? Чому ООН та ОБСЄ інституційно не завершили формування відповідних органів, які б мали вирішувати ці питання? Де відповідна силова компонента, яка мала бути сформована ще в 50-х роках? Очевидно, що перед тим, як піднімати питання амністії та виборів, треба забезпечити припинення вогню та гарантувати безпеку. Інакше ми залишимося свідками того, як один з учасників міжнародної колективної системи безпеки постачає на територію сусідньої країни необмежений обсяг боєприпасів та зброї. Нам розповідають, що по території України стріляють із захопленої зброї, але ми знаємо, що захоплені боєприпаси на окупованих територіях закінчилися через два місяці після початку обстрілів. Учора, перебуваючи на переговорах, я отримав повідомлення, що на одному з переходів український кордон перетнули 12 модернізованих Т-82 і три радіолокаційні установки. Оце є відповіддю на запитання, з чим ми маємо справу. Росія проводить військові навчання не лише поряд з нашими кордонами, а й по лінії кордону з балтійськими державами. Щотижня відбувається по шість пусків ракет різної конфігурації наземного та підводного базування. У питаннях амністії та помилування, як би боляче це не було, треба вести такий діалог. Серед тих, хто стріляє в українських військових, не всі свідомо взяли зброю до рук. Тому їм треба показувати «світло в кінці тунелю». В іншому разі, коли настане момент, ми (держава та суспільство) не зможемо дати адекватні відповіді. У питаннях амністії – від термінологічного нерозуміння до процедури її здійснення – нам треба вкрай багато працювати. У питаннях амністії та виборів світ нагромадив достатньо досвіду. І коли ми говоримо про «пропорційну систему із закритими списками», то це не тому, що ми так хочемо, а тому, що тільки так у виборах зможуть взяти участь біженці і внутрішньо переміщені особи. Тут треба врахувати, що Україна як держава **зобов'язана** забезпечити голосування внутрішньо переміщених осіб і **не зобов'язана** забезпечувати голосування біженців. У цьому контексті важливий такий нюанс: у Мінських домовленостях серед інших пунктів зазначено: «верифікація безпеки». На сьогодні немає інституції, яка верифікує безпеку. Коли представники ОБСЄ у дискусії визнали, що вони верифікують безпеку, тільки безпеку спостерігачів, то стає зрозуміло, про чю безпеку йдеться. Дякую за увагу.

І. Герашенко, представник України в гуманітарній підгрупі

тристоронньої контактної групи: Надзвичайно важливо, що ця дискусія відбувається напередодні річниці підписання Мінських угод. Ведучи переговори у тристоронньому форматі Україна – Росія – ОБСЄ, Росія намагається грати роль спостерігача, а ми не даємо їй цього робити, а значить примушуємо виконувати Мінські угоди. При цьому Росія, як правило, повторює, дублює позицію маріонеткових угруповань «ДНР/ЛНР». Як показують переговори, відбувається боротьба двох світоглядів. Росія любить так звану підклимну дипломатію. З точки зору росіян, парламент – не місце для дискусій; Мінськ – не місце для дискусій; Україна – не місце для дискусій; світ – не місце для дискусій. Але ми (Україна) так не вважаємо. Дуже важливо, щоб наше суспільство усвідомило філософію Мінського процесу, який не є автономним. Ми повинні донести нашу позицію: це не громадянський конфлікт, а військовий конфлікт, активним учасником якого є Російська Федерація. Сьогодні в політичних колах України, на жаль, багато популізму, а мало державництва. Я переконана, що, говорячи про виконання/невиконання Мінських угод, ми неправильно розставляємо акценти. Поряд з фактором безпеки важливим є гуманітарний фактор. На жаль, він не висвітлений у цій презентованій доповіді, так само він «провисає» під час усіх міжнародних зустрічей. Наші західні партнери роблять акцент на політичній частині: на вимозі проведення виборів, на дискусіях щодо внесення змін до української конституції. Але є ЄС, що об'єднується навколо спільних цінностей, і саме тому, з моєї точки зору, гуманітарний аспект є ключовим у виконанні Мінських угод. Я вимагаю, щоб під час зустрічей у Нормандському форматі безпековий та гуманітарний фактори були ключовими. До сьогодні п. 6 Мінських угод про безумовне звільнення всіх незаконно утримуваних та допуск міжнародних місій на всю територію, в тому числі й окуповану бойовиками. Іноді у мене складається враження, що на цьому наполягає лише Україна. На сьогодні в заручниках залишається 136 громадян України, у тому числі дев'ять політв'язнів на території РФ. А 700 людей ми вважаємо зниклими безвісти. У цьому контексті необхідно, щоб наші західні партнери наполягали на звільненні Сенцова, Кольченка, Савченко та інших. Бойовики шантажують Україну цими заручниками. Симптоматично, що коли бойовики зробили заяву про те, що по відношенню до наших громадян, яких вони утримують, буде застосована смертна кара, ми не почули жодної заяви ні від Ради Європи, ні від ОБСЄ. Про ІДІЛ говорять усі, а про речі, які відбуваються на окупованих українських землях, світ, у тому числі й Європа, мовчать. Не може бути жодної амністії та виборів без звільнення заручників. Амністія – це індивідуальний акт, який застосовується лише до тих, хто не причетний до воєнних злочинів, тероризму та вбивств. Ми надсилаємо запити, щодо людей, яких утримують у заручниках, але не отримуємо жодної відповіді. На окупованих територіях для місії Червоного Хреста до жодної в'язниці немає доступу, не допускають ОБСЄ, «Медиків без кордонів». Чому про це мовчить світ? Для того щоб починати важку дискусію в українському парламенті стосовно можливої амністії та виборів, ми повинні мати позитивну динаміку та виконання ключових пунктів Мінських угод. Ми повинні апелювати до

цінностей, які сповідуються в Європі, та повинні підтримуватись в Україні. Міжнародні гуманітарні місії повинні мати доступ на окуповані території.

О. Макеєв, директор департаменту політики і комунікацій МЗС України: Я хотів би подякувати Вам за цей документ. Це ще раз підтверджує, що конфлікт на Донбасі, Мінські угоди – це не лише справа президента, уряду, парламенту, це справа усієї країни. Це дослідження – зразок того, як можна і треба займатися реальною справою. Він важливий тому, що тут містяться реальні рекомендації, а світовий досвід, представлений тут, вже міститься у вказівках нашої делегації на переговорах. Ми не можемо говорити про конституційну реформу, вибори без того, що на фронті припинили стріляти. Ми наполягаємо, що не існує такого поняття: «режим припинення вогню в принципі дотримується». Діалог з українцем, який перебуває на окупованих територіях, створення успішної України – це один з елементів, механізмів вирішення конфлікту на Донбасі. Це прекрасний приклад того, як неурядова інституція здійснила важливу і потрібну справу.

С. Солодкий: Запрошую присутніх до дискусії.

О. Зарубінський, народний депутат чотирьох скликань: Я думаю, що ми даремно сподіваємося на санкції міжнародних організацій, особливо таких як ООН, яка сьогодні нагадує «бабусю, яку всі поважають, але ніхто не слухає». Пролобійована мною та прийнята ОБСЄ резолюція «Про порушення Російською Федерацією 10 принципів Гельсінської угоди» водночас не передбачає практичної, прикладної частини. Як бачимо, вони (міжнародні організації) готові приймати заяви, відозви тощо, але більше нічого, про що справедливо згадував Роман Петрович (*Безсмертний*). У мене запитання до Романа Петровича: *Скажіть, чи справді ситуація така, що в Україні немає візаві таких, з ким можна працювати?*

Р. Безсмертний: Що стосується пошуку партнерів, то така робота ведеться. Такі діалоги, відкриті та закриті, ведуться, пошук таких контактів відбувається не тільки на рівні відомих осіб. Вам, очевидно, відомо про зустріч журналістів України та Росії в Женеві. Треба враховувати, що ми маємо справу з Росією, і той, хто займався питаннями зовнішньої політики, знає, що для Росії характерним є принцип «договорняка» і нерозуміння того, що протилежна сторона налаштована на відкритий діалог і вона зобов'язана спілкуватися із суспільством. Ви повинні зрозуміти, що ми (Україна) і Росія перебуваємо у різних площинах. Показовим є приклад, коли росіяни утаємничують під грифом «Конфіденційно» загальновідомі речі. Вони (росіяни) вважають, що такі речі не можна оприлюднювати, бо таким чином «ви формуєте позицію суспільства».

І. Турянський, Надзвичайний і Повноважний Посол України: Як свідчить міжнародна практика, при проведенні будь-яких переговорів чи не найважливішим є кадрове забезпечення. Наша держава до цього часу не має посла в Білорусі. Ще одне. Учора і сьогодні (10–11 лютого 2016 р.) міністр закордонних справ перебуває в Лондоні. Цікаво, з якими очима він туди поїхав, коли у Великій Британії півтора року не було посла, а після його призначення вона (*Галібаренко Наталя Миколаївна*) ще 3 місяці не могла приступити до виконання обов'язків. Програма перебування, рівень

запланованих зустрічей міністра доводить, що вона (програма) абсолютно не відповідає рівню завдань, які б він мав вирішувати як голова зовнішньополітичного відомства. Ви подивіться, як Росія елегантно повернула в Україну М. Зурабова як свого посла. Тепер щодо вирішення питання звільнення Савченко. В «Урядовому кур'єрі» читаю: «МЗС запросило консула РФ для обговорення цього питання». А чому не тимчасового повіреного РФ, а чому не посла? Тим самим рівень спілкування з Росією зводиться на низькі щаблі. Тому запитання до п. Макеєва: *Чому ми проводимо таку недолугу кадрову політику?*

О. Макеєв: Мені знайома ця позиція: «Все пропало. МЗС нічого не робить». Пане Посол, ми, звичайно, поінформуємо громадськість про результати візиту міністра закордонних справ до Великої Британії. Саме в ці хвилини він (П. Клімкін) зустрічається зі своїм колегою. Найголовніше те, які месиджі ми доносимо, а не те, з ким ми зустрічаємося. Наші західні партнери розуміють, що економічні секторальні санкції – це чи не єдиний ефективний механізм впливу на РФ на тому тлі, що захід не готовий постачати для нас оборонну зброю, надсилати озброєні місії.

В. Краченко, Інститут стратегічних досліджень:

Питання до Р. Безсмертного: *Як Ви вважаєте, чи могло б представництво вимушено переміщених осіб (1,7 млн) підсилити позицію України в Мінську?*

Р. Безсмертний: Коротка репліка: Пане Олексію (Макеєв), це у компетенції МЗС вчасно призначати послів. Тому зауваження з боку пана Посла доволі слухне.

Я абсолютно переконаний, що на певному етапі нам доведеться залучати, скажімо, народних депутатів, які представляють ці регіони – Донецьку, Луганську області, АР Крим, громадян, які представляють ці регіони. Зараз лунають заклики: повернути назад усіх людей, які звідти втекли. Але нині ситуація така, що по заручниках ми не можемо обміняти одного нашого на двох бойовиків. А міжнародний досвід свідчить, що таких людей бойовики перетворюють на заручників. Ми повинні забезпечити безпеку цих людей (ВПО) та дати можливість їм реалізувати їхні права.

У ЦЕНТРИ СУСПІЛЬНОЇ УВАГИ

С. Закірова, ст. наук. співроб. НЮБ НБУВ, канд. іст. наук

Юридичні новації у статусі та гарантіях прав вимушених переселенців

Прошло майже два роки з тих пір, як в Україні почався збройний конфлікт, який територіально охопив Крим і Донбас, утім так чи інакше торкнувся практично кожного громадянина нашої держави. Тоді ж в Україні вперше пролунало визнання факту існування тимчасово переміщених осіб. Станом на 1 лютого 2016 р. 1 704 937 громадян або 1 346 276 сімей нашої держави внаслідок окупації Російською Федерацією території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, а також збройного конфлікту на Сході України вимушені були покинути свої домівки та стати переселенцями. Однак навіть ці облікові дані не віддзеркалюють реальної ситуації, оскільки частина ВПО за різних причин не бажає реєструватися. За даними дослідників, частка недорахованих ВПО становить від 15 до 25 %.

З того часу багато чого змінилося в державі, але, на жаль, не для тих, хто безпосередньо постраждав під час конфлікту на Сході країни та в Криму. Найважчі часи, здавалося б, мали вже пройти, утім переселенці зі східних областей та Криму вважають, що легше не стає. Наразі раніше, коли вони тільки-но виїжджали з рідних місць, переселенці вважали, що згодом повернуться додому. Сьогодні більшість із них уже розуміють, що процес не просто затягується, але, і це найгірше, ситуація на непідконтрольній Україні території не надає перспектив щодо повернення додому.

Тому дуже важливо зрозуміти, що робить держава сьогодні для тих, кого юридичною мовою прийнято називати «внутрішньо переміщеними особами (ВПО)». Причому це має бути постійний моніторинг ситуації для гарантування прав і свобод переселенців, проводити який повинні не стільки громадські організації чи окремі особи, скільки спеціальні уповноважені державні органи. Причому важливо відмітити, що внутрішньо переміщені особи не є особливими чи надзвичайними мешканцями нашої країни. Але як громадяни України вони вже понесли певні втрати і відчули на собі утиски своїх прав і свобод, і тому, з огляду на це, держава повинна особливо ретельно стежити за забезпеченням гарантій і виконанням їхніх прав хоча б сьогодні.

Недостатньо уваги приділяють проблемам реалізації прав переселенців і мас-медіа. 23 грудня 2015 р. ГО «Телекритика» та Інститут масової інформації презентували моніторинги висвітлення конфліктно чутливих тем протягом листопада 2015 р. і констатували: українські телеканали, друковані та онлайн-видання забули про переселенців, волонтерів та людей, які живуть на неконтрольованих українською владою територіях Донбасу – про них ідеться лише в 1–4 % репортажів і сюжетів.

Н. Сорокопуд з регіонального представництва Управління Верховного комісара ООН з питань біженців у Білорусі, Молдові та Україні зазначає, що

на сторінках українських ЗМІ переміщеним особам приділяється недостатньо уваги. «Кількість статей про переселенців є дуже малою. Водночас із літа 2015 року ми отримуємо багато запитів із іноземних ЗМІ щодо ситуації з переселенцями в Україні. Вони повідомляли про те, що криза з переселенцями є невидимою у світових ЗМІ, а тепер і в Україні», – наголосила представниця Верховного комісара ООН з питань біженців.

Юристи та волонтери, що постійно мають справу з ВПО, констатують, що сьогодні переселенцями опікуються величезна кількість державних інституцій та установ, але на практиці це означає, що фактично ніхто, адже «у семи няньок дитя без ока!»

Але напередодні 2016 р. в Україні було прийнято ряд нормативно-правових актів, яких так довго чекало все суспільство, і перш за все переселенці. Найважливішим з них є Закон України № 2166 «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантій дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», про який так багато говорили і писали, прийнятий Верховною Радою 24 грудня 2015 р. і, нарешті, підписаний Президентом 6 січня 2016 р. (Нагадаємо хронологію прийняття НПА: уперше Верховна Рада ухвалила Закон 3 листопада 2015 р.; 11 листопада документ направлено на підпис Президенту, який ветовав Закон; 26 листопада Закон повернуто до ВР із пропозиціями Президента; 30 листопада надано пропозиції Президента до Закону, з якими погодився парламент).

Законом передбачається можливість отримання довідки ВПО іноземцям, особам без громадянства, а також тим громадянам, які на момент настання обставин переселення проживали постійно на території АР Крим, Луганської, Донецької областей, чи міста Севастополя, але не мали зареєстрованого місця проживання на цих територіях. Довідка ВПО віднині діє безстроково та не потребує відмітки на ній Державної міграційної служби. Норми Закону також врегульовують питання отримання статусу безробітного, отримання довідки ВПО неповнолітніми, що перемістилися без супроводу батьків (опікунів) тощо.

Зміни законодавства щодо статусу переселенця проілюстровано в інфографіці:

Приводить Закон про ВПО у відповідність з Керівними принципами ООН з питання про переміщення осіб усередині країни

Дія закону поширюватиметься на іноземців та осіб без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах та мають право на постійне проживання в Україні

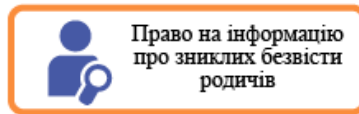
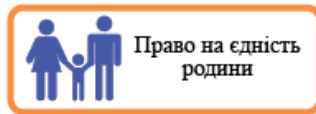
Ця категорія осіб була виключена з першої редакції Закону під час процедури його проходження через Парламент

Україна зобов'язується вживати всіх можливих заходів для створення умов для добровільного повернення таких осіб до їх покинутого місця проживання або інтеграції за новим місцем проживання в Україні

Чинна редакція Закону не передбачає державного сприяння інтеграції ВПО за новим місцем проживання, що є одним із важливих положень Керівних принципів

Додаються права та гарантії, не враховані у чинній редакції закону

Спрощується процедура обліку ВПО та посилюються гарантії дотримання їх прав і свобод

Визначатиме Кабінет Міністрів України

Зараз визначає Закон

Визначатиме Мінсоцполітики

Порядок надання заяви про отримання довідки ВПО та зміст інформації, що вноситься до довідки

Зміст і форму заяви про отримання довідки про взяття на облік та порядок формування та ведення Єдиної інформаційної бази даних

Це дозволить уникати випадків припинення виплати пенсій, соціальних виплат та надання будь-якої допомоги чи послуг у зв'язку з закінченням дії довідки

За довідкою можна звернутися до: районних, районних у Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад

Розширено перелік документів, якими ВПО зможе підтверджувати факт переміщення

Термін взяття на облік

<p>У той же день: Штамп реєстрації місця проживання</p> <hr/> <p>Відмова у взятті на облік повинна надаватися у вигляді письмового рішення із зазначеними підставами відмови</p> <p>↑</p> <p>Це забезпечить право на судовий захист шляхом оскарження відмов</p> 	<p>Протягом 15 робочих днів: якщо немає штампу реєстрації місця проживання!</p> <ul style="list-style-type: none"> • Військовий квиток • Трудова книжка • Документ про право власності на рухоме або нерухоме майно • Документ про освіту (науковий ступінь) • Медичні документи • Фотографії, відеозаписи
--	---

<p>ВПО, які не встигли розірвати трудові відносини до переміщення, зможуть подати заяву про припинення трудового договору у центрі зайнятості за новим місцем проживанням</p> 	<p>Виключаються:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Необхідність проставлення штампів на зворотному боці довідки в органах ДМС • Проведення перевірок місця проживання ВПО • Зобов'язок ВПО повідомляти органи ДМС про своє фактичне місце проживання та раз на півроку відмічатись у цих органах
---	---

Загалом і суспільство, і експертне середовище схвально зустріли довгоочікуваний Закон. Так, член робочої групи з підготовки Закону, адвокат і експерт громадянської ініціативи «Крим-SOS» В. Савчук оцінює Закон як досить прогресивний. Він вносить дуже позитивні зміни і закріплює важливі норми в Закон про переселенців, наприклад, створення єдиної національної інформаційної бази даних про переселенців. Експерт зазначила, що під час підготовки Закону фахівці спиралися на міжнародні стандарти і намагалися прописати все так, щоб на практиці все працювало якомога ефективніше.

Не заперечуючи безумовний позитив нового Закону, частина фахівців наголошують на існуючих прогалинах у нормативно-правовому акті.

Зокрема, як зазначає юрист і керівник проекту Переселенець UA Н.Чуйко, найбільшу кількість питань викликає колізія, що сталася у зв'язку з прийняттям нового Закону і дією старої постанови Кабміну № 509 («Про облік осіб, що переміщуються з тимчасово окупованої території України і районів проведення антитерористичної операції»), на підставі якої з жовтня 2014 р. видавалися довідки. Законом встановлено норму, відповідно до якої уряд має у тримісячний термін привести у відповідність власні НПА. Але що буде протягом цих трьох місяців, чи необхідно подовжувати довідки, сказати сьогодні не візьметься жоден правник.

Іншим суперечливим аспектом нового Закону є те, що одна й та сама норма водночас і полегшує, і ускладнює життя переселенцям. Переселенці скаржилися на необхідність отримання штампу міграційної служби на довідці ВПО, і цю норму відмінено. Але разом з цим довідку без такого штампу не можна відтепер розглядати як документ, що підтверджує реєстрацію, оскільки саме завдяки цьому штампу довідка прирівнювалася до документа про місце прописки громадянина. А відтак, на підставі оновленої форми довідки переселенець не може отримувати певний вид адміністративних державних послуг, наприклад, призначення пенсії чи звернення до лікаря за місцем реєстрації тощо.

Частина експертів відмічають, що в даному Законі так і не вирішене проблематичне питання студентів ВПО, які мають тимчасову реєстрацію в гуртожитку. Натомість інші юристи вважають, що ці застороги зайві. В. Савчук наголошує, що відносно студентів існує окрема постанова уряду, яка регламентує це питання. У новому Законі передбачена можливість отримання статусу переселенця студентами, що навчалися в навчальних закладах на території, підконтрольній Україні, і мешкали в гуртожитку. Але питання тут швидше не в законодавстві, а в реалізації норми права на практиці. Сьогодні студенти скаржаться на те, що їх пільги як переселенців не працюють у зв'язку з відсутністю фінансування з боку держави, і навчальні заклади змушують не тільки сплатити поточні платежі, а й погасити заборгованість за попередні місяці проживання в гуртожитках.

Ще одним наслідком скасування штампу міграційної служби на довідці ВПО є фактичне зняття питання про участь переселенців у виборах до місцевих органів влади України. Ця проблема особливо гостро роздмухувалася під час проведення місцевих виборів восени 2015 р., але навіть тоді, за умов, коли переселенці мали можливість «юридично» довести

факт проживання на території певної громади на підставі тієї ж таки довідки зі штампом, законодавці не наважилися чи не захотіли прийняти рішення про участь переселенців у виборах до органів місцевої влади. Але, як це не прикро констатувати, для більшості переселенців практично в усіх регіонах України, виходячи з даних соціологічних опитувань, проблема реалізації власного виборчого права сьогодні не належить до пріоритетних. Хоча інколи громадську позицію та активну участь у розбудові та вирішенні різноманітних питань життя місцевих громад виявляють саме ті мешканці міст і селищ України, які виїхали з Криму та зони проведення АТО. Можливо, вважають експерти, це наслідок того, що їм, як нікому з місцевих мешканців, відомо як багато залежить від пасивності чи активності громадян; як хочеться, щоб нове місце перебування змогло замінити втрачений «рідний край».

Важливим «подарунком» під ялинку від держави для ВПО стало прийняття 16 грудня 2015 р. важливого документа – Комплексної державної програми щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, на період до 2017 р. Документ розроблявся центральними органами виконавчої влади під керівництвом Міністерства соціальної політики протягом цілого року. До робочого процесу були залучені також представники громадських та міжнародних організацій як експерти, але, на жаль, суттєву кількість їх раціональних пропозицій не було включено в затверджений документ. Крім того, фінальний проект Програми перед затвердженням не був обговорений з експертним колом. Але, тим не менш, Програма легітимізована, і попри недоліки, за умов її дотримання і виконання може суттєво полегшити життя переселенців.

На сайті Мінсоцполітики зазначено, що прийняття Програми дасть можливість знизити рівень соціального напруження серед переселених громадян і в суспільстві. Зокрема, ідеться про інтеграцію та соціальну адаптацію таких осіб за новим місцем проживання, створення належних умов для їх життєдіяльності та передумов для виплати компенсацій завданих їм фінансових і моральних збитків. Серед завдань Програми – розв’язання основних проблем внутрішньо переміщених осіб; забезпечення соціальної, медичної, психологічної та матеріальної підтримки ВПО; створення сприятливих умов для добровільного повернення на місця попереднього проживання (за умови повного фактичного припинення бойових дій на територіях, на яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження).

Міністерство зобов’язується щоквартально здійснювати моніторинг реалізації заходів Програми, за результатами якого, у разі необхідності, вноситимуться відповідні зміни та доповнення з урахуванням пропозицій, які надходять від громадськості.

На сайтах обласних державних адміністрацій тільки в лютому 2016 р. почали з’являтися інформації про Програму, більшість з яких є просто копіюванням інформації із сайту Мінсоцполітики. Це ще раз підкреслює, що

на місцях за майже два роки гострої проблеми з появою вимушених переселенців у нашій державі так і не спромоглися створити власні програми, які б могли стати складовими елементами загальнонаціональної програми роботи з ВПО. Хоча логічнішою була б ініціатива не згори, а саме знизу, де чиновникам частіше необхідно зустрічатися з переселенцями задля розв'язання їхніх проблем, а відтак і знати місцева влада має значно більше про питання, які потребують негайного вирішення, і перспективи й шляхи розв'язання цих проблем, виходячи із суто місцевих потреб і можливостей, знаходити було б простіше саме чиновникам на місцях. Але все це поки що в умовному способі дієслова!

Експерти та ЗМІ практично не відреагували на прийняття Програми, і лише із середини січня 2016 р. почали з'являтися перші повідомлення. Натомість громадські об'єднання переселенців із Криму та зони проведення АТО в Луганській та Донецькій областях через власні мережеві ресурси почали активно аналізувати окремі положення і весь документ у цілому.

Наприклад, на сайті Луганської жіночої правозахисної організації «Чайка» опубліковано текст Програми, проведено аналіз його положень, зроблено порівняння норм остаточного варіанта Програми з пропонованими громадськістю під час підготовки документа, розміщено статті з оцінками самих переселенців Програми. Окрім того, організація бере активну участь у формуванні робочих груп з підготовки до проведення Парламентських слухань з проблем ВПО з метою напрацювання певних рекомендації і пропозицій до Проекту парламентських слухань.

Сайт є також медіа-майданчиком коаліції громадських організацій ТПО «Соборна Україна», що була сформована восени 2014 р. 30 громадськими організаціями, які переїхали внаслідок воєнних дій до Києва. Коаліція позиціонує себе українським голосом Донбасу й Криму і має на меті захист прав та інтересів внутрішньо переміщених осіб, інтеграцію їх у місцеві співтовариства та громади, сприяння розв'язанню проблем, пов'язаних з тимчасовою окупацією територій та воєнними діями на Сході України.

Постійний моніторинг проблем реалізації прав внутрішньо переміщених осіб за різними напрямками проводить Громадянська ініціатива допомоги мешканців Східної України і Криму «Восток SOS». Незважаючи на справді важливі завдання, що проголошені в документі, експерти цієї організації вважають, що прийнята урядом програма не відповідає вимогам Закону України «Про державні цільові програми», адже в тексті повністю відсутні джерела та обсяги фінансування, що потрібно на її виконання, а в деяких пунктах не зазначені результати, на які очікують виконавці, що унеможлиблює проведення моніторингу виконання програми.

Ще більш скептично оцінила державні новації у сфері забезпечення прав переселенців голова Всеукраїнської організації у справах вимушених переселенців О. Єрмішина. Вона вважає, що навіть у Законі України «Про захист прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», який був ухвалений ще восени 2014 р., було прописано важливі речі, що мали б забезпечити права ВПО. Цей Закон передбачає, що якщо ситуація затягується більше ніж на півроку, а ми маємо вже понад півтора року військового конфлікту, то

Кабмін зобов'язаний розробити довгострокові програми з працевлаштування, з будівництва нового житла, соціального захисту цих осіб. На 2016 р. була прийнята тільки одна комплексна програма, яка працює номінально, у 2015 р. їх не було взагалі. Програма регламентує будівництво житла та створення нових робочих місць, але механізмів її впровадження немає. Для реалізації цієї програми нічого не було закладено в бюджет 2016 р.

Розуміння того, що простого прийняття Програми недостатньо для розв'язання болючих проблем переселенців, висловив і голова Комітету ВРУ з прав людини Г. Немиря. Він закликав Кабінет Міністрів України негайно забезпечити справжню реалізацію програми з адаптації внутрішньо переміщених осіб в Україні. «Чому ця програма затверджувалася майже рік? Чому у Держбюджеті на 2016 рік не передбачено реальних коштів на її імплементацію? Чому ця програма залишається лише на папері? Хто в цьому винен, і хто має понести за це відповідальність?» – наголосив він під час засідання погоджувальної ради керівництва парламенту. Доволі дивним виглядають такі питання з вуст керівника одного з провідних органів українського парламенту, бо саме законодавці і мали б вимагати під час голосування за Держбюджет 2016 року включити до нього фінансування статей, які стосуються забезпечення прав ВПО.

Натомість говорити про те, що народні обранці не намагаються привертати увагу до розв'язання проблем та реалізації прав ВПО не варто. Так, 29 січня 2016 р. Н. Веселовою, народним депутатом від політичної партії «Об'єднання «Самопоміч» подано до ВР два законопроекти про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оренди житла ВПО і про внесення змін до Закону України «Про основи національної безпеки України» щодо віднесення до загроз національній безпеці неефективність державної політики у сфері розв'язання соціально-економічних проблем внутрішньо переміщених осіб. Депутат запропонував внести до переліку осіб, що мають право на податкову соціальну пільгу в розмірі, що дорівнює 200 % суми пільги, внутрішньо переміщену особу, яка орендує житлове приміщення. Також пропонується встановити норму про те, що не підлягають оподаткуванню податком на доходи фізичних осіб кошти, що отримані від оренди житлових приміщень, яке орендується внутрішньо переміщеною особою на підставі договору.

Про необхідність на державному рівні вирішувати питання оренди житла переселенцями говорять і державні урядовці. Ще у вересні 2015 р. заступник міністра соціальної політики В. Муцинін заявляв, що Міністерство соціальної політики планує збільшити суму компенсації оренди житла для переселенців до прожиткового мінімуму в 1330 грн (сьогодні вона становить 884 грн для непрацюючих, 949 грн – для інвалідів і 442 грн – для працевдатних осіб). «Ми представили пропозицію про перегляд цієї допомоги в сторону збільшення залежно від прожиткового мінімуму, оскільки в 2014 р., коли затверджувалися відповідні розміри допомоги, ситуація з тарифами на комунальні послуги була іншою», – пояснив урядовець. Але фінансові проблеми держави виявилися значно гострішими, тому і ініційоване Мінсоцполітики підвищення матеріальної допомоги на

оплату комунальних послуг переселенців так і залишилося на папері.

Отже, аналізуючи ситуацію з реалізацією прав внутрішньо переміщених осіб в Україні, експерти констатують суттєве послаблення уваги і державних інституцій, і ЗМІ до проблем переселенців. Утім, наприкінці 2015 р. було прийнято низку важливих законів і підзаконних актів, які, за оцінками фахівців, можуть змінити ситуацію на краще. Громадські об'єднання, які опікуються проблемами переселенців, наголошують, що навіть попри низку зауважень, потенціал юридичних новацій необхідно повністю використовувати і це дасть змогу знизити рівень соціального напруження в суспільстві, пов'язаного з проблемами ВПО. Але, як показує українське сьогодні, найгострішою проблемою і для переселенців, і для держави, яка має гарантувати права громадян, є нестача коштів. А тому головним завданням Української держави сьогодні є покращення економічних показників, зростання ВВП і суцільне підвищення соціальних стандартів. За таких умов розв'язання проблем внутрішньо переміщених осіб зможе відбутися значно швидше й ефективніше (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел:* http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article;jsessionid=57D6F385FB848A4ABEE5AD512467AA04.app1?art_id=185649&cat_id=107177; [http://www.sylagromad.com.ua/ru/pereselentsi-zi-shodu-ukrayiny-skilky-yih-i-yak-yim-zhyvetsya.html;](http://www.sylagromad.com.ua/ru/pereselentsi-zi-shodu-ukrayiny-skilky-yih-i-yak-yim-zhyvetsya.html) [http://mediasapiens.ua/mediaprosvita/research/ukrainski_zmi_zabuli_pro_pereselentsiv_volonteriv_ta_lyudey_po_tu_storonu/;](http://mediasapiens.ua/mediaprosvita/research/ukrainski_zmi_zabuli_pro_pereselentsiv_volonteriv_ta_lyudey_po_tu_storonu/) http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54093; [http://www.facenews.ua/articles/2016/303900/;](http://www.facenews.ua/articles/2016/303900/) <http://hromadskeradio.org/programs/kyiv-donbas/gosudarstvo-ne-platyt-za-obuchenye-y-obshchezhytyya-studentov-pereselencev;> <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248739241;> [http://blog.liga.net/user/vsavchuk/article/20567.aspx;](http://blog.liga.net/user/vsavchuk/article/20567.aspx) http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article%3Bjsessionid=13EB324E1A48A2467F93740FEADEDFFCC.app1?art_id=184920&cat_id=107177; [http://khoda.gov.ua/16292-2/;](http://khoda.gov.ua/16292-2/) [http://chaika.org.ua/category/pereselentsi/;](http://chaika.org.ua/category/pereselentsi/) [http://vostok-sos.org/problem-idp/;](http://vostok-sos.org/problem-idp/) [http://perecelenec.com.ua/ua/novini/ekspert-u-byudzheti-2016-ne-zakladeni-koshti-na-zhitlo-dlya-pereselenciv/;](http://perecelenec.com.ua/ua/novini/ekspert-u-byudzheti-2016-ne-zakladeni-koshti-na-zhitlo-dlya-pereselenciv/) http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57972; [http://idps.in.ua/holova-komitetu-vru-z-prav-lyudyny-hryhorij-nemyrya-zaklykav-kabinet-ministriv-ukrajiny-nehajno-zabezpechyty-spravzhnyu-realizatsiyu-prohramy-z-adaptatsiji-vnutrishno-peremischenyh-osib-v-ukrajini/;](http://idps.in.ua/holova-komitetu-vru-z-prav-lyudyny-hryhorij-nemyrya-zaklykav-kabinet-ministriv-ukrajiny-nehajno-zabezpechyty-spravzhnyu-realizatsiyu-prohramy-z-adaptatsiji-vnutrishno-peremischenyh-osib-v-ukrajini/) <https://www.rbc.ua/ukr/news/kompensatsiyu-arendy-zhilya-pereselentsev-1443535306.html>).

ПРАВО: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

О. Бусол, ст. наук. співроб. НЮБ НБУВ, канд. юрид. наук, ст. наук. співроб.

Академічний плагіат: проблеми та способи законодавчого захисту авторського права

У січні поточного року в мережі Інтернет активізувалося обговорення проблеми академічного плагіату й окремих науковців-плагіаторів, що є певною мірою результатом принципової позиції та роботи в цьому напрямі Міністерства освіти та науки України.

11 серпня 2015 р. набрав чинності Наказ Міністерства освіти України від 14 липня 2015 р. № 758 «Про оприлюднення дисертацій та відгуків офіційних опонентів», яким зобов'язано вищі навчальні заклади оприлюднювати на своїх сайтах дисертації, прийняті до захисту. Тоді ж в Українському кризовому медіа-центрі за участі міністра освіти й науки України С. Квіта відбувся брифінг на тему: «Боротьба з плагіатом і академічна чесність в Україні». Відтепер доступність дисертацій і відгуків на офіційних сайтах дає можливість перевіряти дисертаційні роботи на плагіат.

С. Квіт в інтерв'ю газеті «Дзеркало тижня» зазначив: «Виявлення факту плагіату є підставою для позбавлення наукового ступеня. Проблема в тому, хто має зафіксувати наявність плагіату. Навіть у досить очевидних випадках має бути хтось, хто скаже остаточне слово і підпише експертний висновок. На жаль, в українській науці мало осіб, готових на такі кроки. Проте можливість довести плагіат є. І тоді людина, яка на це пішла, втратить свою репутацію назавжди. Це – професійна смерть».

Разом з тим С. Квіт визнає, що законодавчого забезпечення, наприклад, для звільнення викладача ректором наукової установи за плагіат недостатньо: «Згідно з нашим законодавством, можна добиватися офіційних санкцій проти людини, якщо порушення авторського права можна обрахувати у грошовому вимірі. Взагалі дуже важко покарати за крадіжку інтелектуальної власності» (Інтерв'ю міністра освіти й науки С. Квіта газеті «Дзеркало тижня» № 21 від 13 червня 2014 р. // Урядовий портал. – http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=247390000).

З юридичної точки зору, слід зауважити, що насамперед інтелектуальну власність у нашій державі захищає Конституція України. Відповідно до ч. 1 ст. 41 Основного закону кожен має право володіти, користуватися й розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Згідно зі ст. 418 Цивільного кодексу України (ЦК України) особа має особисті немайнові права інтелектуальної власності та/або майнові права інтелектуальної власності.

Право на судовий захист прав інтелектуальної власності є конституційним правом кожної особи (ст. 55 Конституції України).

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ автором вважається фізична особа, яка

своєю творчою працею створила твір. Спори щодо визнання авторства на твір можуть розглядатися в порядку цивільного судочинства, у тому числі в разі набуття юридичною особою права суб'єкта права інтелектуальної власності на твір, який створено у зв'язку з виконанням трудового договору (ч. 2 ст. 429 ЦК України) або який створено на замовлення (ч. 2 ст. 430 ЦК України).

Авторське право виникає у результаті факту створення інтелектуальною творчою працею автора або співавторів твору науки, літератури й мистецтва. Твір вважається створеним з моменту первинного надання йому будь-якої об'єктивної форми з урахуванням суті твору (зокрема, письмової форми, електронної форми, речової форми). Якщо не доведено інше, результат інтелектуальної діяльності вважається створеним творчою працею.

Правова охорона поширюється як на оприлюднені, так і на не оприлюднені, як на завершені, так і на не завершені твори, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо).

Відповідно до ст. 9 Закону № 3792-ХІІ частина твору, яка може використовуватися самостійно, у тому числі й оригінальна назва твору, розглядається як твір і охороняється відповідно до цього Закону. Таким чином, назва твору, фрази, словосполучення та інші частини твору, які можуть використовуватися самостійно, підлягають охороні як об'єкт авторського права тільки в тому випадку, коли вони є результатом творчої діяльності автора і є оригінальними.

Передбачена Законом № 3792-ХІІ правова охорона поширюється тільки на форму вираження твору й не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані у творі (наприклад, на шахову партію, методи навчання).

Закон України «Про вищу освіту» передбачає заходи щодо запобігання плагіату. Зокрема, згідно зі ст. 6 ч. 6 цього Закону, до захисту допускаються дисертації (наукові доповіді), виконані здобувачем наукового ступеня самостійно.

Виявлення в поданій до захисту дисертації (науковій доповіді) академічного плагіату є підставою для відмови у присудженні відповідного наукового ступеня.

Виявлення академічного плагіату в захищеній дисертації (науковій доповіді) є підставою для скасування рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня і видачу відповідного диплома.

Якщо дисертація (наукова доповідь), у якій виявлено академічний плагіат, була захищена в постійно діючій спеціалізованій вченій раді, науковий керівник (консультант), офіційні опоненти, які надали позитивні висновки про наукову роботу, і голова відповідної спеціалізованої вченої ради позбавляються права брати участь у роботі спеціалізованих вчених рад терміном на два роки, а вищий навчальний заклад (наукова установа) позбавляється акредитації відповідної постійно діючої спеціалізованої вченої ради та права створювати разові спеціалізовані вчені ради терміном на один

рік.

Якщо дисертація (наукова доповідь), у якій виявлено академічний плагіат, була захищена в разовій спеціалізованій вченій раді, науковий керівник, члени цієї ради та офіційні опоненти, які надали позитивні висновки про наукову роботу, позбавляються права брати участь у роботі спеціалізованих вчених рад терміном на два роки, а вищий навчальний заклад (наукова установа) позбавляється права створювати разові спеціалізовані вчені ради терміном на один рік.

Скасування рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня в разі виявлення академічного плагіату здійснюється Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти (National Agency for Higher Education Quality Assurance)¹ за поданням Комітету з питань етики (що утворюється у складі зазначеного агентства) у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, та може бути оскаржене відповідно до законодавства.

У свою чергу, ст. 69 ч. 6 вищезазначеного Закону містить таке визначення академічного плагіату: «Вищі навчальні заклади здійснюють заходи із запобігання академічному плагіату – оприлюдненню (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворенню опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання».

Згідно зі ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права», порушенням авторського права і/або суміжних прав, що дає підстави для судового захисту, серед іншого, є плагіат, який визначається як оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору.

Згідно зі ст. 52 зазначеного Закону, за захистом свого авторського права і/або суміжних прав суб'єкти авторського права та суміжних прав мають право звертатися в установленому порядку до суду та інших органів відповідно до їхньої компетенції.

При порушеннях будь-якою особою авторського права і/або суміжних прав, передбачених ст. 50 цього Закону, недотриманні передбачених договором умов використання творів і/або об'єктів суміжних прав, використанні творів і об'єктів суміжних прав з обходом технічних засобів захисту чи з підробленням інформації і/або документів про управління правами чи створенні загрози неправомірного використання об'єктів авторського права і/або суміжних прав та інших порушеннях особистих немайнових прав і майнових прав суб'єктів авторського права і/або суміжних прав суб'єкти авторського права і/або суміжних прав мають право:

---

¹ З тексту електронної петиції на сторінці офіційного інтернет-представництва Президента України «Щодо необхідності “розблокування” роботи Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти» (петиція № 22/017679-еп, подана 23 листопада 2015 р.): «...пане Президенте, необхідно Ваше особисте втручання для того, щоб припинити порушення закону та Конституції України з боку Кабінету Міністрів України і спонукати його виконати свій обов'язок щодо призначення керівництва Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти та вжити заходів щодо державної реєстрації та початку роботи зазначеного агентства». Станом на 2 лютого 2016 р. петиція не набрала потрібної кількості голосів.

а) вимагати визнання й поновлення своїх прав, у тому числі забороняти дії, що порушують авторське право і/або суміжні права чи створюють загрозу їх порушення;

б) звертатися до суду з позовом про поновлення порушених прав і/або припинення дій, що порушують авторське право та/або суміжні права чи створюють загрозу їх порушення;

в) подавати позови про відшкодування моральної (немайнової) шкоди;

г) подавати позови про відшкодування збитків (матеріальної шкоди), включаючи упущену вигоду, або стягнення доходу, отриманого порушником унаслідок порушення ним авторського права та/або суміжних прав, виплату компенсацій;

г) вимагати припинення підготовчих дій до порушення авторського права і/або суміжних прав, у тому числі призупинення митних процедур, якщо є підозра, що можуть бути пропущені на митну територію України чи з її митної території контрафактні примірники творів, фонограм, відеограм, засоби обходу технічних засобів захисту, у порядку, передбаченому Митним кодексом України;

д) брати участь в інспектуванні виробничих приміщень, складів, технологічних процесів і господарських операцій, пов'язаних з виготовленням примірників творів, фонограм і відеограм, щодо яких є підстави для підозри про порушення чи загрозу порушення авторського права та/або суміжних прав, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

е) вимагати, у тому числі в судовому порядку, публікації в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права та/або суміжних прав і судові рішення щодо цих порушень;

е) вимагати від осіб, які порушують авторське право та/або суміжні права позивача, надання інформації про третіх осіб, задіяних у виробництві й розповсюдженні контрафактних примірників творів і об'єктів суміжних прав, а також засобів обходу технічних засобів захисту, та про канали їх розповсюдження;

ж) вимагати прийняття інших передбачених законодавством заходів, пов'язаних із захистом авторського права й суміжних прав.

При визначенні розмірів збитків, які мають бути відшкодовані особі, права якої порушено, а також для відшкодування моральної (немайнової) шкоди суд зобов'язаний виходити із суті порушення, майнової й моральної шкоди, завданої особі, яка має авторське право та/або суміжні права, а також з можливого доходу, який могла б одержати ця особа. У розмір збитків, завданих особі, права якої порушено, додатково можуть бути включені судові витрати, понесені цією особою, а також витрати, пов'язані з оплатою допомоги адвоката.

При визначенні компенсації, яка має бути виплачена замість відшкодування збитків чи стягнення доходу, суд зобов'язаний у встановлених пунктом «г» цієї частини межах визначити розмір компенсації, враховуючи обсяг порушення та/або наміри відповідача.

Право на відшкодування збитків (майнової шкоди), або стягнення доходу, отриманого порушником унаслідок порушення ним авторського права, або виплату компенсації залишається за особою, якій у зазначених випадках передані (відчужені) майнові права чи передані виключні права на використання твору.

Автор має право вимагати відшкодування моральної шкоди. Майнова відповідальність за порушення авторського права та/або суміжних прав настає за наявності певних, установлених законом, умов: факту протиправної поведінки особи (наприклад, вчинення дій, передбачених ст. 50 та 52 Закону № 3792-ХІІ; шкоди, завданої суб'єкту авторського права і/або суміжних прав; причинно-наслідкового зв'язку між завданою шкодою та протиправною поведінкою особи; вини особи, яка завдала шкоди.

Позивач повинен довести факт наявності в нього авторського права та/або суміжних прав, факт порушення його прав відповідачем або загрозу такому порушенню, розмір шкоди (за винятком вимоги виплати компенсації), якщо вона завдана, та причинно-наслідковий зв'язок між завданою шкодою й діями відповідача. При цьому суду слід виходити з наявності матеріально-правової презумпції авторства² (ч. 1 ст. 435 ЦК, ст. 11 Закону № 3792-ХІІ). Зокрема, первинним суб'єктом, якому належить авторське право, є автор твору. За відсутності доказів іншого автором твору вважається особа, зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору (презумпція авторства). Це положення застосовується також у разі опублікування твору під псевдонімом, який ідентифікує автора.

Як бачимо, саме вимога компенсації в позові дає можливість суб'єктам авторського права отримати реальне відшкодування збитків, тому що позивач у цьому випадку не зобов'язаний доводити розмір збитків. Проте розмір підтверджених збитків повинен враховуватися судом при визначенні розміру компенсації.

Відповідач, який заперечує проти позову, зобов'язаний довести виконання вимог Закону № 3792-ХІІ при використанні ним об'єкта авторського права та/або суміжних прав, а також спростувати передбачену цивільним законодавством презумпцію винного завдання шкоди (ст. 614 і 1166 ЦК України).

Кримінальний кодекс України містить ст. 176 «Порушення авторського права і суміжних прав», у якій закріплено, що:

«1. Незаконне відтворення, розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних, а так само незаконне відтворення, розповсюдження виконань, фонограм, відеограм і програм

---

² *Матеріально-правова презумпція авторства* є спеціальним правилом перерозподілу обов'язків доказування. Автор в тому разі, коли він займає процесуальне становище позивача, має доказати існування факту-підстави презумпції авторства. Те ж саме стосується і випадків, коли заперечення або оспорювання авторства відбувається лише шляхом простого невизнання, однак не підтверджується ніякими доказами. У таких випадках суд має право та зобов'язаний покласти в основу рішення презумпцію авторства. Відмова в задоволенні позову за таких обставин призведе до порушення ст. 435 ЦК України та абзацу 2 ч.1 ст. 11 Закону України «Про авторське право та суміжні права», де міститься пряма вказівка на те, що презумпція діє, доки не доказано інше (див.: Садикова Я. М. Правові презумпції у справах про захист авторських прав // Форум права. – 2015. – № 3. – С. 206. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2015_3_37.pdf).

мовлення, їх незаконне тиражування та розповсюдження на аудіо– та відеокаセットах, дискетах, інших носіях інформації, або інше умисне порушення авторського права і суміжних прав, якщо це завдало матеріальної шкоди у значному розмірі, – караються штрафом від двохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для їх виготовлення.

2. Ті самі дії, якщо вони вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або завдали матеріальної шкоди у великому розмірі, – караються штрафом від тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для їх виготовлення.

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені службовою особою з використанням службового становища або організованою групою, або якщо вони завдали матеріальної шкоди в особливо великому розмірі, – караються штрафом від двох тисяч до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до шести років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого та з конфіскацією та знищенням всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення та знарядь і матеріалів, які спеціально використовувались для їх виготовлення».

У цій статті матеріальна шкода вважається завданою в значному розмірі, якщо її розмір у 20 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, у великому розмірі – якщо її розмір у 200 й більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а завданою в особливо великому розмірі – якщо її розмір у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Для встановлення розміру матеріальної шкоди, яка була завдана позивачу від порушення авторських прав, суд призначає судову експертизу економічних розрахунків.

Якщо кримінальна відповідальність за «порушення авторського права» може наставати за умови заподіяння матеріальної шкоди у значному, великому та особливо великому розмірі, що довести зазвичай проблематично, то порушення прав на об'єкти права інтелектуальної власності, що не пов'язані із заподіянням матеріальної шкоди, надає можливість захистити ст. 51-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП).

Так, згідно зі ст. 51-2 КУпАП, незаконне використання об'єкта права

інтелектуальної власності (літературного чи художнього твору, їх виконання, фонограми, передачі організації мовлення, комп'ютерної програми, бази даних, наукового відкриття, винаходу, корисної моделі, промислового зразка, знака для товарів і послуг, топографії інтегральної мікросхеми, раціоналізаторської пропозиції, сорту рослин тощо), привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом, спричиняє накладення штрафу від 10 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції, обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення.

Прецеденти судового захисту від плагіату в Україні існують. Так, у 2012 р. Шевченківський районний суд Києва задовольнив адміністративний позов заступника декана філософського факультету Київського національного університету ім. Т. Шевченка С. Руденка щодо скасування присвоєння наукового ступеня кандидата наук шеф-редактору інтернет-видання LV.ua К. Василенко (Соні Кошкіній) у зв'язку з плагіатом. Головним аргументом позивача було те, що в тексті дисертації К. Василенко містяться запозичення без посилання на авторів, дисертант же ці фрагменти видає за власні ідеї. Позивач порахував це грубим порушенням не лише етичних норм, а й законодавчих актів, які регламентують діяльність вченої ради і присудження наукових ступенів (Соня Кошкіна прогнала у суді заступнику декана філософського факультету КНУ ім. Шевченка // Укрінформ. – 2012. – 16.11. – http://www.ukrinform.ua/rubric-society/1422401-sonya_koshkina_prograla_u_sudi_zastupniku_dekana_filosofskogo_fakultetu_knu_imshevchenka_1771776.html).

Згідно з п. 41 Постанови КМУ «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів» МОН може позбавити осіб, яким присуджено наукові ступені, цих ступенів на підставі рішень спеціалізованих вчених рад, де проводився захист дисертацій. МОН має право одержувати в установленому законодавством порядку інформацію, документи й матеріали, необхідні для розгляду питання про позбавлення наукового ступеня.

Розгляд питання про обґрунтованість присудження наукових ступенів, стосовно яких рішення прийняті понад 10 років тому, органами атестації не проводиться, за винятком виявлення текстових запозичень, використання ідей, наукових результатів і матеріалів інших авторів без посилання на джерело (тобто крім випадків «плагіату»). – Прим. авт.).

Численні форуми в мережі Інтернет, на яких обговорюються проблеми плагіату та дії конкретних плагіаторів, говорять загалом про лояльне ставлення наукової спільноти до цього явища. Може йтися також про існування в науковому середовищі такого явища, як кругова порука, коли вчені закривають очі на явний плагіат своїх колег з надією, що у випадку виявлення таких порушень у них чи їхніх учнів відповідно покарання відносно них не настане. Саме тому звернення до суду з цього приводу мають одиничний характер. При цьому держава платить завелику ціну за дії плагіаторів, наслідки яких можна виміряти також у грошовому еквіваленті.

Аналіз законодавства щодо академічного плагіату дає підстави

стверджувати, що способи законодавчого захисту авторського права є.

Захист авторського права може бути здійснено:

1. Шляхом звернення потерпілої від плагіату особи до спеціалізованої вченої ради з вимогою зняття з розгляду наукової праці плагіатора (цей крок можна зробити лише до дати захисту дисертації. Згідно з п. 26 Постанови КМУ від 24.07.2013 р. № 567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів» атестаційна справа здобувача наукового ступеня й дисертація, які розглядаються МОН, не можуть бути зняті з розгляду здобувачем чи відкликані радою, у якій відбувся захист дисертації).

2. Шляхом звернення зі скаргою до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, МОН України з проханням розгляду питання про позбавлення плагіатора наукового ступеня.

3. За допомогою норм цивільного, адміністративного і кримінального законодавства в разі завдання потерпілої від плагіату особі матеріальних та моральних збитків.

Головними проблемами, які заважають протидіяти плагіаторству в академічній сфері, є:

1. Складність процедури доведення потерпілим від плагіату факту заподіяння йому матеріальної шкоди, що давало б підстави для розгляду справи в порядку кримінального судочинства.

2. Складність розрахунку відшкодування моральної шкоди, завданої потерпілому від плагіату.

3. Складність отримання експертного висновку з причини супротиву вчених, які повинні робити такі висновки.

4. Низький рівень наукової етики, що виявляється в покритті вченими випадків плагіату.

Обираючи спосіб захисту своїх порушених авторських прав, потерпілому слід визначитися, яку мету він переслідує при цьому: жорстко покарати порушника (при цьому позбавити його наукового ступеня); надати факту плагіаторства широкого розголосу; визнання своїх прав на твір або частину твору чи іншу мету. Іноді буває достатньо вказати плагіатору на його можливість добровільно (замість того щоб вирішувати спір у судовому порядку) опублікувати в засобах масової інформації дані про допущені ним порушення авторського права.

(Кодекс України про адміністративні правопорушення; Кримінальний кодекс України; Цивільний кодекс України; Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ; Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII; Постанова Пленуму Верховного Суду України від 04.06.2010 р. № 5 «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав»; Постанова Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів»; Постанова Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 р. № 244 «Про утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти»).

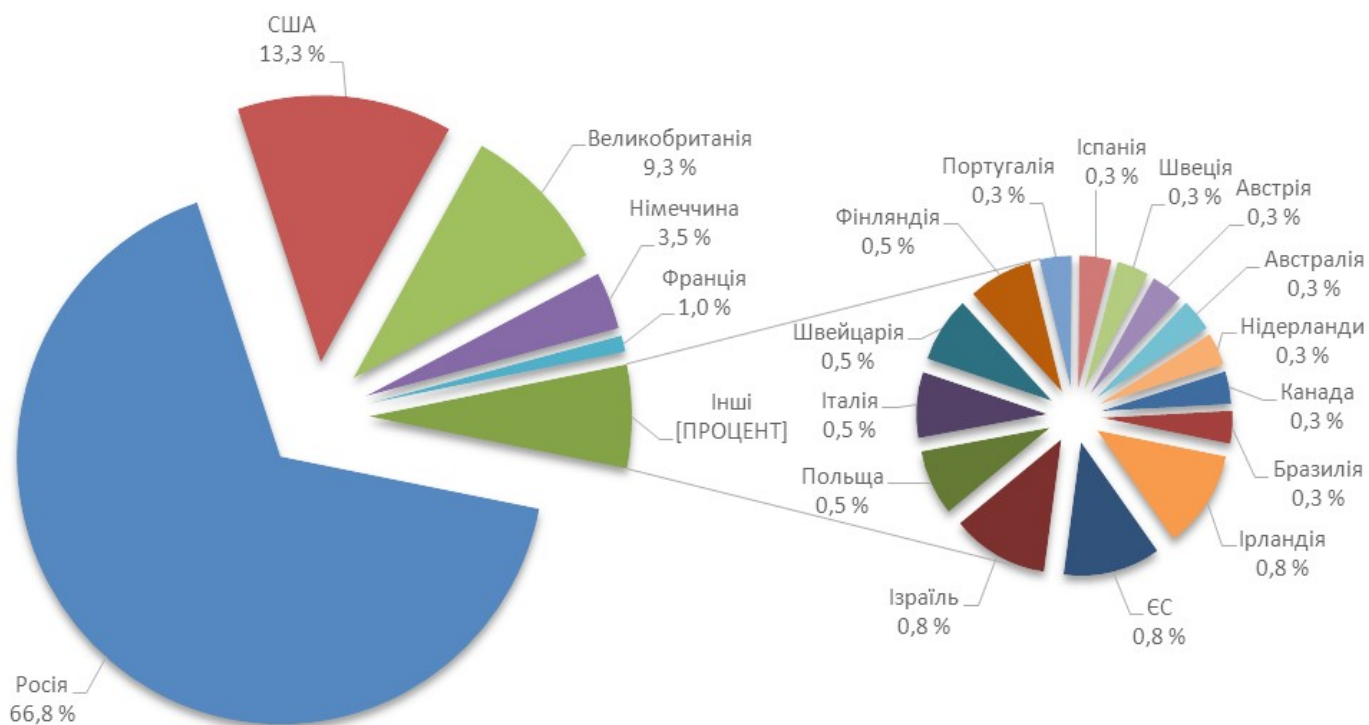
ІНФОРМАЦІЙНІ АКЦЕНТИ

Підготовка і виконання проекту:

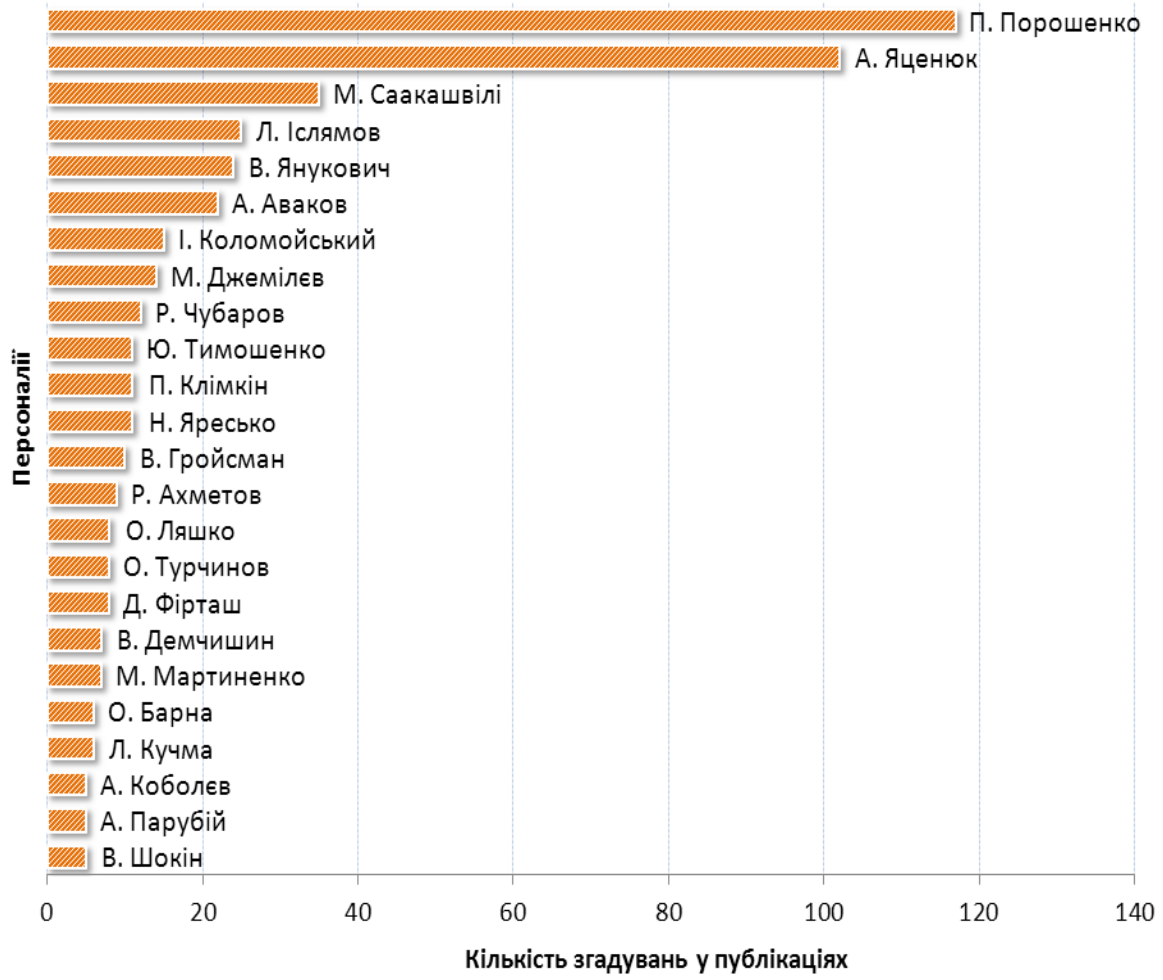
А. Берегельський, мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Основні тенденції висвітлення української тематики в іноземних ЗМІ (грудень 2015)

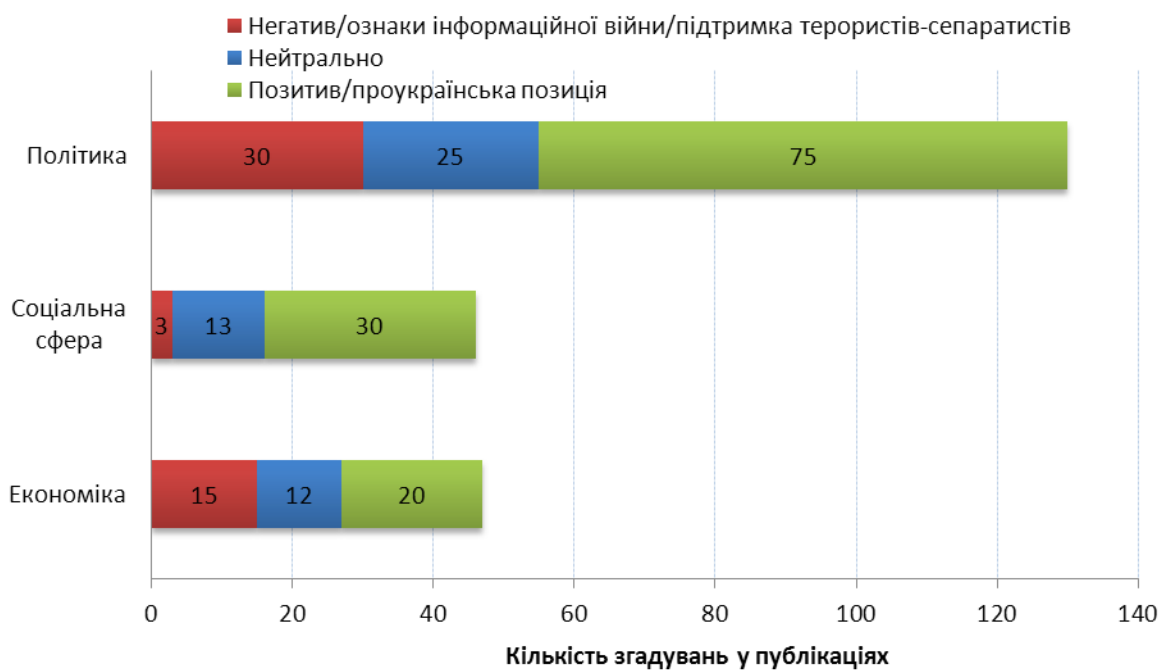
Співвідношення кількості публікацій по світу

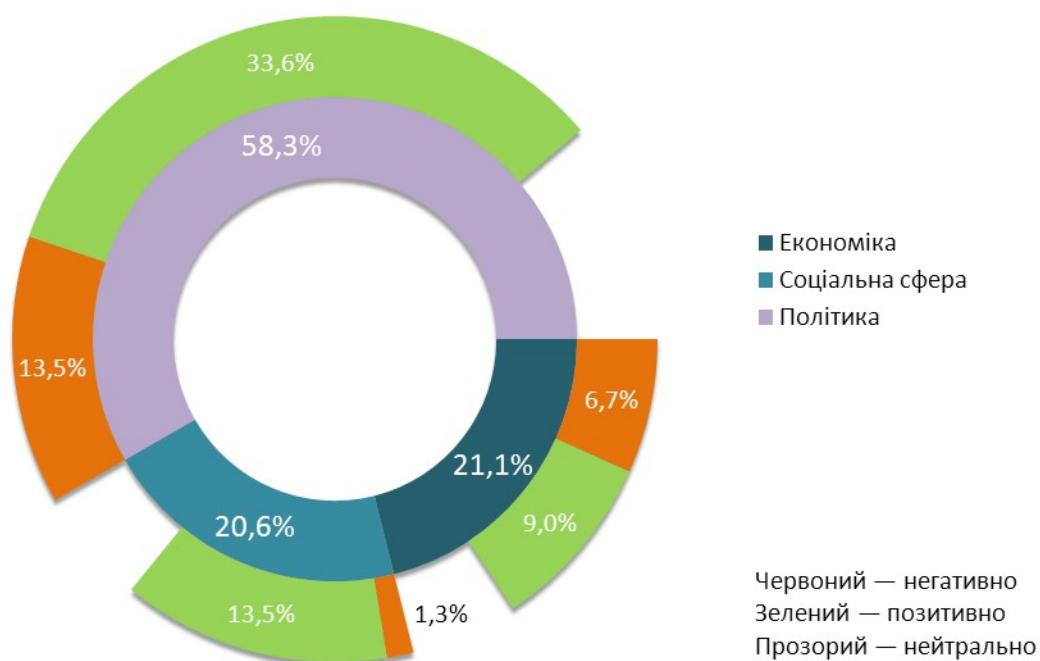
Персоналії в зарубіжних ЗМІ

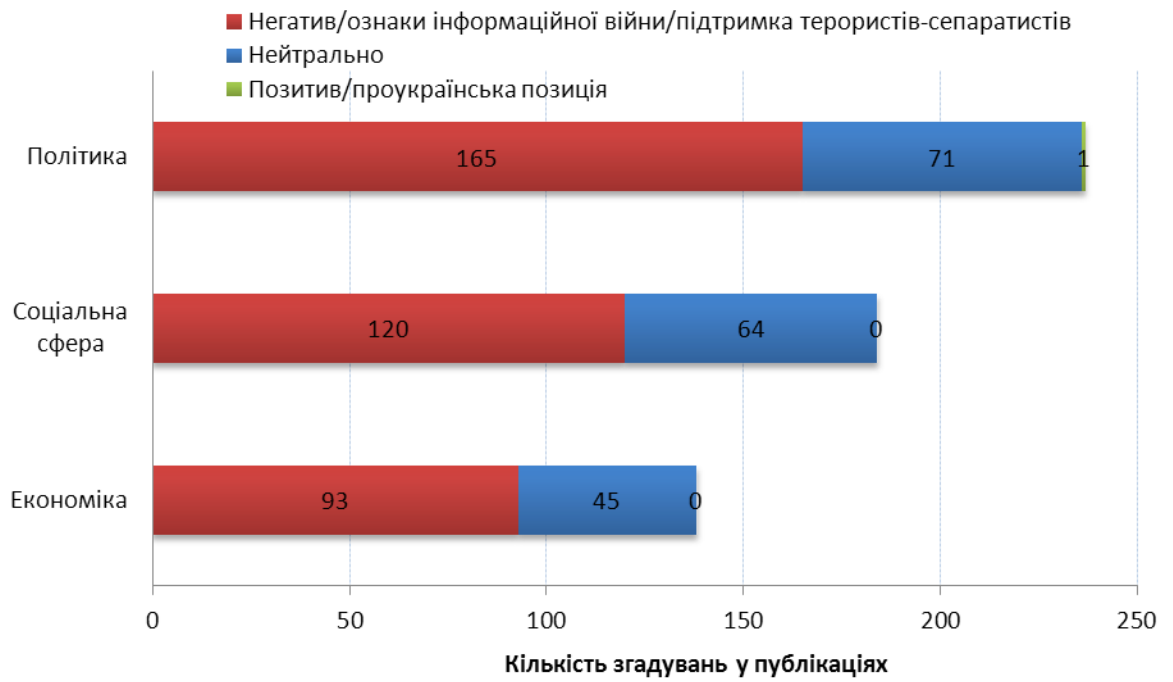
Оціночний розподіл за сферами діяльності (західні ЗМІ)

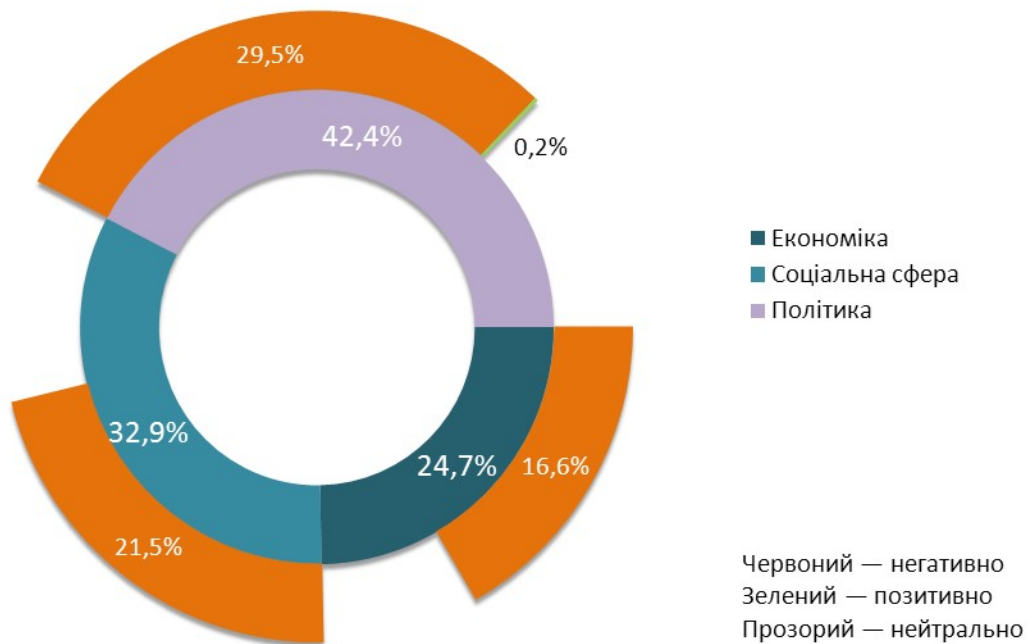
Оціночний розподіл за сферами діяльності (західні ЗМІ)

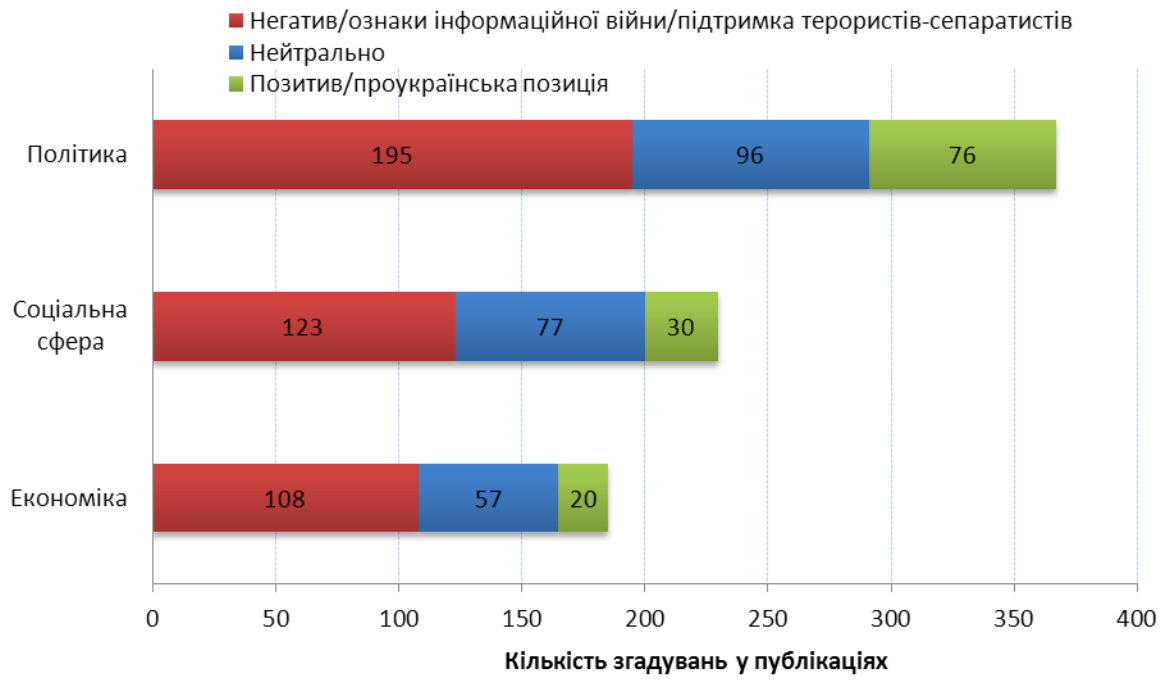
Оціночний розподіл за сферами діяльності (російські ЗМІ)

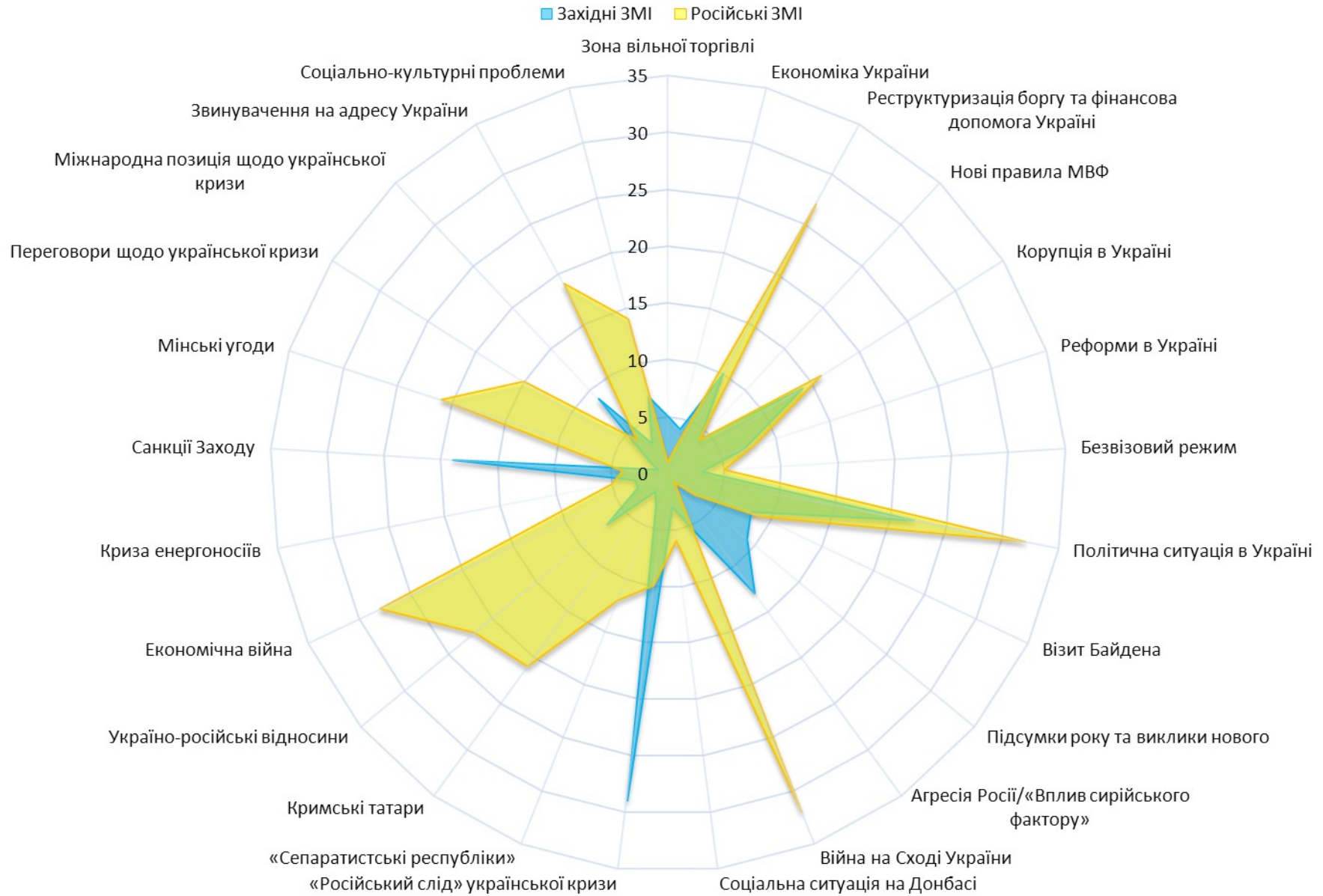
Оціночний розподіл за сферами діяльності (російські ЗМІ)

Оціночний розподіл за сферами діяльності

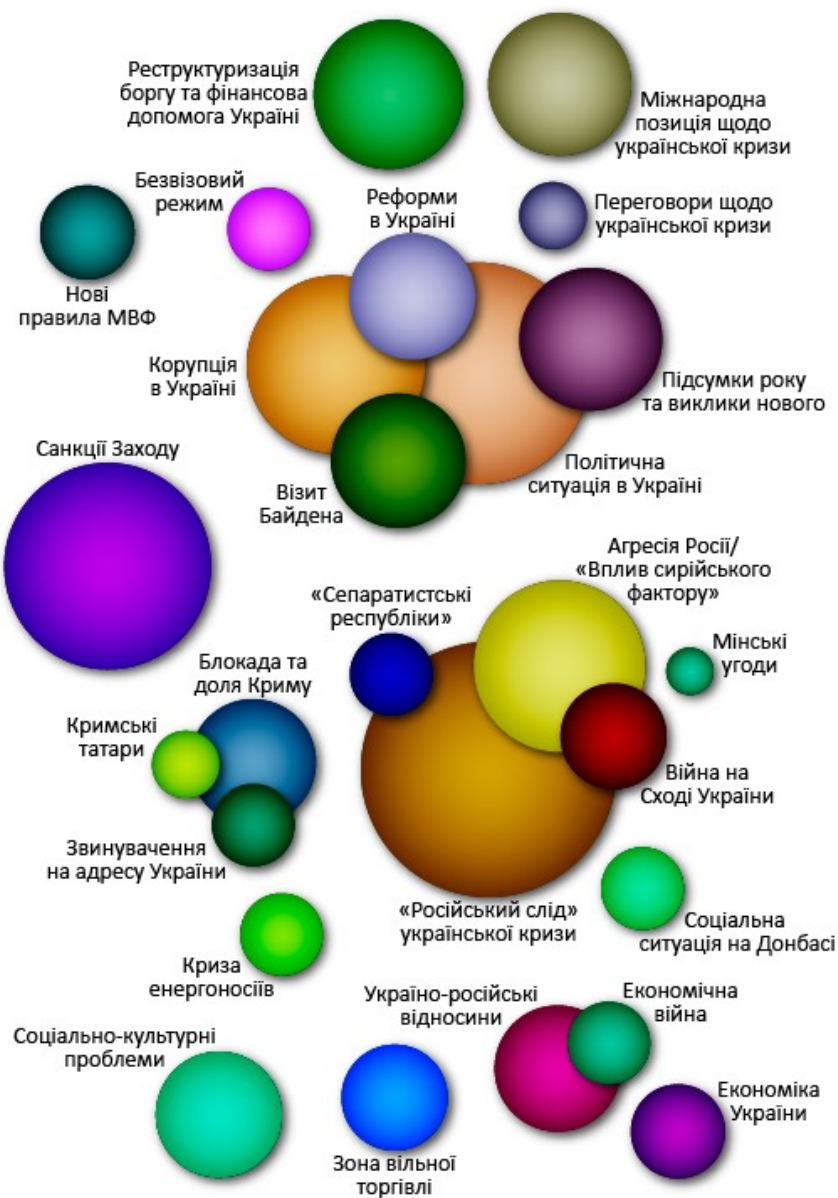

Співвідношення ключових тегів у західних та російських ЗМІ

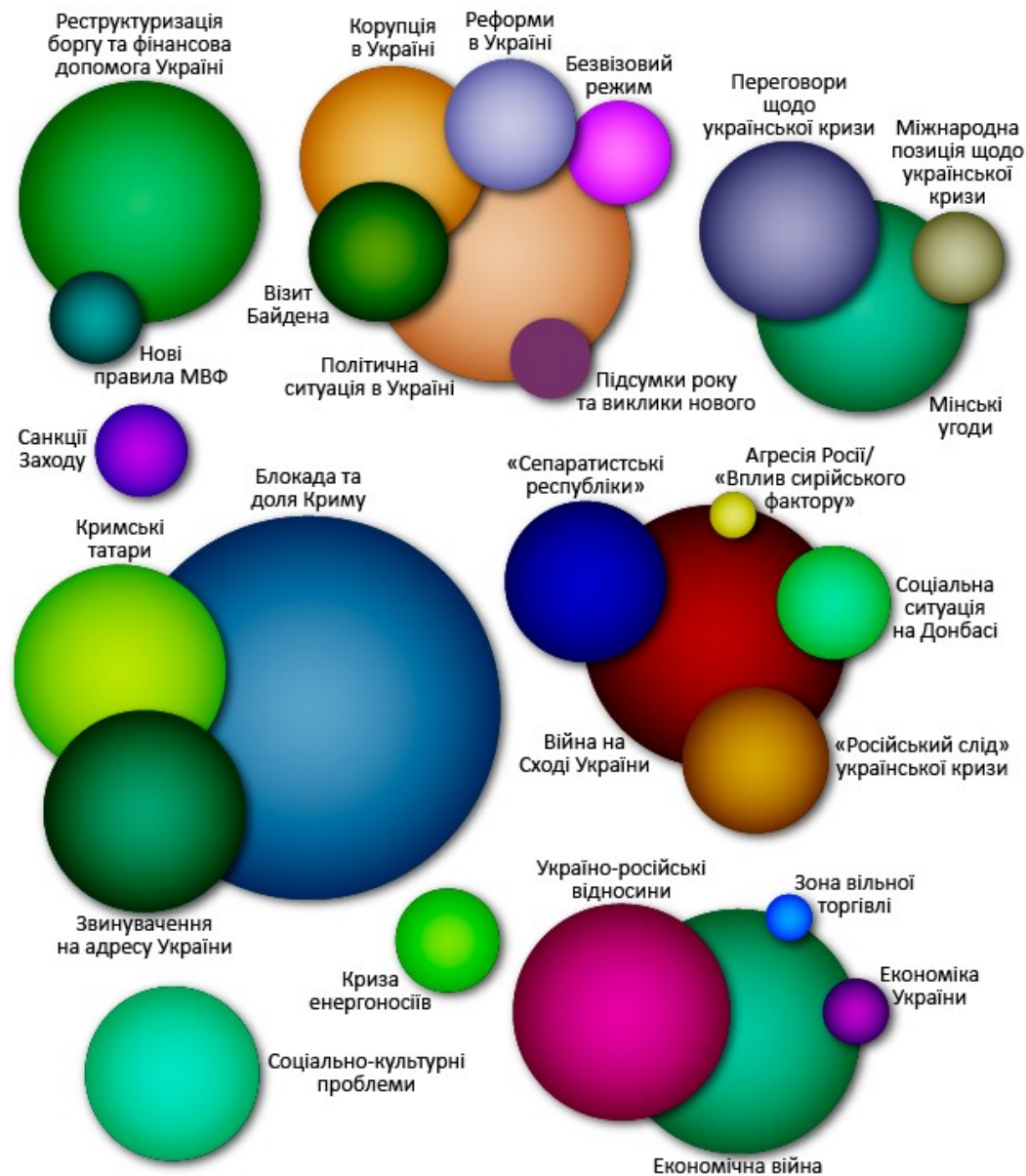

Західні ЗМІ

Російські ЗМІ

ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ТА ПРОГНОЗИ

Огляд валютного ринку

Обзор валютного рынка в Украине за неделю с 8 по 12 февраля

Доллар США на мировых финансовых рынках теряет свои позиции. Вероятность ужесточения денежно-кредитной политики ФРС США в последнее время существенно снизилась на фоне возросших рисков для американской экономики. Вместе с тем, рынки волнует вероятность рецессии в США в связи со спадом в промышленности и внешними рисками.

Европа также находится под влиянием нестабильной ситуации в банковском секторе, особенно вокруг Deutsche Bank, что сдерживает укрепление евро. По итогам недели пара евро/доллар повысилась на 0,8% до 1,125.

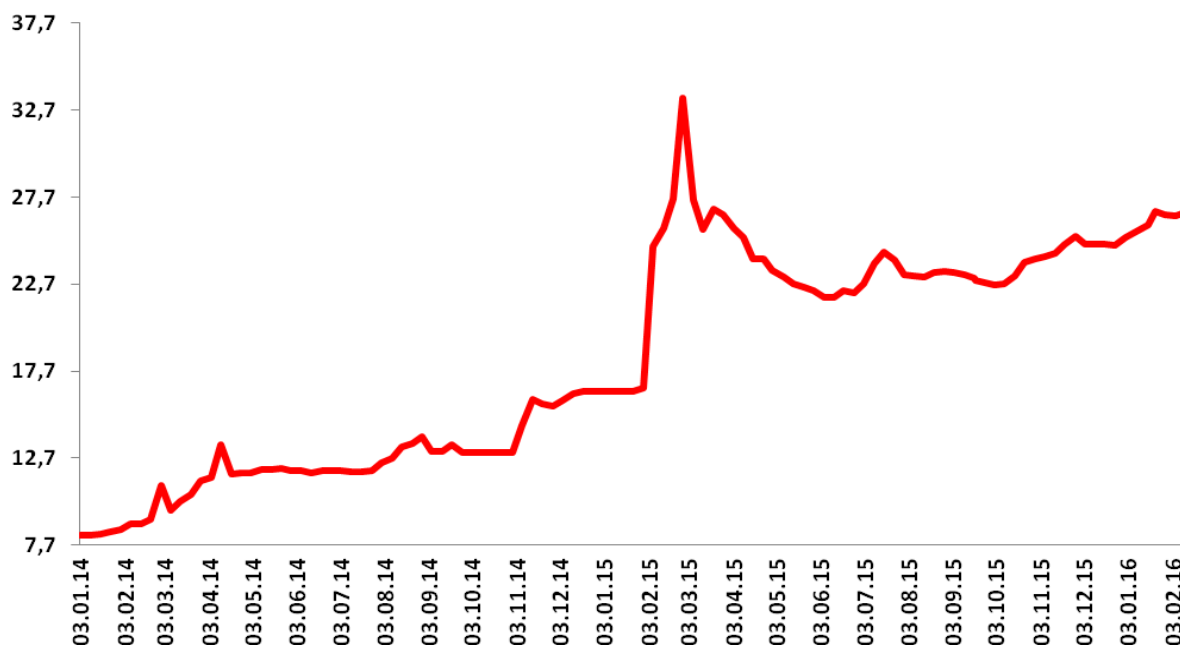
Украинский валютный рынок провел большую часть недели вблизи уровня 26 грн. за доллар, и в пятницу продемонстрировал значительное ослабление гривны. Политические риски, опасения заморозки сотрудничества с международными кредиторами оказывали основное влияние на рыночные настроения.

Рынок продолжает испытывать нехватку валютного предложения при возрастающем спросе на фоне усилившихся политических рисков и рисков перехода к финансированию бюджета за счет эмиссии гривны в случае продолжительного отсутствия сотрудничества с МВФ.

Доллар США

Курс продажи безналичного доллара США в Украине по итогам недели вырос на 2,5% до 26,6 грн., наличного – на 0,6% до 26,81 грн.

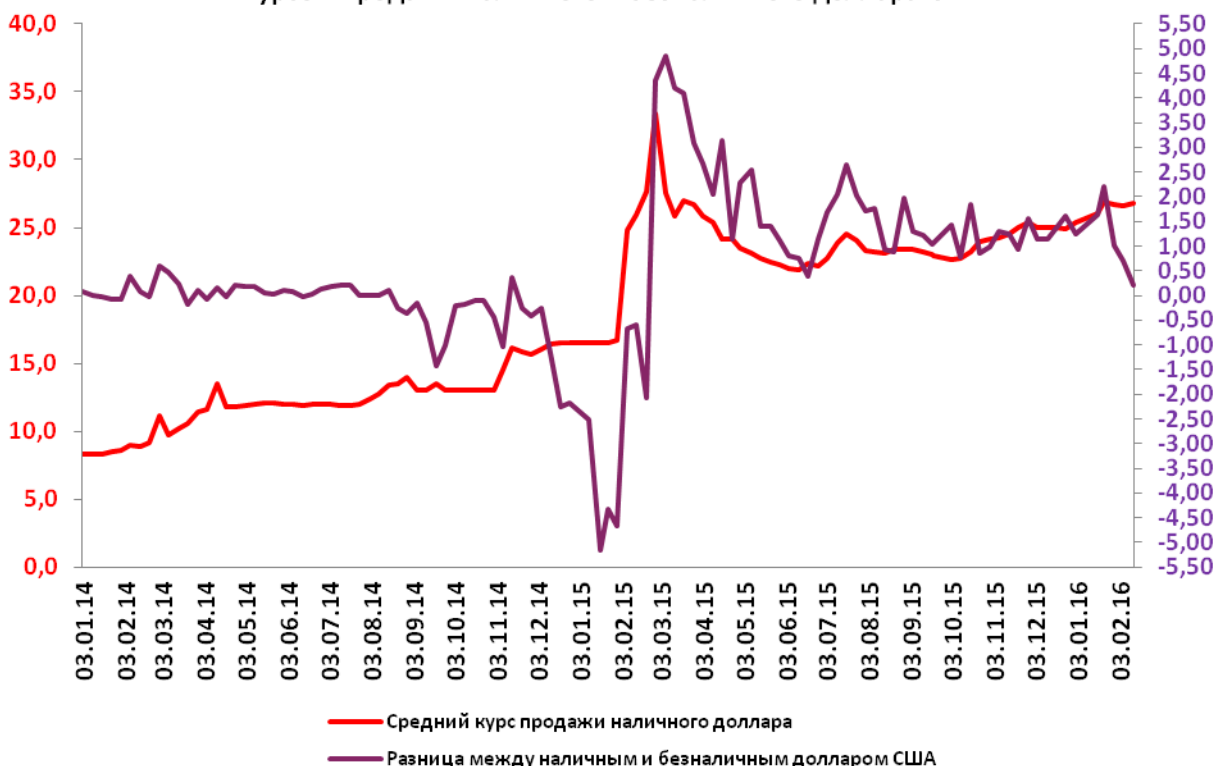
Средний курс продажи наличного доллара США в Украине

Разница между наличным и безналичным курсом доллара США снизилась до 0,21 грн. Сближение наличного и безналичного курса в целом рассматривается как позитивное для рынка, формируя возможность для ослабления влияния серого и черного рынков и активизации торгов на официальном рынке.

Источник: НБУ, ForexClub

Средний курс продажи наличного доллара США и разница между средним курсом продажи наличного и безналичного доллара США

Объем ОВГЗ, принадлежащий нерезидентам, за неделю вырос на 0,2% до 23,35 млрд. грн. Всего, с начала 2016 года, портфель нерезидентов вырос на 3,9%. Среднесуточный объем продажи доллара США на межбанке снизился на 3,7% относительно предыдущей недели – до 166 млн. долларов США. При этом, ликвидность банковской системы, после достижения в январе рекордных максимумов, понемногу снижается: среднесуточные остатки на корреспондентских счетах банков сократились на 11,6% до 34,7 млрд. грн.

По прогнозам аналитиков FOREX CLUB в Украине, курс гривны на безналичном рынке на текущей неделе может колебаться в диапазоне 25,6–28 грн. за доллар США, на наличном рынке – 26,5-29,5 грн. за доллар США. В понедельник и вторник рынок будет испытывать нехватку валютного предложения в связи с выходным в США, что может спровоцировать широкие колебания курса.

Политический кризис и вероятность перевыборов остаются ключевыми факторами, угнетающими валютный рынок, и способствуют перекосу спроса и предложения. Спрос повышается, предложение остается низким, под влиянием неблагоприятных фундаментальных факторов. Вероятные политические трансформации угрожают ходу реформ, и соответственно блокируют возможность сотрудничества с внешними кредиторами. Жесткие заявления МВФ о необходимости придерживаться курса внедрения реформ и заявления украинских властей о готовности к таким шагам – оцениваются рынком

скептически.

«Поскольку экономика Украины уязвима к внешним и внутренним шокам, и не демонстрирует роста, дефицит бюджета необходимо будет покрывать в отсутствие внешней поддержки ограниченными золотовалютными резервами и эмиссией гривны. Такие меры будут подстегивать давление на национальную валюту и потребительскую инфляцию», – отмечает *Андрей Шевчишин, ведущий эксперт информационно-аналитического центра FOREX CLUB в Украине.*

Ключевым событием для рынка не текущей неделе будет отчет Кабинета Министров в Верховной Раде, запланированный на 16 февраля. Результаты отчета, реакция Парламента и соответственно развитие или затухание политического кризиса станут главными индикаторами настроений на валютном рынке. В случае повышения вероятности перевыборов, ожидания возобновления сотрудничества с МВФ будут смещены, в лучшем случае, на конец осени – начало зимы, что может стать фактором очередной волны дестабилизации, при которой курс на межбанке может выйти на уровень 28 грн. за доллар.

Важными для рынка будут данные по промышленности, строительному сектору, транспорту, сельскому хозяйству и розничным продажам за январь.

Евро

Курс продажи безналичного евро в Украине по итогам недели вырос на 3,4% до 29,69 грн., наличного – на 2,1% до 30,24 грн.

Курс продажи наличного евро на текущей неделе может колебаться в диапазоне 29–32,7 грн. Основопологающим для стоимости евровалюты будет выступать динамика пары гривна/доллар и евро/доллар на мировых рынках.

Российский рубль

Курс продажи безналичного рубля в Украине на прошлой неделе снизился на 0,2% до 0,3366 грн., наличного – на 0,7% до 0,3429 грн. Ослабление рубля, на фоне роста стоимости других валют, связано с ослаблением его против доллара США, спровоцированное очередным витком падения цен на нефть. По отношению к доллару США рубль по итогам недели понизился на 1,5% до 78,35.

Динамика гривны относительно рубля на текущей неделе будет формироваться под влиянием курса гривна/доллар и рубль/доллар. Котировки продажи наличного рубля могут составить 0,34–0,37 грн.

***Спрос на валюту в Украине может повыситься
из-за политического кризиса***

Реальный спрос на иностранную валюту в феврале будет подогреваться девальвационными ожиданиями на фоне политического кризиса и прекращения сотрудничества с МВФ, считает *Андрей Шевчишин, ведущий эксперт информационно-аналитического центра FOREX CLUB в Украине.*

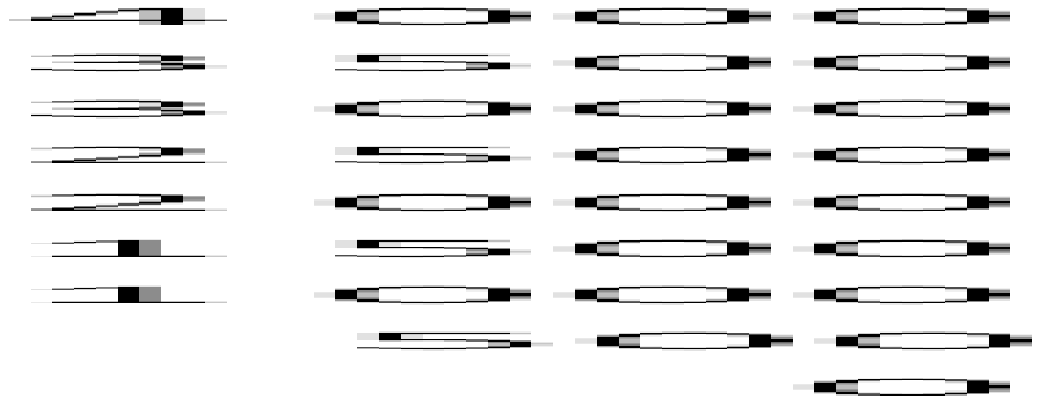
В случае отставки правительства и перевыборов в стране, реформы, необходимые для экономического восстановления, будут приостановлены, что вынудит иностранных кредиторов ожидать стабилизации политической ситуации.

«Прохождение этого периода может сопровождаться эмиссией гривны, что будет подогревать спрос на валюту, как инструмент сбережений. При этом, сам рост курса провоцирует дополнительный спрос, поскольку доверие к банковской системе остается низким, а свободные ресурсы идут на покупку валюты», – отмечает *Андрей Шевчишин.*

Ресурс для покупок валюты может формироваться, в том числе за счет депозитов. В частности, объем гривневых депозитов в январе, по данным НБУ, снизился на 3,3% по платежеспособным банкам. Если на фоне политического кризиса негативные тенденции в банковском секторе усилятся, покупки валюты будут подпитываться оттоком депозитов. Кроме того, дополнительный спрос на рынке формируется за счет выплат по вкладам банка «Финансы и Кредит». Мелкие импортеры, не допущенные к межбанку, также ищут возможности для покупки валюты, в том числе на сером рынке. Тем не менее, сдерживать спрос будет сокращение гривневых ресурсов у населения после новогодних и рождественских праздников, высокие коммунальные расходы и инфляция.

В то же время, по мнению эксперта, реальное предложение валюты ввиду ослабления гривны может сократиться. Продажи валюты населением будут формироваться в большей степени по необходимости, для пополнения гривневых запасов. Усиливать нехватку валюты будут фундаментальные факторы, такие как торговое эмбарго со стороны РФ, слабость экономического восстановления, сокращение притока валюты со стороны граждан работающих за рубежом.

По официальным данным, спрос на иностранную валюту в январе 2016 года снизился: население через банки приобрело валюты на 33,8% меньше, чем в декабре, тогда как продажи упали на 14,5%.

Моніторинг законодавства

Підготовлено компанією

«ЄФІМОВ ТА ПАРТНЕРИ адвокати · аудитори · податкові консультанти»

Головні зміни

- в НБУ заговорили про скасування обов'язкового продажу валюти;
- з 08.02.2016 р. необхідно сплачувати податки та інші внески на нові бюджетні рахунки;
- **нагадуємо ще раз:** з 08.02.2016 р. необхідно сплачувати податки та інші внески на нові бюджетні рахунки;
- ДФСУ підтвердила: до затвердження нового Звіту з ЄСВ здаємо старий;
- підприємства, зареєстровані після 01.01.2016 р., можуть отримати ЕЦП;
- затверджено Порядок держреєстрації юридичних, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.

Податки і збори

Податок на додану вартість

- новий порядок адміністрування ПДВ;
- орендні операції: оподаткування ПДВ та первинні документи;
- про штрафи за помилки в податкових накладних;
- оподаткування ПДВ демереджу;
- щодо оподаткування ПДВ операції про відступлення права вимоги;

- затверджені нові форми податкової звітності з ПДВ;
- декларація з ПДВ за січень 2016 року подається за новою формою;
- помилка в декларації з ПДВ за липень 2014 р. виправляється уточнюючим розрахунком;
- затверджено нову форму податкової накладної та Порядок її заповнення.

Податок на прибуток

- про що варто пам'ятати під час закордонних відряджень працівників Мінфін не згоден з ДФСУ;
- дякуючи Мінфіну, ДФСУ вносить зміни до свого листа від 04.01.2016 р. № 102/7/99-99-19-02-01-17;
- як в прибутковій декларації заявити про незастосування різниць?

Податок на доходи фізичних осіб

- у випадку стягнення коштів на користь працівника за рішенням суду роботодавець є податковим агентом;
- період служби під час мобілізації, за який не сплачено ЄСВ, не враховується для лікарняних.

Єдиний податок

- яким документом можна підтвердити свій статус єдиноподатника?;
- юрособа-єдиноподатник III групи може надавати поворотну фінансову допомогу іншій юридичній особі або підприємцю;
- ФОП II групи не може надавати послуги самозайнятій особі.

Державна допомога, ЄСВ

- в ПФУ розповіли, як застосовувати нововведення з ЄСВ на перехідні виплати;
- до затвердження нової форми звітності з ЄСВ подавати її потрібно за чинною формою.

Інші податки та податкові платежі

- якщо виникла переплата за певним податком, чи потрібно його сплачувати?

Державне регулювання

Перевірки. Контроль. Штрафи. Податковий борг

- штраф за роздрібну торгівлю алкоголем за цінами нижчими за мінімальні
- не менше 10 000 грн;
- штрафи для роботодавців.

Зед і митне регулювання, валюта

- НБУ визначив чергові індикатори підозрілих фінансових операцій.

Ліцензії, патенти, дозволи

– вступив в силу Порядок державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, які не мають статусу юридичної особи.

Ліквідація та банкрутство

– Укртрансбезпеки – новий орган, який здійснює ліцензуванням господарської діяльності з перевезення;

– задоволення вимог забезпеченого кредитора за рахунок майна, яке є предметом забезпечення, здійснюється позачергово, тобто насамперед;

– до виключної підсудності суду, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство;

– віднесено розгляд справ у майнових спорах з боржником.

Фінансовий моніторинг

– оновлено Положення про здійснення фінмоніторингу СПФМ, нагляд за діяльністю яких здійснює Мінфін;

– оновлено порядок надання інформації щодо відстеження фінооперацій в частині надання інформації СПФМ на запит Держфінмоніторинг;

– вступив в силу порядок зупинення фінансових операцій Держфінмоніторингом.

Галузі і сфери діяльності

Транспортні та експедиторські послуги

– чи можна використовувати самостійно виготовлені бланки ТТН?;

– подовжено строк запровадження ліцензування міжнародних вантажних автоперевезень.

Фінансові послуги

– уряд прийняв рішення про докапіталізацію Ощадбанку та Укрексімбанку;

– НБУ удосконалив порядок застосування заходів впливу за порушення законодавства об'єктами нагляду;

– рішення суду про стягнення вкладу, прийняте після введення тимчасової адміністрації, підлягає виконанню лише у спосіб передбачений ЗУ «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»;

– індексації внаслідок знецінення підлягає лише грошова одиниця України – гривня;

– договір іпотеки може бути визнаний судом недійсним на підставі відсутності згоди другого з подружжя лише в разі недобросовісності сторін;

– КМУ прийнято вирішило реформувати державні банки;

– ВСУ ще раз підтвердив обов'язковість надання житла особам, яких виселяють з будинку, яке є предметом іпотеки і придбано не за рахунок кредиту, забезпеченого цією іпотекою;

– ВСУ ще раз підтвердив, що іпотека діє з моменту внесення до реєстру первинного запису про неї, навіть якщо заставлене майно відчужувалось в

період дії скасування іпотеки.

Земля

- компенсація платнику сплаченого ним земельного податку не оподатковується ПДВ;
- компенсація платнику сплаченої ним орендної плати за комунальну землю не оподатковується ПДВ;
- спадкоємець має сплатити ПДФО за ставкою 5% в разі продажу ним успадкованої земельної ділянки, розмір якої перевищує визначену ЗКУ норму безоплатної передачі землі;
- ФОП при виплаті фізичним особам орендної плати за користування землею сплачує ПДФО та військовий збір за місцем своєї реєстрації;
- юрособа при виплаті фізичній особі доходу за надання в оренду майна (в т.ч. землі) сплачує ПДФО за своїм основним місцем обліку;
- ДФСУ роз'яснила окремі аспекти заповнення декларації платниками єдиного податку 4-ої групи;
- У податковій декларації з плати за землю вказується нормативна грошова оцінка одиниці площі земельної ділянки, а не всієї земельної ділянки;
- платники єдиного податку повинні сплачувати земельний податок в разі передачі в оренду належних їм будівель.

Нерухомість

- внесено зміни до Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України;
- оподаткування доходу фізичної особи від надання нерухомості в оренду (щодо компенсації спожитих комунальних послуг).

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА ³

Блог на сайті: Latifundst.com

Про автора: Алексей Крутыбич, независимый эксперт аграрного рынка

Отмена льготного налогообложения поставит аграриев на колени

От нововведений в системе налогообложения аграриев никто не выигрывает, а все только проигрывают. Поступлений в госбюджет больше не станет. Правительство пытается просто увеличить налог вместо того, чтобы стимулировать экономику и агросектор, создавать льготные условия для ведения бизнеса, создания рабочих мест и т.д. В результате малый и даже средний бизнес от этого только сокращается и закрывается.

³ Збережено стиль і граматику оригіналу

Налоги с сельхозпроизводителей государство реально не соберет, а сами предприятия не знают, как правильно их платить. Тут как минимум надо было кардинально всех перевести на общую систему налогообложения. Хотя нужно понимать, что при этом дотаций для аграриев практически нет.

Как на деле?

На сегодняшний день из-за изменений в налогообложении аграриев все возвращается на круги своя. Привожу простой пример. Аграрное предприятие получило с отсрочкой платежа до осени средства защиты растений (СЗР). Оно занимается выращиванием зерновых и других культур, а также животноводством. Так вот эти СЗР будут использованы для получения урожая, а зерновые частично будут проданы и пойдут на корма.

Как сейчас обстоит ситуация с НДС? Предприятию выделили с отсрочкой платежа необходимые СЗР, так как у него нет денег и доступного кредитования. При этом еще ничего не посеяли, ничего не выросло. Предприятию дали не деньги, а товар, в котором налог на добавленную стоимость был заложен в том числе. То есть теперь нужно разнести все по трем декларациям и думать, где взять деньги на уплату налогов. Ждем банкротства агропредприятий.

Еще пару месяцев назад я говорил о том, что через год начнется череда банкротств аграрных предприятий. Причем возбуждать дела по банкротству будет фискальная служба. И это нас действительно ждет. Я бы поступил иначе. Например, объявил бы, что с 1 января 2018 г. все переходят на такую-то систему налогообложения. То есть была бы разработана определенная процедура, даны разъяснения, а агробизнес имел бы возможность подготовиться к этим изменениям системы налогообложения.

А не так, как сейчас, когда за 3 дня до Нового года принимается решение, которое привело к коллапсу. Через месяц аграриям выходить в поле, а они мало того, что не знают, где взять деньги на ведение бизнеса, так еще должны найти деньги на уплату налогов. При этом, вырастет или не вырастет урожай, еще неизвестно.

Мое мнение: значительных поступлений в госбюджет ждать не приходится. Однозначно, как минимум малый и средний агробизнес окажутся «в тени». Они не будут показывать реальный доход, не станут показывать свой урожай – всё уйдет в теневую экономику.

Оптимальная модель налогового компромисса

За время действия льготной системы налогообложения сельское хозяйство реально поднялось. Можно бесконечно долго спорить, нужны ли Украине крупные агрохолдинги, но ведь это реально работает: привлекаются инвестиции в страну, строятся элеваторы, и появляются значительные мощности по сельхозпереработке. При наличии спецрежима уплаты НДС Украина стала не просто выращивать и продавать. У нас увеличилось число маслоэкстракционных и маслоперерабатывающих заводов, повысились мощности хранения зерна – зарубежные инвесторы стали вкладывать деньги в АПК нашей страны. Это стало инвестиционно привлекательно.

Нынешние изменения в Налоговом кодексе просто «рубанули» по аграриям. Тем временем внешние инвесторы смотрят и думают: а стоит ли дальше покупать акции украинских сельхозпредприятий, стоит ли надеяться на рост

капитализации агрокомпаний? Банковская система попросту «лежит»: мелкий и средний бизнес практически не могут взять кредиты. Я считаю, что нужно заранее объявлять о планируемых изменениях, ведь любая экономика не любит резких перемен по принципу «сегодня идем на север, а завтра пойдём на юг».

Резкие движения противопоказаны и экономике, и финансовой системе. Если есть желание что-то поменять, сначала проведите обсуждение с представителями агробизнеса: вы уже длительное время поработали на льготной системе налогообложения, а теперь давайте делиться с государством. Поэтому с 1 января 2018 г. вводим систему 50/50 – единую для всех. Аграрии бы просто стали готовиться к этому.

Сейчас если аграрии не объединятся общим фронтом и не добьются отмены принятых изменений в системе налогообложения, то нас ждёт «невеселая» ситуация в агросекторе. С одной стороны, зима этого года для аграриев не очень благополучная, а с другой – добавится к перечню проблем ещё и налоговая. И никто не посмотрит, будешь ли ты с урожаем. Это некорректно, неправильно, это не стимулирует, а, наоборот, отпугивает внешних инвесторов, которые бы хотели заниматься сельским хозяйством в Украине.

Нашим чиновникам нужно понимать, что сельское хозяйство – одна из немногих отраслей экономики, которая была не просто на плаву, а работала и развивалась, несмотря на все катаклизмы. А сейчас всех аграриев хотят опять поставить на колени! (<http://latifundist.com/blog/read/1321-otmena-lgotnogo-nalogooblozheniya-postavit-agrariyev-na-koleni>). – 2016. – 04.02).

***

Блог на сайті: Политические Известия в Украине

Про автора: Володимир Бурак, експерт Українського центру соціально-правових досліджень, кандидат юридичних наук.

Чому держава не виконує своїх зобов'язань, визначених Конституцією

Влітку у Швейцарії пройде референдум щодо проекту закону у відповідності з яким кожен громадянин країни, незалежно чи він працює чи ні, кожного місяця отримуватиме від держави допомогу у розмірі 2500 швейцарських франків (приблизно 2250 євро). Дітям пропонується виплачувати біля 650 франків. За повідомленнями ЗМІ, частину коштів на ці видатки надасть федеральний бюджет від сплати податків, а частину буде компенсовано за рахунок коштів фондів соціального страхування.

І як свідчить опитування громадської думки лише 2 % респондентів заявили, що звільняться з роботи, якщо їм будуть гарантовані щомісячні виплати в сумі 2500 франків.

Це свідчить принаймі про два моменти:

- держава хоче сприяти підвищенню доходів своїх громадян;
- держава настільки дбає про своїх громадян, що готова поділитися з ними своїми прибутками у вигляді щомісячних виплат, адже завдяки їх праці і сплаті ними податків вона отримує відповідні доходи.

Тобто незважаючи на достатньо високий рівень доходів, держава хоче гарантувати своїм громадянам перспективу поділитися з ними своїми прибутками

з метою підвищення їхніх доходів.

В умовах української реальності це звучить як фантастика. Адже ми знаємо, що держава лише стягує з громадян податки нічого взамін не пропонуючи. І не обіцяючи. Держава не виконує своїх зобов'язань, визначених Конституцією: забезпечення реалізації права на достатній життєвий рівень; забезпечення прожиткового мінімуму і належної оплати праці.

На жаль, в умовах українських реалій маємо прямо протилежний підхід стосовно належного забезпечення доходів громадян. Мова йде про норму постанови Кабінету Міністрів України «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» від 30 серпня 2002 р. № 1298 у відповідності із якою тарифна ставка працівника першого розряду встановлена на рівні значно нижчому за розмір мінімальної заробітної плати і розмір прожиткового мінімуму, що суперечить закону «Про оплату праці».

Саме тому громадянин України Святослав Літинський подав адміністративний позов до Кабінету Міністрів України про визнання протиправною та скасування урядової постанови від 16 вересня 2015 року N 731 "Про підвищення оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери». Зазначена постанова Кабінету Міністрів, на думку експертів, грубо порушує чинне законодавство.

Розгляд справи призначено на 3 лютого 2016 р. Юридичний супровід процесу здійснює Український центр соціально-правових досліджень.

Станом на 01.02.2016 р. прожитковий мінімум і мінімальна заробітна плата становлять 1378 гривень. У той же час як тарифна ставка працівника першого розряду становить 1113 гривень, тобто менша від мінімального розміру заробітної плати на 265 грн.

Встановлення Кабінетом Міністрів України тарифної ставки працівника 1 тарифного розряду на рівні 1012 гривні суперечить кодексу законів про працю і закону України «Про оплату праці», а саме законодавчим положенням про те, тарифна ставка працівника першого розряду встановлюється у розмірі, що перевищує розмір мінімальної заробітної плати. У відповідності із статтею 11 Закону «Про оплату праці» мінімальні розміри ставок (окладів) заробітної плати, як мінімальні гарантії в оплаті праці, визначаються генеральною угодою.

У цьому випадку постає питання про дотримання урядом норма законодавства, яке регулює заробітну плату, а також виконання положень Генеральної угоди.

В одному випадку ми бачимо бажання держави сприяти підвищенню доходів своїх громадян, в іншому – бажання зекономити на своїх громадянах, недоплативши їм, і цим самим посприявши зниженню їх доходів(<http://izvestia.kiev.ua/blog/show/83985>). – 2016. – 03.02)

***

Блог на сайті: UBR.ua

Про автора: Приймак Светлана

Новые правила регистрации недвижимости

Как известно, с начала текущего года граждане Украины начали регистрировать свою недвижимость по новым правилам. Это связано с тем, что именно с 1 января 2016 года вступают в силу изменения Закона Украины «О государственной регистрации вещных прав на недвижимое имущество и их обременений» от 01.07.2004г. № 1952-IV (в новой редакции).

Итак, согласно вступившему в силу «новому порядку», вводятся три существенных изменения:

Прежний документ, свидетельствовавший о праве того или иного лица на собственность, теперь будет отменен. Свидетельство заменит интернет: посредством него можно будет убедиться в праве собственности на недвижимость.

Второй момент: регистрировать свою квартиру и частный дом нотариально можно будет без ограничений и помех. К государственным регистраторам вещных прав на недвижимое имущество обновлённый Закон теперь относит, в частности, и нотариусов.

Третий – нотариусы будут осуществлять государственную регистрацию права собственности и других вещных прав независимо от местонахождения недвижимого имущества.

Есть ли достоинства у такого вида подтверждения имущественных прав?

Разумеется. Иначе он бы не принимался на законодательном уровне. Теперь не страшно потерять документ, подтверждающий право на имущество. Нотариус в праве проводить сделку с имуществом и при отсутствии свидетельства, договоров о купле-продаже или дарения. Эта возможность подтверждена статьей 55-ой Закона Украины.

С какой целью были введены такие нормы и из чего они проистекают?

В настоящем вводятся правила, согласно которым все данные о недвижимом имуществе и лице, владеющим правами на него, вносятся в Госреестр вещных прав на недвижимое имущество. Владельцу не выдают документа об этом, подтверждение его правового статуса – запись в реестре.

Однако, на мой взгляд, такое нововведение таит в себе и большую опасность: нечистоплотные люди в состоянии подделать документы собственника: те, что удостоверяют его личность, паспорт, к примеру, и идентификационный налоговый номер, и провести сделку с его имуществом. Поэтому реальным собственникам рекомендуется время от времени заходить на сайт Минюста и проверять наличие своего имущества.

Закон Украины, регулирующий государственную регистрацию права на недвижимость, гласит о том, что запись в реестре является основанием для совершения владельцем недвижимой собственности сделок с ней. Нотариус, совершая нотариальные манипуляции с недвижимостью, должен использовать данные из Государственного реестра прав. Об обязательном применении сведений этого рода гласит статья 146-1 (Закон Украины).

В 55-ой статье устанавливается правило, согласно которому отчуждать и закладывать имущество, которое подлежит регистрации, можно в случае, если предоставлены документы, подтверждающие право владения на это имущество. Или же если имеется госрегистрация, подтверждающая право собственности на

него, внесенная в государственный реестр прав.

Как на практике проходит регистрация права собственности у нотариуса?

На практике же, процедура регистрации недвижимого имущества в Украине у нотариуса выглядит следующим образом.

Когда заявитель подает заявление о регистрации своего права собственности в соответствующем реестре частный нотариус дает 2 экземпляра заявления, которые подписывают одновременно и клиент, и сам нотариус. После сделки одно заявление забирает заявитель, второе – прикрепляется к комплекту документов, которые позже последуют на регистрацию права собственности.

Нотариус регистрирует заявления в базе данных заявлений на регистрацию права собственности. С указанным заявлением подают перечень оригиналов документов, необходимых для регистрации, а также предоставляют подтверждение оплаты всех необходимых при этом платежей (админ.сбора, гос.пошлины и т.д.).

Рассмотрев комплект предоставленных документов и заявление, нотариус регистрирует право собственности или отказывает в регистрации, сделав предварительно копии всех документов на недвижимость (будут храниться в базе реестра).

Нотариус заносит информацию в Государственный реестр имущественных прав на недвижимое имущество и выдаёт заявителю подтверждение в бумажной форме.

Основные вопросы и нюансы

Конечно же, с введением в жизнь этих правил, уже в первый месяц работы нотариусы и государственные регистраторы столкнулись с массовым недоумением граждан. Те крайне удивляются объяснениям специалистов, к которым обращаются за регистрацией своего недвижимого имущества, что теперь они не получают на руки никаких свидетельств, подтверждающих их право собственности на нее. И, действительно, никаких свидетельств о праве собственности на недвижимость больше не предусмотрено.

Вместо него выдаются справка о решении государственного регистратора и справка об информации из Госреестра прав. Именно эти документы отныне подтверждают государственную регистрацию, процедуру которой прошло то или иное имущество. Отмечу, в прошлом году совершить сделку с квартирой или частным домом, без наличия на недвижимость документального подтверждения о праве собственности владельца, было нереально. С этого года все изменилось.

Теперь можно совершать практически любые договора отчуждения со своей недвижимостью, имея на руках только удостоверение личности и документ о присвоении идентификационного налогового номера. К тому же, если есть необходимость в том, чтобы засвидетельствовать свое право на новое имущество: купленные или построенные дом или квартиру, земельный участок, который прошел процедуру приватизации или разделения, нужно, с учетом произошедших в законодательстве изменений, забыть о Свидетельстве права на собственность и Извлечении из Госреестра имущественных прав. Эти ставшие привычными всем документы, выполненные на зеленых бланках и защищенные

голограммой, имеющие печать и подпись, изъяты из обращения. Вместо них в практику введен другой документ, имеющий совершенно другой внешний вид. Называется он Информационной справкой. Она оформляется на обыкновенном белом листе бумаги, и на ней отсутствуют подписи и печати.

Бесспорно, гражданам, привыкшим к документам, оформленным на специально утвержденных и отпечатанных для этой цели бланках, имеющим несколько степеней защиты, привыкнуть к новому порядку регистрации их прав на имущество, трудно. Однако, они должны знать, что отныне, их имущественные права будут подтверждаться не документами, хранящимися у них дома, а записями, содержащимися в реестре, доступными в электронном виде. Регистрацию права собственности можно проверить на официальном сайте Госреестра или обратившись к адвокату за помощью.

На сам конец следует напомнить и о том, что нотариусам, при регистрации прав на недвижимое имущество, также следует руководствоваться положениями Порядка государственной регистрации прав на недвижимое имущество и их обременений, утвержденного постановлением Кабинета Министров Украины от 17.10.2013 года № 868 (<http://blog.ubr.ua/pravo/novye-pravila-registracii-nedvijimosti-12945>). – 2016. – 04.02).

***

Блог на сайті: Мінфін

Про автора: Руслан Демчак, народний депутат Верховної Ради України VIII скликання

Коаліційна угода потребує доопрацювання в частині Євроінтеграційної адаптації законодавства України

Підписавши Угоду про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом наша держава взяла зобов'язання в т.ч. по адаптації українського законодавства до норм ЄС.

Перелік всіх Директив ЄС, що потребують опрацювання та впровадження, Кабінет Міністрів України затвердив у Плані заходів з імплементації Угоди в частині наближення України до європейського законодавства.

Відповідно до зрізу Європейського інформаційно-дослідницького центру за 2015 рік, цей План заходів вчасно не виконується.

Всього в рамках Угоди необхідно імплементувати стандарти більш ніж на 30 напрямках та понад 350 законодавчих актів. І майже половину з цього переліку до кінця 2017 року!

Для порівняння, на шляху до ЄС, Польща приймала 70-90 законодавчих актів на рік. Відсоток законодавства, що не могло бути транспоновано до національного законодавства був на рівні 2,9%. І, нагадаю, в 2004 році Польща стала членом Євросоюзу.

Очевидно, що Україна сама має бути зацікавлена у якнайшвидшій реалізації

нормативів та директив ЄС. Затягування – це гальмування реформ, уповільнення виходу на європейські ринки українських компаній, зниження авторитету держави серед зовнішніх партнерів, а головне – відтермінування членства України в Європейському Союзі.

Директива ЄС (англ. Directive) – це тип законодавчого акту Європейського союзу. Директиви вводяться через національне законодавство і зобов'язують державу-члена ЄС в зазначений термін вжити заходів, спрямованих на досягнення визначених у ній цілей.

З метою контролю над забезпеченням відповідності нормативам та стандартам ЄС урядових законопроектів, у 2014 році було створено Урядовий офіс з питань європейської інтеграції. Аналогічні функції по експертизі законопроектів народних депутатів та Президента здійснює – Комітет Верховної Ради з питань європейської інтеграції.

Серед проблем, що існують в системі підготовки, аналізу законодавчих актів можна виділити наступне.

Вже більше року не призначається віце-прем'єр з європейської інтеграції, міністр який мав би контролювати весь процес від планування та законотворчості до координування структури реформ. Про потребу призначення наголошують вже і країни ЄС. Фракція Партії «Блок Петра Порошенка» підтримує цю вимогу і навіть запропонувала свою попередню кандидатуру.

Відсутнє стратегічне планування законодавчої роботи. Прийнятий у 2004 році ЗУ «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» та Розпорядження Кабміну про затвердження плану заходів щодо виконання в 2012 році з цього ж питання, до сьогодні не переглядалися! Планування має виходити із поточних пріоритетних проблем сьогодення та економічної ситуації в країні.

Крім того, законотворчий процес потребує оптимізації планування законотворчої роботи міністерств, комітетів, народних депутатів та зокрема роботи Комітету Європейської Інтеграції.

Кількість законопроектів, що знаходяться сьогодні в роботі, втричі перевищують кількість актів права ЄС, що підлягають імплементації. Станом на грудень 2015 р. у парламенті зареєстровано понад 3 000 законопроектів. При цьому 90% спрямовано на внесення змін до чинних законів України. Весь об'єм законодавчих актів безпосередньо лягає на Комітет європейської інтеграції для аналізу та опрацювання.

Для прикладу Польща розглядає 1200 законопроектів, а парламент Великобританії – 340 законопроектів на рік.

Регламентом Верховної Ради також не передбачено норм, які б передбачали пошук розробниками законопроектів мінімальної підтримки серед депутатського корпусу або комітетів, їх завчасної популяризації та об'єктивного висвітлення. Наприклад, практика підтримки законопроекту ще на етапі його реєстрації існує в Польщі та Німеччині. Для винесення законопроекту на всезагальний розгляд, у Німеччині необхідна підтримка на рівні 5% членів Бундестагу, це 32 особи, або однієї депутатської групи, які також складають не менше 5%.

Згідно інформації Комітету європейської інтеграції тільки 30%

законопроектів, які подаються на розгляд ВР, відповідають стандартам і директивам ЄС. Необхідно включити в доопрацьовану Коаліційну угоду норму, якою зобов'язати всіх депутатів представляти висновок по законопроектам на відповідність до норм ЄС. Це дозволить розширити відповідальність на законотворців. Отже, вже на першому етапі створення документу, за умови його невідповідності Угоді про Асоціацію, можна буде відмовитись від його підготовки.

Все перераховане, лише елементи покращення загального процесу та наближення законодавства України до норм Європейського Союзу. Навіть найпрогресивніше законодавство ще не означає, що реформа успішна. У багатьох випадках, успіх або провал реформи визначається якістю імплементації закону.

Якщо держава впроваджує вимоги директив тільки в теорії, але не здійснює роботу і послідуєчий контроль на практиці, або якщо національне законодавство не повною мірою відповідає вимогам ЄС – це все більше віддаляє наближення України до ЄС. (<http://minfin.com.ua/blogs/Demchak/88833/0/>). – 2016. – 05.02).

***

Блог на сайті: UBR.ua

Про автора: Приймак Светлана

Новые правила регистрации недвижимости

Как известно, с начала текущего год граждане Украины начали регистрировать свою недвижимость по новым правилам. Это связано с тем, что именно с 1 января 2016 года вступают в силу изменения Закона Украины «О государственной регистрации вещных прав на недвижимое имущество и их обременений» от 01.07.2004г. № 1952-IV (в новой редакции).

Итак, согласно вступившему в силу «новому порядку», вводятся три существенных изменения:

Прежний документ, свидетельствовавший о праве того или иного лица на собственность, теперь будет отменен. Свидетельство заменит интернет: посредством него можно будет убедиться в праве собственности на недвижимость.

Второй момент: регистрировать свою квартиру и частный дом нотариально можно будет без ограничений и помех. К государственным регистраторам вещных прав на недвижимое имущество обновлённый Закон теперь относит, в частности, и нотариусов.

Третий – нотариусы будут осуществлять государственную регистрацию права собственности и других вещных прав независимо от местонахождения недвижимого имущества.

Есть ли достоинства у такого вида подтверждения имущественных прав?

Разумеется. Иначе он бы не принимался на законодательном уровне. Теперь не страшно потерять документ, подтверждающий право на имущество. Нотариус в праве проводить сделку с имуществом и при отсутствии свидетельства, договоров о купле-продаже или дарения. Эта возможность подтверждена статьей 55-ой Закона Украины.

С какой целью были введены такие нормы и из чего они проистекают?

В настоящем вводятся правила, согласно которым все данные о недвижимом имуществе и лице, владеющим правами на него, вносятся в Госреестр вещных прав на недвижимое имущество. Владельцу не выдают документа об этом, подтверждение его правового статуса – запись в реестре.

Однако, на мой взгляд, такое нововведение таит в себе и большую опасность: нечистоплотные люди в состоянии подделать документы собственника: те, что удостоверяют его личность, паспорт, к примеру, и идентификационный налоговый номер, и провести сделку с его имуществом. Поэтому реальным собственникам рекомендуется время от времени заходить на сайт Минюста и проверять наличие своего имущества.

Закон Украины, регулирующий государственную регистрацию права на недвижимость, гласит о том, что запись в реестре является основанием для совершения владельцем недвижимой собственности сделок с ней. Нотариус, совершая нотариальные манипуляции с недвижимостью, должен использовать данные из Государственного реестра прав. Об обязательном применении сведений этого рода гласит статья 146-1 (Закон Украины).

В 55-ой статье устанавливается правило, согласно которому отчуждать и закладывать имущество, которое подлежит регистрации, можно в случае, если предоставлены документы, подтверждающие право владения на это имущество. Или же если имеется госрегистрация, подтверждающая право собственности на него, внесенная в государственный реестр прав.

А как на практике проходит регистрация права собственности у нотариуса?

На практике же, процедура регистрации недвижимого имущества в Украине у нотариуса выглядит следующим образом.

Когда заявитель подает заявление о регистрации своего права собственности в соответствующем реестре частный нотариус дает 2 экземпляра заявления, которые подписывают одновременно и клиент, и сам нотариус. После сделки одно заявление забирает заявитель, второе – прикрепляется к комплекту документов, которые позже последуют на регистрацию права собственности.

Нотариус регистрирует заявления в базе данных заявлений на регистрацию права собственности. С указанным заявлением подают перечень оригиналов документов, необходимых для регистрации, а также предоставляют подтверждение оплаты всех необходимых при этом платежей (админ.сбора, гос.пошлины и т.д.).

Рассмотрев комплект предоставленных документов и заявление, нотариус регистрирует право собственности или отказывает в регистрации, сделав предварительно копии всех документов на недвижимость (будут храниться в базе реестра).

Нотариус заносит информацию в Государственный реестр имущественных прав на недвижимое имущество и выдаёт заявителю подтверждение в бумажной форме.

Основные вопросы и нюансы

Конечно же, с введением в жизнь этих правил, уже в первый месяц работы нотариусы и государственные регистраторы столкнулись с массовым недоумением граждан. Те крайне удивляются объяснениям специалистов, к которым обращаются за регистрацией своего недвижимого имущества, что теперь они не получают на руки никаких свидетельств, подтверждающих их право собственности на нее. И, действительно, никаких свидетельств о праве собственности на недвижимость больше не предусмотрено.

Вместо него выдаются справка о решении государственного регистратора и справка об информации из Госреестра прав. Именно эти документы отныне подтверждают государственную регистрацию, процедуру которой прошло то или иное имущество. Отмечу, в прошлом году совершить сделку с квартирой или частным домом, без наличия на недвижимость документального подтверждения о праве собственности владельца, было нереально. С этого года все изменилось.

Теперь можно совершать практически любые договора отчуждения со своей недвижимостью, имея на руках только удостоверение личности и документ о присвоении идентификационного налогового номера. К тому же, если есть необходимость в том, чтобы засвидетельствовать свое право на новое имущество: купленные или построенные дом или квартиру, земельный участок, который прошел процедуру приватизации или разделения, нужно, с учетом произошедших в законодательстве изменений, забыть о Свидетельстве права на собственность и Извлечении из Госреестра имущественных прав. Эти ставшие привычными всем документы, выполненные на зеленых бланках и защищенные голограммой, имеющие печать и подпись, изъяты из обращения. Вместо них в практику введен другой документ, имеющий совершенно другой внешний вид. Называется он Информационной справкой. Она оформляется на обыкновенном белом листе бумаги, и на ней отсутствуют подписи и печати.

Бесспорно, гражданам, привыкшим к документам, оформленным на специально утвержденных и отпечатанных для этой цели бланках, имеющих несколько степеней защиты, привыкнуть к новому порядку регистрации их прав на имущество, трудно. Однако, они должны знать, что отныне, их имущественные права будут подтверждаться не документами, хранящимися у них дома, а записями, содержащимися в реестре, доступными в электронном виде. Регистрацию права собственности можно проверить на официальном сайте Госреестра или обратившись к адвокату за помощью.

На сам конец следует напомнить и о том, что нотариусам, при регистрации прав на недвижимое имущество, также следует руководствоваться положениями Порядка государственной регистрации прав на недвижимое имущество и их обременений, утвержденного постановлением Кабинета Министров Украины от 17.10 .2013 года № 868(<http://blog.ubr.ua/pravo/novye-pravila-registracii-vedvijimosti-12945>). – 2016. – 04.02).

Блог на сайті: LB.ua

Про автора: Володимир Пилипенко, представитель України в Венеціанской комиссии, кандидат юридических наук

Реформа правосуддя: на шляху до Сербії?

28 січня цього року народні обранці зробили важливий крок на шляху реформування правосуддя – парламентом був прийнятий проект Постанови про включення до порядку денного третьої сесії Верховної Ради України восьмого скликання законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) і про його направлення до Конституційного Суду України.

Проте, проводячи таку важливу реформу, не зайвим було б, якщо б її ініціатори і модератори ознайомилися із досвідом інших держав, оскільки Україна не перша намагається перебудувати свою судову систему. Вельми повчальним в цьому плані є досвід Сербії, в якій звільнені судді спромоглися через Конституційний суд поновитися на своїх посадах, так як законодавство на підставі якого їх було звільнено, Суд визнав не конституційним. Беручи до уваги те, як реформа правосуддя проводиться в Україні, на жаль, досвід Сербії може повторитися і в нас. Розглянемо детальніше, як реформують систему правосуддя в стінах українського парламенту.

Постановою Верховної Ради України від 22.12.2015 цей законопроект вже був включений до порядку денного третьої сесії Верховної Ради України і направлений до Конституційного Суду України для отримання висновку. Свій вердикт Суд надав 22.01.2016. Вказаний проект закону було визнано таким, що відповідає вимогам ст. 157 та 158 Конституції України і не висловлено жодних зауважень до його змісту.

Наступними стадіями розгляду цього законопроекту, відповідно до Конституції України та Закону України «Про Регламент Верховної Ради України», мало б бути його попереднє схвалення, а потім – прийняття як закону. І все, на цьому процедура завершується.

Однак, напевно, це не були б українські політики, якщо б вони чітко дотримувалися встановлених процедур і правил гри. 26.01.2016 Президент України вніс доопрацьований проект Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)». Основне доопрацювання якого полягало в єдиній зміні – залишення за Верховною Радою України права висловлювати недовіру Генеральному прокуророві.

При чому, під час розгляду цього законопроекту на пленарному засіданні, двічі було зазначено, що попередній проект закону, який раніше вже був предметом розгляду парламенту, вважається відкликаним.

Однак, що на думку Президента та народних депутатів відкликати можна, не завжди дозволено зробити відповідно до норм Закону України «Про Регламент Верховної Ради України». Згідно з його ст. 144, яка має назву – відкликання законопроектів про внесення змін до Конституції України:

1) проект закону про внесення змін до Конституції України може бути відкликаний за зверненням ініціатора його подання, лише до моменту його включення до порядку денного сесії Верховної Ради України;

2) законопроект про внесення змін до Конституції України, який включено до порядку денного сесії Верховної Ради, але постанова про звернення Верховної Ради щодо нього ще не направлена Верховною Радою до Конституційного Суду України, може бути відкликаний лише за згодою Верховної Ради;

3) із Конституційного Суду законопроект може бути відкликаний також за рішенням Верховної Ради України у будь-який час до дня його першого розгляду на пленарному засіданні Конституційного Суду України.

Таким чином, проект закону про внесення змін до Конституції України щодо якого наданий висновок, а тим більше, позитивний – відкликати вже не можна. Більше того, народні депутати, навіть, не приймали з цього питання будь-якого рішення.

Єдиним правильним і законним вирішенням цієї ситуації, було б прийняття ВРУ постанови по порядок роботи над законопроектом, із встановленням строків для подання правок і пропозицій до його змісту. Таким чином, можна було б внести до його тексту норму про надання парламенту права висловлювати недовіру Генеральному прокуророві. Однак, як часто трапляється в українській політиці, було придумано абсолютно нелогічний і незаконний інший спосіб.

Отже, судова реформа в Україні, на жаль, розпочинається із порушення Закону України «Про Регламент Верховної Ради України». Така ситуація буде мати наслідком і незаконність усіх наступних кроків на шляху оновлення суддівської системи. Однак, народні депутати, чи то від незнання, чи то умисно не звертають на це уваги.

Р.С. 30 січня 2016 року свій висновок щодо доопрацьованого законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) був наданий Конституційним Судом України. Як нескладно було передбачити, у своєму вердикті єдиний орган конституційної юрисдикції зазначив, що проект закону відповідає вимогам ст. 157 та 158 Основного Закону.

Дуже лаконічною можна назвати мотивувальну частину цього рішення. Особливо його п.3.1, в якому Суд констатував відповідності доопрацьованого законопроекту вимогам ст. 158 Конституції України, яка передбачає, що «законопроект про внесення змін до Конституції України, який розглядався Верховною Радою України, і закон не був прийнятий, може бути поданий до Верховної Ради України не раніше ніж через рік з дня прийняття рішення щодо цього проекту». Суд зазначав, що оскільки ВРУ включила до свого порядку денного доопрацьований законопроект «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», то проект закону в редакції від 25 листопада 2015 року вважається відкликаним. Питання про те, що чи мала право Верховна Рада України відкликати законопроект, який вже був предметом розгляду Конституційного Суду України, останній вирішити не досліджувати самостійно і не привертати до цього увагу інших (http://blogs.lb.ua/volodymyr_pylypenko/326895_reforma_pravosuddya_shlya_hu.html). – 2016. – 01.02).

***

Про автора: Александр Бакуменко, народный депутат Украины, заместитель председателя Комитета по вопросам аграрной политики и земельных отношений ВРУ

Негатив від прийнятих змін до Податкового кодексу для АПК України

Серед основних результатів діяльності влади у 2015 році потрібно визнати одним з найбільших провалів – провал податкової реформи, від ефективності проведення якої залежить не лише можливість кредитування України міжнародними фінансовими структурами, але й розвиток потенціалу економіки країни в цілому. Уряд і парламент так і не змогли прийти до спільного знаменника в минулому році і вирішили відкласти її на наступний рік. Сторони домовилися збалансувати бюджет-2016 за рахунок точкового коригування чинного Податкового кодексу, адже без прийняття необхідних змін країна могла залишитися взагалі без бюджету.

Другий рік поспіль кардинальні зміни в оподаткуванні приймаються та вводяться в дію фактично за кілька днів

Фахівці розуміють, що тільки фіскальними методами всередині країни та зовнішніми грошовими запозиченнями всі ті складнощі, які зараз маємо, подолати неможливо. Потрібен передусім розвиток вітчизняної економіки, всіх її галузей. Одна з них – сільськогосподарська – якраз і працювала стабільно, давала понад 10 відсотків ВВП, 37 відсотків валютних надходжень до бюджету країни, створювала робочі місця, виконувала свої соціальні зобов'язання перед територіальними громадами, у яких орендує землю. І малий та середній бізнес у цьому процесі відіграє надзвичайно велику роль.

Сьогодні в Україні реально діють понад 40 тисяч фермерських господарств, які вирощують овочі, фрукти, інші сільськогосподарські культури, виробляють молоко, м'ясо, сало, мед – по суті, все, що відповідає потребам ринку. Спільно з агробізнесом середнього рівня вони забезпечують продовольчу безпеку країни, дають роботу тисячам працівників. А от чи буде так і надалі, коли під тиском нових умов оподаткування вони не зможуть повноцінно продовжувати свою діяльність, – це ще питання.

Агровиробники в цілому не проти податкових змін, вони не згодні з тим, як ці зміни приймаються і вводяться в дію. Не можна другий рік поспіль приймати кардинальні зміни в оподаткуванні та вводити їх в дію через 6 днів. Взагалі, для нормального функціонування будь-якого бізнесу дуже важлива стабільність і передбачуваність податкового законодавства, можливість планування податкових витрат і платежів.

Тож, якщо Закон "Про внесення змін до Податкового кодексу", залишиться в тому вигляді, в якому він зараз є, більшість фермерських господарств або ж збанкрутує, або ж піде навіть не просто в "тінь", а в глибоке "підпілля", з якого взагалі ні копійки не надходитиме до бюджету держави.

Про «податковий компроміс» та збереження ідеї децентралізації, завдяки аграріям

Коротко нагадаємо, що взагалі пропонував уряд. Три основні моменти:

- відміна спецрежиму ПДВ для аграріїв;
- відміна єдиного податку 4-ої групи (до 2015 року – фіксований

сільськогосподарський податок), що змушувало б значну кількість сільськогосподарських виробників сплачувати податок на прибуток;

- планувалося запровадити податок на нерухомість, що лягло б тягарем на аграріїв.

Почнемо зі спецрежиму оподаткування ПДВ для сільськогосподарських товаровиробників. Тільки після того, як урядовці побачили, що аграрії не мовчатимуть і що повна відміна спецрежиму ПДВ у парламенті не пройде, була запропонована схема 75 на 25, тобто підприємства повинні платити 75% ПДВ до бюджету, а лише 25% перераховувати на спецрахунок для власного розпорядження. Тут потрібно розуміти, що є виробники, які працюють на зовнішній ринок, а є ті, які працюють переважно на внутрішній ринок. Якщо мова йде про виробництво м'ясо-молочної продукції, яєць та продукції овочівництва, плодівництва, виноградарства – це внутрішній ринок. Відтак він міг стати повністю не конкурентоздатним, тому що, наприклад, вартість кормів зростає у зв'язку зі зростанням фіскального навантаження. А піднімати ціни для споживачів неможливо, купівельна спроможність і так на межі.

Врешті було досягнуто мінімального компромісу – згідно з новими умовами в рослинництві 85% ПДВ має оплачуватися до бюджету, а 15% залишатися виробникові, у молочному скотарстві діє пропорція 20:80, а для виробників іншої продукції тваринництва, за виключенням продукції ВРХ діє пропорція 50:50 (табл. 1)

Звичайно, рішення залишати в розпорядженні господарств 80% від ПДВ не покращить ситуацію, але хоча б не допустить остаточного знищення молочного виробництва України. Враховуючи негативну динаміку у тваринницькій галузі у 2015 році – скорочення поголів'я ВРХ, загальна сума, передбачена у бюджеті-2016 на державну підтримку цієї галузі, потребує значного збільшення. Наразі, вона складає лише 50 млн. грн., що становить 3,4% від загальної суми виділених коштів на АПК на 2016 рік. При цьому, майже половина з передбаченої загальної суми йде на фінансування Апарату профільного міністерства.

Окрім часткового збереження спецрежиму, все ж вдалося зберегти і єдиний податок 4-ої групи (до 2015 року – фіксований сільськогосподарський податок), але з підвищеними ставками податку. Це фактично, в порівнянні з 2014 роком, підвищення приблизно в 40 раз. У 2015 – підвищення було у 21 раз. Тобто, у 2014 році це було 6 грн. на га, у 2015 – 120-130 грн. на га, у 2016 – буде 216 грн. на га. Але сільгоспвиробники розуміють, якщо не буде цього податку – сільські ради залишаться без бюджетів, адже сільські бюджети формуються переважно за рахунок єдиного податку. За умови його відміни громади взагалі б не отримували або отримували б мізерні кошти для власних потреб. А найголовніше – ідея децентралізації для села, яка була запропонована, була б знищена.

Вдалося залишити також норму, відповідно до якої за будівлі і споруди не платиться податок на нерухомість.

Таблиця 1

Податкова реформа-2016: що пропонувалося і що прийнято

Ні виробники, ні ДФС не готові до введення 3-х видів обліку ПДВ з 1 січня

Після прийняття Верховною Радою нових умов оподаткування аграрного

сектора, виробники зіткнулися з безліччю проблем, адже на практиці одна компанія може займатися і рослинництвом, і тваринництвом. Вони не виділені в окремі юридичні особи, та правильно відобразити ПДВ бухгалтерам дуже складно.

Сільське господарство (як і будь-яке інше виробництво) є складним тривалим процесом зі складною схемою обліку та використання товарно-матеріальних цінностей, незавершеного виробництва, готової продукції, їх оцінки та переоцінки.

Введення 3-х видів обліку ПДВ для сільгосппродукції (зернові та технічні культури, тваринництво, інша с / г продукція та послуги) вимагає складних налаштувань облікових систем і їх тестування. Розподілений облік вже необхідно вести зараз, господарську діяльність зупинити не можна, а облікові системи не готові.

Велике занепокоєння серед бухгалтерів сільгосппідприємств викликає те, що на сьогодні фактично немає роз'яснень фіскальної служби щодо поділу податкового кредиту між напрямками адміністрування ПДВ, адже вони самі не знають цього. За словами самих співробітників ДФС, така система могла б запрацювати з 1 квітня. Те, що певний перехідний період потрібен, хоча б 30 робочих днів, – відзначає і глава парламентського комітету з питань податкової та митної політики Ніна Южаніна.

Це підстава для корупції. Кожен раз, коли до агровиробника буде приходити інспектор, він скаже, що ви неправильно зробили розщеплення. Аграріям доведеться або давати хабарі, або податківці будуть блокувати роботу підприємства.

Введення двох реєстрів на відшкодування ПДВ при експорті – можливість виникнення корупційних схем

Ще одна явна корупційна схема – прийняте парламентом рішення, запропоноване урядом, про розділення публічного реєстру заявок на відшкодування ПДВ при експорті на дві частини:

перший – для великих експортерів з часткою експорту до 40% – згідно чинного порядку;

другий – для всіх інших (переважно дрібних експортерів) – єдиний публічний реєстр відшкодування ПДВ.

Перше, чи зможе держава цю норму реалізувати, адже сьогодні заборгованість по поверненню ПДВ, за останніми заявами ДФС, складає близько 10 млрд. грн. У бюджеті просто не передбачено достатньої для цього кількості коштів, а відповідна стаття витрат держбюджету була, навпаки, додатково скорочена на 6,6 млрд грн. Тому сумніви щодо повернення цілком вмотивовані.

Друге, фактично це позбавляє середніх і малих фермерів, а також їх об'єднання – кооперативи, можливості вчасного отримання і в повному обсязі відшкодування ПДВ при експорті всієї своєї продукції, а не тільки зернових і технічних культур. Також це зберігає можливості для вимагання хабарів та проявів корупції при формуванні реєстрів. Словом, питань більше, ніж відповідей.

Необхідно замість двох реєстрів відшкодування ПДВ створити єдиний

відкритий реєстр з однаковою системою хронологічного відшкодування податку на додану вартість. Усі матимуть однакові права відшкодування ПДВ у порядку черги.

Відміна спецрежиму ПДВ призведе до значного підвищення цін на сільгосппродукцію на внутрішньому ринку

Більшість народних депутатів-аграріїв не голосували за проект податкової реформи-2016 навіть у прийнятому парламентом форматі, залишаючись солідарними з селянами на позиції залишення спецрежиму ПДВ до січня 2018 року (як це було закріплено у Коаліційній угоді) при підготовці нового податкового кодексу, який потрібно сформувавати до 1 липня 2016 року.

Адже сільське господарство – єдина галузь, яка продемонструвала ефективність системи оподаткування ПДВ у такому форматі, що дозволило розвиватися не тільки товаровиробникам, а й громаді, на території якої таке виробництво розміщується. Спецрежим ПДВ був головним некорумпованим стабілізуючим фактором для АПК з 1999 року, який дав можливість сільському господарству піднятися з колін, залучити інвестиції у галузь, стати соціально відповідальним перед сільськими громадами: надавати робочі місця селянам, ремонтувати дороги, підтримувати дитсадки, школи тощо.

У підтвердження дієвості спецрежиму ПДВ для аграріїв, як ефективної форми непрямой державної підтримки, красно говорить і статистика (табл. 2).

Динаміка ключових показників розвитку агропромислового комплексу України після впровадження спеціального режиму ПДВ для сільськогосподарських товаровиробників

Відміною спецрежиму ми піднімаємо ціни на сільгосппродукцію на внутрішньому ринку, забезпечуємо підтримку «обраних» експортерів і боляче б'ємо по внутрішньому сільгоспринку. Тому уряду потрібно задуматися над системою дотування вже у цьому році, в першу чергу для тваринництва. Хоча, відповідно до угоди про СОТ, ми обмежені цифрою у 3 млрд. грн.

Враховуючи вимоги СОТ та корупційний фактор прямої бюджетної підтримки, однозначно необхідне вдосконалення механізму непрямой державної підтримки АПК.

Зокрема, потребує висвітлення стаття видатків у держбюджеті-2016 щодо здешевлення кредитів для сільськогосподарських товаровиробників. А це сума – 300 млн. грн. Яким чином і через які банки буде проводитися кредитування? Потрібно вимагати публічності в реалізації даного питання. Не забуваймо, що вимогами СОТ передбачено суму дотацій на АПК, що не перевищує 3 млрд. грн. У держбюджеті-2016 передбачено лише 1,5 млрд. грн. на держпідтримку аграріїв, тобто половину. Варто внести відповідні зміни до чинного бюджету й передбачити не 300 млн. грн. на компенсацію по кредитах, а 1,8 млрд. грн. загалом. Таким чином ми простимулюємо і банківський сектор за рахунок росту ділової активності аграріїв, а також забезпечимо фінансовими ресурсами фермерів для посівної кампанії чи збору урожаю.

А, за умови повної відміни спецрежиму ПДВ, потрібно розробити новий не менш ефективний механізм стимулювання сільського господарства в Україні. Тут проблема полягає в тому, що у нас немає стратегії виходу України з кризи і програм подальшого розвитку економіки. Комплексної картини як не було, так і

немає. В Україні якось прийнято замінити стратегію економічного розвитку бюджетом.

З іншого боку, наші міжнародні партнери наголошують, що у ході податкової реформи потрібно не лише підвищення чи зниження податкових ставок, а комплексна боротьба з корупцією у сфері сплати податків. Тому, насамперед, має відбутися повномасштабна реформа фіскальної служби – перетворення її з каральної у сервісну службу для платників податків.

Але замість того, щоб переконати наших кредиторів в здатності коаліції діяти разом і проводити ефективні реформи, уряд всілякими кулуарними методами, в тому числі, зіштовхуючи великий бізнес проти малого, намагається збільшити податковий тиск на бізнес, зокрема, залишити аграріїв без жодної державної підтримки, змушуючи їх виходити на вулицю і захищати свої права(http://blogs.lb.ua/alexandr_bakumenko/326931_negativ_vid_priynyatih_zmin.html). – 2016. – 02.02).

***

Блог на сайті: LB.ua

Про автора: Роман Семенуха, депутат Верховної Ради України

Створення справді незалежного регулятора в галузі телекомунікацій – запорука розвитку ринку

Сучасна ринкова економіка має бути результатом оптимального поєднання інструментів ринкового саморегулювання та цілеспрямованої політики державного регулювання.

Досвід функціонування телеком-ринку в країнах з розвинутою ринковою економікою свідчить про те, що на сьогодні практично усюди зберігаються елементи впливу держави на діяльність суб'єктів ринку, що передбачають використання адекватних та обґрунтованих інструментів прямого адміністративного та опосередкованого економічного регулювання.

На моє глибоке переконання, у нашій державі подальший цивілізований розвиток ринку електронних комунікацій буде можливим лише за умов лібералізації діяльності учасників цього ринку та створення такого органу, який буде спроможний забезпечити якісну та ефективну державну регуляторну політику.

Саме ці ідеї стали центральною концепцією проекту Закону про електронні комунікації, який мною разом з колегами – народними депутатами України, зокрема головою профільного комітету Олександром Данченко був зареєстрований у Верховній Раді 11 грудня (реєстраційний № 3549-1).

Принциповою проблемою, яку ми маємо намір вирішити у законопроекті, є надання національному регулятору статусу інституційно та фінансово незалежного державного органу, оскільки саме незалежність регулятора є базовою умовою ефективності його діяльності.

Запорукою цього є два фактори – недопущення втручання уряду в роботу регулятора та його рівновіддаленість від усіх без винятку учасників телеком-ринку.

Тому в проекті Закону закладено кілька запобіжників, які мають

гарантувати незалежність національного регулятора.

За словами Мзії Гогілашвілі, представника Національної комісії зв'язку Грузії, грузинський досвід реформи регуляторного органу підтверджує, що незалежне фінансування та контроль бюджету є фундаментальними принципами, що дозволяють регуляторам виконувати своє призначення без ризику втручання в управління з боку держави та великого бізнесу. Аналогічний досвід мають також Польща, Швеція, Естонія та інші європейські країни.

Передбачена у проекті Закону про електронні комунікації модель фінансування національного регулятора повністю втілює зазначені принципи. Єдиним джерелом фінансування національного регулятора будуть надходження до спецфонду Держбюджету від учасників ринку зв'язку за двома напрямками:

1) нормативно встановлена плата у розмірі 0,2% від доходів постачальників електронних комунікаційних послуг, отриманих за надання електронних комунікаційних послуг, та доходів операторів поштового зв'язку, отриманих за надання послуг поштового зв'язку;

2) 15% рентної плати за користування радіочастотним ресурсом України.

Визначення розміру бюджету (кошторису) національного регулятора та його видатків здійснюватиметься публічно та на колегіальній основі.

Для підготовки бюджету (кошторису) при регуляторі працюватиме постійно діючий орган – Бюджетна рада. До її складу входитимуть по два представники, делеговані Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, а також два представники Громадської ради національного регулятора.

Процедура підготовки та затвердження бюджету національного регулятора включатиме кілька етапів.

Крім того, формат фінансування, передбачений у проекті Закону, включає жорсткий контроль та прозорість звітності використання бюджетних коштів національним регулятором.

Підготовка та затвердження бюджету національного регулятора здійснюватиметься за таким алгоритмом:

Етапи контролю виконання бюджету національного регулятора

Прийняття Верховною Радою законопроект про електронні комунікації № 3549-1 дозволить здійснити справжнє реформування національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, перетворивши її на операційно незалежного та фінансово спроможного національного регулятора.

На моє переконання, модернізація системи державного регулювання телеком-галуззю разом з передбаченими у законопроекті заходами лібералізації та демонополізації ринку електронних комунікацій (скасування ліцензування видів діяльності у телеком-сфері, перехід до заявницького принципу реєстрації, урегулювання механізму позасудового вирішення конфліктів між операторами, запровадження механізму попереднього регулювання стосовно операторів з істотною ринковою перевагою) сприятиме прогресу самої галузі, формуванню належного бізнес-клімату на ринку та росту його інвестиційної привабливості(http://blogs.lb.ua/roman_semenukha/326948_stvorennya_spravdi_n_ezalezhnogo.html). – 2016. – 02.02).

***

Блог на сайті: LB.ua

Про автора: Олександр Давиденко, президент Международной ассоциации офицеров специальных подразделений по борьбе с организованной преступностью «ЦЕНТР»

Реальна загроза остаточного руйнування правоохоронної системи, як наслідок непрофесійних та навіть деструктивних реформ в Україні

В результаті вкрай непрофесійної «реформи» МВС України наша Держава практично перестала виконувати у повному обсязі одну з своїх основних конституційних функцій – боротьби зі злочинністю.

Як наслідок основна маса громадян залишилась без правоохоронного захисту. Зараз якість оперативно-слідчої діяльності органів внутрішніх справ залежить виключно від порядності і відповідального відношення окремих співробітників до виконання своїх службових обов'язків, але нажалі такі якості не є притаманними всім правоохоронцям та і ситуація, яка склалася з переатестацією особового складу міліції – поліції явно не додає їм в цьому наснаги.

Показники боротьби зі злочинністю, статистичні дані про яку саме перед початком цієї «реформи» були чомусь засекречені, погіршилися навіть не в рази, а на порядок. Особливо тяжкі та замовні злочини практично не розкриваються, а про їх попередження та профілактику вже й мова не йде.

PR – трюк з «комсомольським» набором в ряди оперативних співробітників та слідчих, на кшталт широко розрекламованої компанії по створенню Патрульної служби, тут не спрацьовує. Робота «оперів» та «слідаків» інколи буває на грані мистецтва, і цьому точно неможливо навчити за два – три місяці за схемою «взліт – посадка».

Ще одна новація, у нас стало модним працевлаштовувати на вищі посади нової поліції іноземних громадян, в основному з Кавказу, які, нажалі, не мають відповідної освіти, підготовки і досвіду, слабо відчувають український менталітет та взагалі не знаються на криміногенній ситуації в чужій для них Державі і говорять тільки «піонерськими» лозунгами.

Чомусь геть забуті сотні, а може й тисячі співробітників міліції які вже в роки незалежності України пройшли супер підготовку в ведучих правоохоронних відомствах світу – ФБР США, Канадській Королівській гірській поліції, Британському «Скотленд Ярду», Італійській ДІА, Інтерполі та в багатьох інших поважних та авторитетних організаціях. Деякі навіть викладали та очолювали академії поліції ОБСЄ, наприклад на території країн бувшої Югославії, саме в дуже непрості часи. Вже не згадуємо про офіцерів – правоохоронців, які роками виконували досить небезпечні миротворчі поліцейські функції в десятках країн світу та навчали місцевих силовиків.

Але хтось безальтернативно постановив, що грузинська модель є найкращою, хоча її взагалі мало хто вивчав.

Анекдотичною, але зовсім не веселою була ситуація з потужними вказівками Прем'єр-міністра нашої дивної країни щодо активізації боротьби з

організованою злочинністю, які він особисто дав комусь по телевізору зразу після того коли його люди знищили єдину структуру в тій же країні – ГУБОЗ МВС, що і була «заточена» для боротьби з цим злом. Коментарі тут зайві!

Окремо треба зупинитися ще на одній заплутаній історії – створення ДБР – Державного бюро розслідувань України. По – перше, по аналогії з АКБ це буде ще той марафон, доки це Бюро запрацює, а от PR – вкид прямо від першої особи вже пішов. По – друге, у наявності дві правди – в Законі про це Бюро написано, що це орган по боротьбі зі злочинними організаціями та організованою злочинністю, але 95% правоохоронців, співробітників прокуратури, а особливо політиків вважають що це аналог російського Слідчого комітету, який славиться, в тій зараз недружній країні, особливою корумпованістю та працею на заказ влади. І тому, в підтвердження цього нерозуміння проблеми, ідуть баталії про те, що ж буде робити прокуратура без слідства? А при чому тут ДБР?

Таке враження, що всі вищі і правоохоронні органи Держави перепрофілювалися в PR – агентства і практично не мають інших функцій.

Тому, поки ще не пізно пропонуємо, в цілях порятунку правоохоронної системи :

- негайно відправити у відставку весь вищий керівний склад МВС України;
- законодавчо заборонити призначення на вищі керівні посади в правоохоронних органах та спеціальних службах іноземців, з можливістю їх використання виключно в якості радників, без владних повноважень;
- забезпечити участь у реформуванні органів МВС та інших силових структур, а особливо у створенні та розвитку Державного бюро розслідувань України – представників фахових, профільних громадських організацій(http://blogs.lb.ua/oleksandr_davydenko/326962_realna_zagroza_ostatochnogo.html). – 2016. – 02.02).

***

Блог на сайті: UBR.ua

Про автора: Михайл Поживанов, політик, громадський діяч, депутат Верховної Ради чотирьох скликань

Маєте субсидію? Тоді ми йдемо до вас

Система впроваджених в Україні субсидій прикметна не лише тим, що вона, по суті, слугує тіньовому фінансуванню збиткового для бюджету НАК «Нафтогазу». Нині скидається на те, що програма субсидіювання була частиною не вельми порядного замислу. Побавившись у щедрість, уряд, вочевидь, надумав згорнути або, принаймні, мінімізувати державну допомогу малозабезпеченим. І не без вигоди для себе.

Річ у тім, що з 1 січня Мінфін розпочинає верифікацію фінансового стану всіх одержувачів субсидій. У випадку, якщо останні надали неправдиву інформацію про свої доходи, брехунів чекає скасування субсидій плюс повернення отриманих виплат у двократному розмірі. Як будуть повертатися ці виплати – наразі ще не зрозуміло, бо прецедентів поки не було. Можливо, українців чекає низка судових процесів або активізація колекторських компаній – хтозна.

В кожному разі якийсь відсоток з тих 5,4 млн. українських родин, які, за словами Яценюка, «не просто звернулися по субсидії, а й отримують її», чекають певні неприємності. Адже зрозуміло, що переважна більшість громадян, аби вижити, мусить мати тіньовий заробіток – як додаток до офіційної зарплати. Середнього класу в Україні не існує, а злидарі (котрих, за підрахунками ООН, в 2015 році у нас було біля 80 відсотків), викручуються як можуть.

Держава ж залюбки грає з ними в свої ігри: спочатку робить вигляд, ніби вірить, що доросла людина може проіснувати на офіційний дохід у розмірі 2300 грн., а відтак починає шукати, де у такої людини приховані статки. До 1 січня поточного року знайти тіньові доходи законним шляхом було б неможливо, проте наші законотворці, (котрі так довго запрягають, коли йдеться, приміром, про безвізовий режим) швидко зорієнтувалися і придумали, яким чином вирішити дану проблему.

24 грудня 2015 року Верховна Рада проголосувала за закон №3629 – зі скучною назвою «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо узгодження норм Бюджетного кодексу зі змінами до галузевого та податкового законодавства)». А вже 31 грудня президент України підписав цей закон та повернув його до стін парламенту. Суб'єктами законодавчої ініціативи виступили прем'єр Арсеній Яценюк та Кабінет міністрів України.

В законі цьому цікавим є передусім наступне – набуте урядом (й, зокрема, Мінфіном) право «отримувати інформацію, що містить банківську таємницю, персональні дані, при реалізації повноважень з контролю за дотриманням бюджетного законодавства в частині моніторингу пенсій, допомог, пільг, субсидій, інших соціальних виплат».

Іншими словами, банківська таємниця, котра досі була недоторканною, може бути порушена в ім'я святої та корисної для бюджету справи – пошуків неправдивих одержувачів субсидій. Якщо у абонента буде виявлений банківський рахунок, кредитна чи депозитна карта, на нього чекає адміністративне покарання за свідомий обман.

Що ж, поповнити скарбницю за рахунок штрафних санкцій – ідея непогана. У 2015 році на субсидії уряд асигнував 18 млрд. гривень, і якщо бодай частину з них вдасться повернути у вигляді «вилучених» у населення пільг, Арсеній Яценюк, гадаю, буде цілком задоволений.

На перший погляд, жалітися нема на кого: будь чесним – й держава не схопить тебе за руку. Але держава сама безсоромно махлює. Хоча б таки у питанні тарифів, начислення яких є непрозорим і позбавленим будь-якої логіки. Це лише в Україні той, хто споживає більше послуг, платить за них за збільшеним тарифом. В Європі ж діє принцип оптових цін: чим більше ти забираєш собі електроенергії чи газу, тим на суттєвішу знижку можеш розраховувати.

До того ж, не забуваймо і про рівень зuboжіння населення. Бо навіть попри всі приробітки та фрланси середньостатистичний українець живе бідно. І дуже багато речей, які є буденністю на Заході (подорожі, відпочинок, нерухомість) залишаються для нього недоступними. Між тим Мінфін збирається карати й тих, хто, скажімо, витратив кошти на медичні маніпуляції. Виняток становить лише

той випадок, коли йдеться про пряму загрозу для життя.

Таким чином, офтальмологічна операція, яка не рятує від смерті, але рятує від сліпоти, може потрапити в розряд «заборонених задовольень». За умови, якщо одноразова сума, витрачена на таку операцію, перевищує 50 тисяч гривень – це та гранична межа, котру не дозволено перетинати одержувачу субсидії. Що й казати, ситуація складається вельми неприємна. І навіть вибухонебезпечна. Тим паче, що уряд не збирається зупинитися у піднятті тарифів на послуги ЖКГ. Тільки цього року на нас чекають ще два етапи здорожчання «комуналки».

Варто зазначити й те, що завдяки закону №3629 міністерство фінансів отримує найбільш широкий доступ до банківських даних українських громадян. Навіть можливості СБУ та правоохоронних органів виглядають на цьому тлі більш скромними та обмеженими. Відтак немає жодної гарантії, що Мінфін використає усі наріті таємниці виключно з власною вузькою метою – задля верифікації даних. А не поділиться ними, наприклад, з податковою.

А чому б, власне, й ні? Якщо вже попірати громадянські права, то робити це з розмахом та смаком. Де ще сплинуть наші банківські дані й для якого шантажу вони будуть використані – залишається тільки гадати. Причому притягнути якогось чиновника за статтею ККУ, котра стосується розголошення банківської таємниці, за нових умов видається цілковито неможливим. Верховна Рада визнала своїм голосуванням, що закону більше не існує.

В цивілізованих країнах поняття банківської таємниці закладалося ще в ХІХ столітті. Швейцарія – еталон бездоганно працюючої банківської системи – не відмовилася від охорони чужих фінансових секретів навіть тоді, коли у 2013 році в цій країні вступив в силу федеральний закон щодо міжнародної допомоги у податкових питаннях. Лише Україна з легкістю переступає як через традиції, так і через норми моралі.

Чи допоможе це уряду зекономити на субсидіюванні? Можливо, так. З точки зору тактики закон №3629 принесе свої плоди. А от з точки зору стратегії він завдасть такі колосальні збитки Україні, які годі собі й уявити. Досить й того, що довіра до фінансової системи нашої держави буде знищена остаточно. Маю на увазі – у тих небагатьох осіб (як наших громадян, так і закордонних партнерів), які досі цю довіру ще наївно плекали (http://blogs.lb.ua/mykhaylo_pozhyvanov/327493_maiete_subsidiyu_todi_m_i_ydemo.html). – 2016. – 09.02).

***

Блог на сайті: UBR.ua

Про автора: Володимир Пилипенко, представитель України в Венеціанській комісії, кандидат юридических наук

Про роздачу гарантій суддям Конституційного суду України

Про те, що шлях до зміни Конституції лежить через конституційних суддів, а точніше – через їхнє матеріальне благополуччя, зрозуміло і дитині. Ця аксіома гарно пояснює окремі вчинки народних депутатів, що, на перший погляд, цілком позбавлені логіки.

Наприклад, минулого тижня до порядку денного пленарних засідань

Верховної Ради України включили вельми цікавий законопроект – Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо необхідності дотримання принципу рівноправності суддів Конституційного Суду України. У пояснювальній записці до нього написали – поточний закон недосконалий і порушує принцип рівноправності усіх суддів КСУ. Якщо вчитатися, то за цим набором загальних пафосних слів постає така «проблема» – закон, при нарахуванні різних «приємних бонусів», які залежать від величини основного стажу, не враховує стаж сторонньої практичної, наукової, службової і т.д. роботи.

Тобто, з часом, за вислугою років, суддям надаються щомісячні доплати, додаткова оплачувана відпустка, збільшується довічна пенсія та інші блага (про які більшості смертних годі й мріяти, однак, зараз мова не про це). Але тут нам кажуть: «Цього замало, бо ж може хтось віддавав купу сил і здоров'я ще й «на сторону», трудився, не покладаючи рук і поза основними обов'язками!».

Мовляв, «закон про бонуси» має враховувати і цей, «непрофільний» стаж! Пропозиція наче й логічна. Адже сумлінна праця судді має винагороджуватися. Не лише у судовій залі, а й в університетських аудиторіях, в наукових кабінетах чи деінде.

Нелогічним є те, що «відновлення рівноправності» у цьому законопроекті стосується лише ... суддів Конституційного Суду України.

Тобто, конституційні судді мають стати трохи «рівноправнішими» за суддів, які працюють у судах загальної юрисдикції.

Дивне, навіть скажу дискримінаційне трактування рівноправності.

Але будь-який, навіть найбезглуздіший вчинок знаходить своє пояснення, якщо глянути на ситуацію ширше, у всеукраїнському масштабі.

Адже саме зараз Конституційний Суд України є однією з тих головних сил, від якої залежить проведення децентралізації та реформування системи правосуддя. Саме від його швидких і, що головне, позитивних висновків залежить, чи зможе влада врешті відзвітувати про успішно проведені реформи. Ми ж розуміємо, що будь-яке затягування у цій справі – це зниження її рейтингу.

Чи не це змушує «улещувати» Конституційний Суд, надаючи всілякі преференції та додаткові гарантії?

Чи не цими «благодіяннями» пояснюється те, що Конституційний Суд України останнім часом працює так оперативно і злагоджено що важливі (і завжди позитивні) висновки з'являються за лічені дні? Іншого пояснення такого однобічного «рівноправ'я» я не бачу.

Чи не тут «зарита», як кажуть, собака? Чи не це змушує нашу владу задля потрібних їй рішень забувати про логіку, казати на «чорне» – «біле» і видавати дискримінацію за рівноправність? Ми, звичайно, розуміємо, що певна логіка у діях законодавців є. Але це якась вузька логіка, що виходить з персональних інтересів представників влади, а не із загальнодержавних.

Зараз виходить, що доки одна рука влади бореться за незалежність судової системи, інша – цинічно порушує норми Основного Закону, чим ставить під сумнів легітимність проведення всієї судової реформи. Є питання, якщо дві руки однієї істоти роблять протилежні речі, то що у неї з головою?

(http://blogs.lb.ua/volodymyr_pylypenko/327534_pro_rozdachu_garantiy_suddyam.html). – 2016. – 09.02).

***

Блог на сайті: UBR.ua

Про автора: Дмитро Гамаш, голова громадської організації «Європейська антикорупційна асоціація»

Жити по-нульовому

Надходить пора сесійних засідань Верховної Ради, і президент Петро Порошенко нагадує депутатам домашні завдання. Мусите, мовляв, ухвалити закон про нульове декларування.

Про цей законопроект один із авторів, керівник фракції «Блоку Петра Порошенка» Юрій Луценко говорив наприкінці 2015 року. Його ухвалення дозволить, як висловився, «зняти гачки силовиків з вітчизняних підприємців». Проте документ ліг під сукно. Почати «жити по-нульовому» не вийшло.

Натомість шило з мішка вилізло інше. У бюджетну ніч депутати підтримали поправку щодо електронного декларування активів, запровадження якого відтермінується до 1 січня 2017 року. І коли зчинився галас, усі гучно билися в груди, що це помилка, що цю поправку скасують, інакше безвізового режиму вік не бачати.

І досі б'ють. Щоправда, ставлять нові умови. Бо чимало речей в українській політиці мусять триматися за руки. Той самий Юрій Луценко відкидає сумніви, що парламент відновить електронне декларування, але депутати мають паралельно ухвалити закон про нульове декларування. Така-от позиція БПП: ми покажемо своє, але ж і ви кишені вивертайте.

А чом би й ні! Навички виживати за будь-якого знецінення гривні наші люди удосконалили до 81-го рівня, не нажахати. Але мені, наприклад, цікаво, що це за п'ять тисяч книжок, про які Юрій Віталійович якось спересердя згадав, що мусить їх задекларувати, коли закон набуде чинності. Це, бува, не ощадні книжки? Я ось читав недавно, що коли банк не віддає депозит, то спритники дроблять вклад, щоби отримати відшкодування Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Що ближче насуватиметься голосування, то більше нас залякуватимуть розпачливим «закон затягне пасок по сам хребет». І робитимуть це ті, кому насправді є що показати. Можливо, аби провалити законопроект, навіть посилятимуться на якесь соціологічне дослідження, результати якого вказуватимуть на соціальні потрясіння, ймовірні у разі позитивного голосування у Раді. Або ж учергове спишуть на війну на Сході. У нас полюбляють грати на контрастах. Генерали можуть годинами запевняти з телеекранів у нечуваній власній заслuzі у всеосяжній забезпеченості війська, а солдати, виведені з фронтового горнила у тил посеред зими, обживають чисте поле. Гадаєте, бійці 53-ої окремої механізованої бригади зі своєю декларацією нульової відповідальності міністерських тиловиків перед захисниками одинокі? Ту ж дорогу з передової через полігон у Черкаському на Дніпропетровщині на «Широкий Лан» під Миколаєвом, тільки двома місяцями раніше, подолали й мої

побратими з 3-го окремого танкового батальйону 54-ої бригади. Зимували в таких же дірявих наметах. І коли їм запропонують задекларувати щось понульовому, тугих «заначок» не дочекаєтесь – усе давно проковтнула війна. Але напевне не сподівайтесь, що задекларують довіру. До політичних корупціонерів її нема і поготів.

Але щоб надійніше почуватися, керівництву пропрезидентської фракції слід було зв'язати ухвалення законопроектів про декларування у пакет зі скасуванням депутатської недоторканності. Цього іспиту ще жоден український парламент не пройшов(http://blogs.lb.ua/dmytro_gamash/327590_zhiti_ponulovomu.html). – 2016. – 10.02).

***

Блог на сайті: Інформатор
Про автора: Ігор Мосійчук

Депутати зареєстрували законопроект щодо місця проведення досудового розслідування та територіальної підсудності бійців АТО

До мене, як до народного депутата від Радикальної партії Олега Ляшка та першого заступника голови парламентського комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, неодноразово звертались з питань щодо великої, просто вражаючої кількості бійців АТО, зокрема, добровольців, які сьогодні перебувають за ґратами у зв'язку з підозрою у вчиненні тих чи інших злочинів.

Не беручись наразі оцінювати обґрунтованість тієї чи іншої підозри, все ж таки мушу зазначити, що така кількість ув'язнених борців за цілісність нашої держави не може не насторожувати.

Вже не буду тут піднімати питання, що дуже часто свідками обвинувачення по справах бійців АТО є сепаратисти.

Станом на сьогодні досудове й судове розслідування у кримінальних провадженнях переважної частини учасників АТО здійснюється органами слідства та судами Донеччини, Луганщини, Харківщини.

Йдеться про військовослужбовців та працівників Збройних Сил України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, військовослужбовців та працівників військових прокуратур, Міністерства внутрішніх справ України, Управління державної охорони України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державної пенітенціарної служби України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також добровольчих підрозділів, не зареєстрованих належним чином, або таких, які перебувають у процесі легалізації, як, наприклад, ДУК або ОУН.

Неодноразово я отримував сигнали про упереджене слідство по відношенню до бійців АТО, зумовлене не лише неререформованістю судової системи загалом, а й зокрема через ідейну упередженість суб'єктів слідства та

суду у зв'язку з територіальною специфікою. На жаль, частина населення вищезгаданих регіонів і разом з ними частина правоохоронців та суддів є негласними прихильниками так званих ДНР або ЛНР, прихильниками агресора. Також дуже тривожними є сигнали з пенітенціарних установ вищенаведених регіонів, де в'язням-добровольцям тюремне керівництво погрожує, наприклад, що незабаром тут буде ДНР.

Тому 26 листопада минулого року я спільно з колегами Олегом Петренком, Ольгою Богомолець, першим командиром батальйону «Свята Марія», а нині моїм колегою по Радикальній партії Дмитром Ліньком, Віталієм Купрієм, Андрієм Ілленком та Павлом Кишкарем зареєстрував проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України стосовно місця проведення досудового розслідування та територіальної підсудності у кримінальних провадженнях щодо обвинувачення окремих осіб». Законопроект мав на меті забезпечення якщо не об'єктивного досудового розслідування і справедливого суду для учасників АТО, то принаймні недопущення упередженого ставлення до тих, хто захищав цілісність нашої держави.

Дана законодавча ініціатива пропонує підсудність та підслідність вищенаведених категорій бійців АТО не за місцем події, а за місцем реєстрації підрозділу, до якого належить в'язень.

Висновок Головного науково-експертного управління на мою законодавчу ініціативу був загалом негативним. ГНЕУ зазначає, що не може погодитись з аргументами, які ми подали в пояснювальній записці до законопроекту, посилаючись на ст. 24 Конституції. Зокрема, де йдеться про те, що не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками, політичних та інших переконань.

Тобто, що виходить? Нам пропонується поважати просепаратистські переконання частини мешканців даних регіонів і віддати на їхній суд тих, хто захищав нашу Незалежність?

Мені щодня надходять сигнали з різних слідчих ізоляторів. Зокрема – з Маріупольського, звідки свідчать про погрози патріотично налаштованим в'язням, про побиття, про порушення їхніх прав, про блокування їхніх скарг, але я чомусь маю замовчувати дану проблему, щоб не образити частину правоохоронців і суддів Донеччини, Луганщини, Харківщини, які, можливо, стоять на патріотичних позиціях?

3 лютого 2016 р., відбулося засідання Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, на якому було поставлено на розгляд даний Законопроект.

Не зважаючи на негативний висновок ГНЕУ, більшість членів Комітету поставилися до Законопроекту загалом схвально, висловились щодо його важливості. Були деякі зауваження. Зокрема, Юрій Луценко вніс пропозицію, щоб досудове й судове слідство проводилося не на території реєстрації підрозділу бійця, а просто в одній з сусідніх областей, нейтральних від емоцій. Була пропозиція визначити по парі таких областей на Луганщину, Донеччину і Харківщину. Але загалом майже усі члени Комітету погодились, що авторам Законопроекту треба максимально допомогти в доопрацюванні, щоб на наступному засіданні підтримати цю важливу ініціативу.

Особливо підтримали Законопроект комбат «Київ-1» Євген Дейдей, народний депутат -айдарівець Володимир Соляр (Стріла). Не було зауважень від колеги, комбата «Миротворця» Андрей Тетерук.

Єдиний член Комітету, який був проти даного законопроекту – це Яків Безбах, колишній регіонал. Його виступ був вкрай емоційним, але малозрозумілим. Грюкаючи кулаком по столу і зриваючи голос, він кричав про те, що він, може, більший патріот, ніж усі інші, і запитував, хто дав право це визначати.

На засіданні Комітету також були присутні командир добровольчого батальйону ОУН Микола Коханівський (Буревій), його заступник Владислав Попович (Робін Гуд), а також доброволець батальйону “Айдар”, мій адвокат та помічник Андрій Мамалига.

Доповідачем по Законопроекту виступав один з його ініціаторів, колишній комбат «Святої Марії», а нині народний депутат від Радикальної партії Олега Ляшка – Дмитро Лінько (<http://www.informator.news/blog/deputaty-zarejestrually-zakonoprojekt-schodo-mistsya-provedennya-dosudovoho-rozsliduvannya-terytorialnoji-pidsudnosti-bijtsiv-ato/>). – 2016. – 04.02).

***

Блог на сайті: Власна справа

Про автора: Юлія Лец, юрист департаменту судової практики ЮК «Алексеев, Боярчуков и партнеры»

Таможня может получить «вольную»

В Верховной Раде зареєстрований законопроект № 3763 “О Национальной таможенной службе Украины”, который предусматривает выделение таможни в независимую структуру. Тем не менее, если не бороться с коррупцией в таможенных органах, его принятие практически не даст результатов. В очередной раз поменяется название органа, его структура, но позитивных последствий для бизнеса не наступит. Такое мнение высказала юрист департаменту судової практики ЮК «Алексеев, Боярчуков и партнеры» Юлія Лец.

Стоит напомнить, что ранее Государственная таможенная служба была самостоятельным органом, однако в декабре 2012 г. она была объединена с Государственной налоговой службой, в результате чего было создано Министерство доходов и сборов. «Правительством Яценюка Министерство доходов и сборов было ликвидировано и создано Государственная фискальная служба, которая осуществляет реализацию как государственной налоговой политики, так и политики в сфере государственного таможенного дела», – подчеркнула юрист.

Также эксперт отметила, что Украина, как развитое государство,

равноправный член мирового таможенного сообщества, Всемирной таможенной организации, взяла на себя обязательства активно внедрять в таможенной сфере современные методы и практики, подписав ряд программных документов.

«В пояснительной записке к законопроекту сказано, что реформирование фискальных органов предусмотрено положениями Стратегии устойчивого развития «Украина – 2020», утвержденной Указом Президента от 12.01.2015 № 5/2015. Также отмечено, что Соглашением об ассоциации между Украиной и ЕС определено, что Украина в процессе модернизации таможенных органов и законодательства должна руководствоваться не только Конвенцией, но и имплементировать Таможенные прототипы ЕС «Customs Blueprints», – рассказывает Юлия Лец.

Кроме того, по мнению авторов законопроекта, кардинальных изменений требует текущее положение дел, так как роль таможенной службы сводится только к защите экономических интересов государства и наполнению государственного бюджета (фискальная функция).

«Необходимость формирования структуры таможенного ведомства обусловлена оценкой таможенной составляющей как второстепенной. Такие последствия являются свидетельством игнорирования других, чем наполнение государственного бюджета, задач, в частности, определенных Таможенным кодексом и направленных на реализацию государственной политики в сфере государственного таможенного дела», – подчеркивает эксперт.

По ее словам, основной целью принятия законопроекта является создание Национальной таможенной службы – органа исполнительной власти, который будет обеспечивать защиту таможенных интересов и таможенную безопасность Украины, регулирование внешней торговли, защиту внутреннего рынка, развитие экономики Украины и ее интеграции в мировую экономику, наполнение государственного бюджета, противодействие таможенным правонарушениям.

«С помощью данного Законопроекта парламентарии считают необходимым создать самостоятельный орган – Национальную таможенную службу Украины, главной функцией которой будет таможенная, а фискальная – как неотъемлемая составляющая таможенной политики», – сообщает Юлия Лец.

Основными заданиями ведомства, как уже было изложено выше, станет обеспечение выполнения обязательств, предусмотренных международными договорами Украины по вопросам государственного таможенного дела, а также:

1. Создание благоприятных условий для облегчения торговли, содействия транзиту, увеличения товарооборота и пассажиропотока, усовершенствования процедуры пропуска товаров, транспортных средств через таможенную границу Украины, их таможенного контроля и таможенного оформления;

2. Осуществление таможенного контроля и выполнение таможенных формальностей в отношении товаров, транспортных средств коммерческого назначения, которые перемещаются через таможенную границу Украины;

3. Уход от физического и документального контроля, внедрение передовых методов и форм, автоматизация процессов таможенного контроля и оформления, анализа и управления рисками, создание системы таможенного постаудита;

4. Предотвращение и противодействие контрабанде; осуществление контроля над соблюдением правил перемещения валютных ценностей через таможенную границу Украины; осуществление государственного экспортного контроля; содействие защите прав интеллектуальной собственности;

5. Ведение Украинской классификации товаров внешнеэкономической деятельности; ведение таможенной статистики и обмен данными таможенной статистики с таможенными органами других стран.

«Для развития бизнеса объединение таможенного и фискального ведомства позитивных изменений не принесло. Наблюдается отсутствие надлежащего внимания к выполнению функций и задач таможенных органов, а также отсутствие положительной динамики развития как таможенного дела внутри страны, так и международных связей и контактов в сфере международного таможенного сотрудничества. Функции таможни сводятся к пополнению казны путем подтверждения таможенной стоимости и взимания таможенных платежей, хотя функции этого органа значительно шире и многогранней», – считает Юлия Лец.

По словам юриста, в тексте законопроекта описаны основные задачи, которые сейчас возложены на таможенные органы Таможенным кодексом, а также полномочия, содержащиеся в Положении о Государственной фискальной службе.

«Однако если не направлять усилия на борьбу с коррупцией в таможенных органах, принятие Закона “О Национальной таможенной службе Украины” практических результатов не даст. В очередной раз поменяется название органа, его структура, но позитивных последствий для бизнеса не наступит», – считает она.

Также Юлия Лец подчеркивает, что отсутствие таможенного постаудита негативно сказывается на гармонизации таможенных формальностей на границе, а также вызывает ручной режим определения таможенной стоимости импортных товаров(<http://vlasnasprava.ua/tamozhnya-mozhet-poluchit-vol-nuyu/>). – 2016. – 01.02).

***

Блог на сайті: Цензор.НЕТ

Про автора: Константин Паршин, «Украинский призыв», Центр подготовки Patriot

Госбюджет-2016: как профинансируют реформы в армии?

Процедуры гражданского контроля – это одна из важнейших составляющих гражданского общества, которое мы строим в Украине с самого первого дня независимости. И это не просто одна из модных демократических фишек – это непереносимое условие эффективного функционирования государства.

Народ, как единственный источник власти в государстве Украина, имеет право знать, каков план развития страны, по каким контрольным показателям мы будем понимать, как идет его реализация, кто несет ответственность за выполнение/невыполнение конкретных пунктов плана и в чем эта ответственность выражается. Опять же, каждая реформа имеет денежное

выражение. И эти цифры очень важны для понимания того, что на самом деле происходит со страной.

Украина который год ведет войну – формулировка «АТО» в заблуждение тут вводить никого не должна. Поэтому реформа сектора государственной обороны является одной из важнейших в данный момент. Давайте посмотрим на цифры и попробуем разобраться, что же происходит в этой сфере.

Команда Международного проекта «Центр подготовки «PATRIOT» совместно с привлеченными экспертами проанализировала Закон Украины «О Государственном бюджете на 2016 год» в части расходов на обеспечение обороноспособности государства. И впечатления достаточно противоречивые.

С одной стороны, Бюджетом предусмотрены расходы Министерства обороны Украины в сумме 55,5 млрд. гривен. Это, безусловно, значительная сумма по сравнению с предыдущими годами – в Минобороны такой бюджет восприняли положительно. Однако, давайте посмотрим внимательнее.

Первое, что обращает на себя внимание – непонятная логика законодателей относительно распределения средств, которые может заработать Минобороны. Так, что согласно пункту 4 статьи 11 Закона о Госбюджете, в специальный фонд Госбюджета предлагается направить 50% средств от реализации избыточного вооружения, военной и специальной техники, недвижимого имущества Вооруженных Сил Украины и средств от отчуждения земельных участков, на которых расположены объекты недвижимого военного имущества, высвобождающиеся в процессе реформирования Вооруженных Сил Украины.

Согласитесь: логичнее было бы все средства, которые получит Минобороны от реализации имущества, возвращать в министерство в виде целевого финансирования. Когда идет реформа армии и продолжаются боевые действия, забирать деньги у профильного ведомства как минимум странно.

Кроме того, решительно непонятно, что из «избыточного» военного имущества предлагается к реализации. Существует ли конкретный перечень? Согласован ли он с боевыми командирами? Отсутствие прозрачности в этом вопросе наталкивает на мысль, что вместе с «морально устаревшим» для продажи могут списать и что-то из того, что может пригодиться бойцам на передовой.

Опять же, неясно какой процент, из суммы в 785,2 млн. грн., выделенных Министерству экономического развития и торговли Украины (и ряду других госорганов по схожим программам) на «Выполнение государственных целевых программ реформирования и развития оборонно-промышленного комплекса, разработку, освоение и внедрение новых технологий, наращивание существующих производственных мощностей для изготовления продукции оборонного назначения» превратится в конкретное число современных танков, минометов, тепловизоров и другой, необходимой на Востоке Украины, военной амуниции.

Не менее интересная часть бюджетного ребуса – пункты 12, 13, 14 статьи 14 Закона Украины о Госбюджете, в которых идет речь о финансировании реализации мероприятий относительно повышения обороноспособности и безопасности государства, выполнения государственных целевых программ реформирования и развития оборонно-промышленного комплекса и т.п. Эти

расходы предлагается покрывать за счет доходов специального фонда Государственного бюджета полученных от конфискации средств и средств, полученных от реализации имущества, конфискованного по решению суда за совершение коррупционных и связанных с коррупцией правонарушений.

В Госбюджете на 2016 год в соответствующей статье доходов по коду 750080100 «Конфискованные средства и средства, полученные от реализации имущества, конфискованного по решению суда за совершение коррупционного и связанного с коррупцией правонарушения» запланирована сумма в 7 млрд. 746 млн. 980 тысяч гривен.

Таким образом, обороноспособность государства ставится в зависимость от способности правоохранительной системы изъять деньги у коррупционеров. Вот только вопрос: сколько конфисковано средств у коррупционеров в 2015 году? По данным Генпрокуратуры – аж 255 тыс. за полгода. И нет никаких гарантий, что запланированный показатель будет выполнен в 2016.

Да, бюджет 2016 года принимался в большой спешке. Да, он технический. Да, мы неоднократно слышали заявления о том, что он будет пересмотрен в начале 2016 года. И до момента пересмотра бюджета очень важно включить механизм гражданского контроля.

Уже сейчас распорядитель средств должен пояснить украинцам, как планирует распорядиться своим бюджетом, что конкретно собирается продать, по каким контрольным показателям мы будем сверять ход реформы. Возможно, Минобороны необходима помощь общественности в изменении какой-то бюджетной нормы? Провести такую работу – в первую очередь, в интересах министерства. Ведь отсутствие информации, как известно, порождает слухи, домыслы и недоверие – а значит лишают реформы народной поддержки.

Все это в очередной раз приводит к мысли о том, что сектору государственной обороны нужна глубокая системная реформа. Нам нужно перестраивать всю систему: начиная от СНБО, заканчивая структурой батальонных штабов. И очень важно, чтобы общество не оставалось в стороне от этого процесса. Ведь как показывает опыт сотрудничества Международного проекта «Центр подготовки «PATRIOT» и Национальной гвардии Украины, совместная работа официальных структур с гражданским сектором может быть очень конструктивной и давать положительные результаты(http://censor.net.ua/blogs/1719/gosbyudjet2016_kak_profinansiruyut_reformy_v_armii). – 2016. – 03.02).